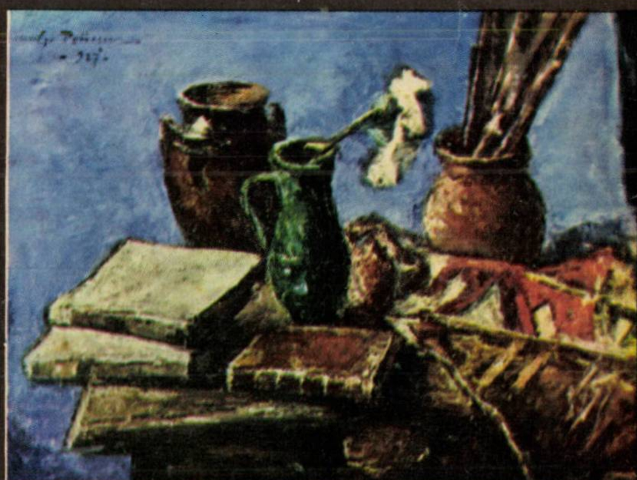
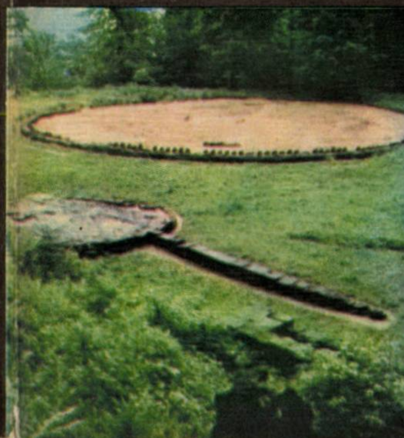
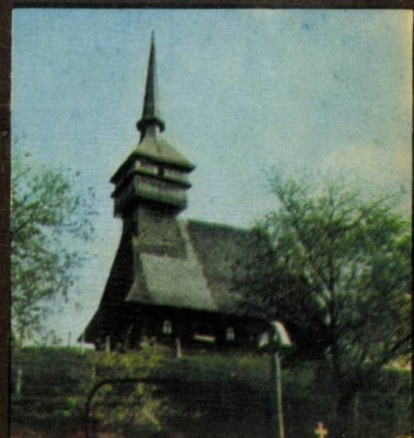
ESTIVAL
almanah'83

Luceafărul

almanah — „LUCEAFĂRUL" — estival

Înființarea, la începutul acestui secol, a „Societății Scriitorilor Români" a marcat un moment important în istoria culturii românești, în dezvoltarea vieții și activității literare din patria noastră. Continuînd și amplificînd bogatele tradiții ale intelectualității progresiste din țara noastră, „Societatea Scriitorilor Români", — în rîndurile căreia și-au desfășurat activitatea prestigioși cărturari patrioți, luptători înflăcărați pentru dreptate socială și unitate națională — a militat pentru unirea forțelor scriitoricești în vederea promovării unor opere literare și artistice strîns legate de istoria eroică a poporului nostru, de viața și aspirațiile celor mulți, a făuririi unei culturi menite să contribuie la cultivarea unor idealuri nobile, patriotice și umaniste.

Marii scriitori români au dat țării nu numai minunate opere literare, ci s-au manifestat, totodată, activ și în viața social-politică, făcînd dovada devotamentului față de patrie și popor, a sentimentelor de profund patriotism care i-a însuflețit. Receptivi la problemele majore ale epocii, scriitorii au înfățișat în creațiile lor tradițiile glorioase de luptă ale poporului român pentru apărarea ființei naționale, pentru independență și realizarea multisecularului ideal al Unirii, pentru dreptate socială și națională, situîndu-se, prin scrisul lor, alături de popor în împlinirea năzuințelor și aspirațiilor sale celor mai înalte.

NICOLAE CEAUȘESCU

arc de triumf

Anul treizeci şi nouă al libertăţii noastre, 23 August 1983. Sărbătoarea noastră naţională, ziua care, ca un arc de triumf în istorie, depune mărturie despre destinul eroic de luptă al ţării şi despre revoluţia sa. Despre acea uriaşă încordare din adînc, încununare a tuturor luptelor şi a tuturor zbaterilor sale, piatră de hotar — cum s-a spus — şi temelie totodată a tuturor marilor victorii care aveau să urmeze şi de-a lungul şi în inima cărora sîntem cu toţii implicaţi, revoluţia care ne-a definit şi ne defineşte azi într-un nou şi inconfundabil destin, opera cea mai de preţ a celei mai înaintate forţe a naţiunii, partidul comunist, inspiratorul şi conducătorul ei. Revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, acest act unic, de cea mai întinsă semnificaţie pentru întreaga noastră devenire, eveniment crucial care ne-a plasat pe o nouă orbită şi în lumina căreia s-au

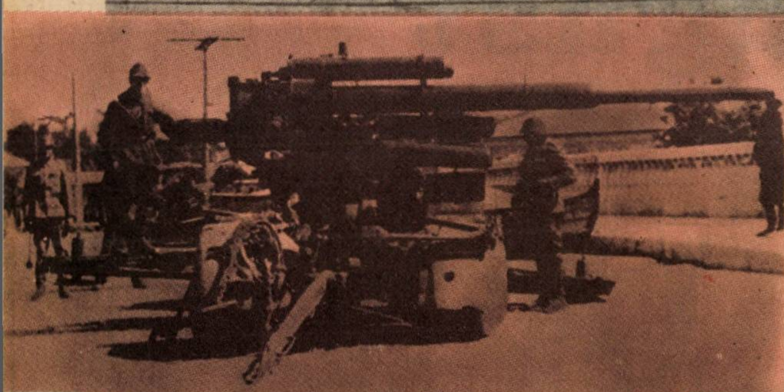

produs apoi, moment după moment, uriaşe transformări care au consfinţit dorinţa şi setea de dreptate a poporului, puterea şi vocaţia sa de a-şi lua în proprie stăpînire destinul.

O coincidenţă fericită în acest an, odată cu sărbătorirea zilei de 23 August se împlinesc şi cinci decenii de activitate revoluţionară, patriotică, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, cinci decenii de luptă şi muncă închinate cauzei socialismului şi comunismului ; şi tot o coincidenţă : se împlinesc 18 ani de la Congresul al IX-lea al partidului, eveniment care a marcat o adevărată renaştere naţională şi sub înrîurirea căruia s-au produs cele mai mari transformări şi s-au obţinut cele mai puternice izbînzi ale muncii şi creaţiei în toate domeniile de activitate. Astfel că, implicit, sărbătorirea Zilei naţionale a României ne duce cu gîndul la conducătorul ei, pentru că, numărînd în ordine economică şi socială toţi aceşti 18 ani, vedem că ei sînt şi cei mai fertili din întreaga noastră istorie şi sînt inseparabil legaţi de viaţa şi opera celui ce a fost investit în funcţia supremă a conducerii de partid şi de stat, personalitate proeminentă a lumii contemporane, un strălucit exponent al idealurilor de pace şi independenţă, de colaborare şi înţelegere între popoare.

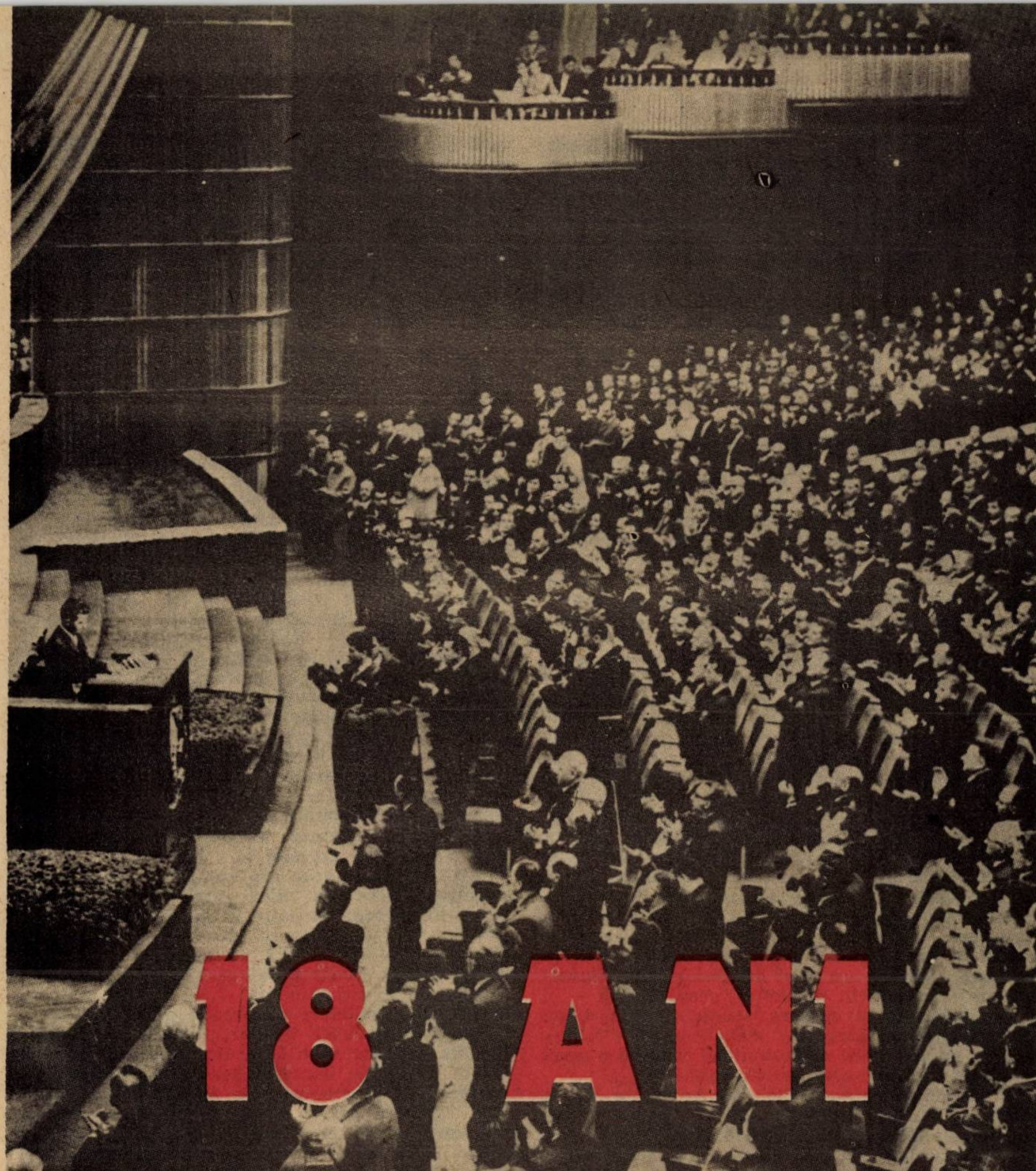
Sărbătorind actul revoluţionar de la 23 August 1944, naţiunea română îşi cinsteşte eroii şi idealurile pentru care au luptat, îşi cinsteşte jertfele, sacrificiul de sînge, îşi cinsteşte idestructibila sa unitate în jurul partidului şi al conducătorului său.

Congresul al XII-lea şi Conferinţa Naţională ale partidului au marcat un nou şi decisiv moment pentru înfăptuirea vastului program naţional. Astfel că, simbolic şi nu numai atît, pe acel arc de triumf al zilei de 23 August citim nu numai istoria trecută şi prezentă, ci şi pe aceea viitoare, ca pe un act propriu de identitate. Anul treizeci şi nouă al libertăţii noastre, în coincidenţele şi prin semnificaţiile lui cele mai cuprinzătoare ne arată încrezători şi privind la chipul de mîine al României.

Monumentul Victoriei de la Constanţa ● Coloană hitleristă zdrobită la Băneasa de Armata Română ● Artilerişti români în luptă cu unităţi germane în împrejurimile Bucureştiului, în zilele de 24—26 august 1944.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu la înalta tribună a Congresului al IX-lea al P.C.R.

18 ANI

evident, la scara istoriei, timpul se transferă asupra faptelor care i-au dat consistenţă şi l-au încorporat, de aceea el poate purta nume de oameni şi poate să consacre opere fundamentale ale acestora. Perioade, epoci sau etape nu sînt altceva decît unităţi de măsură ale unor întregi destine omeneşti. În timpul general al lumii există o coloratură specifică a timpului naţional legat de fiecare ţară şi popor, de dimensiunile pe care acestea le dau, în plan economic, social şi cultural, ideilor de libertate şi progres, aspiraţiilor de pace şi civilizaţie, idealurilor de dreptate, independenţă şi suveranitate.

Timpul economic, timpul moral, politic şi social al României de azi are un puternic temei şi o puternică durată în perioada care a început acum 18 ani. Se desfăşurau atunci lucrările Congresului al IX-lea al partidului şi ceea ce este în mod unanim recunoscut este faptul că, odată cu acest eveniment, în gîndirea politică şi socială a ţării se instaura atunci un climat nou, se primeneau structurile tuturor realităţilor materiale şi spirituale ale ţării şi se proiecta în noi imagini şi noi reliefuri de spirit un viitor pe cît de amplu şi îndrăzneţ în datele şi semnificaţiile lui, pe atît de posibil şi de exact, totodată, pe atît de firesc. Imaginea pe care o reţinem din acea vară de acum 18 ani este aceea a unui grandios program în urma înfăptuirii căruia

fişele realităţii propriu-zise purtau semnătura şi tensiunea unei deliberate şi deci foarte lucide stări de conştiinţă. Naţiunea română marca drumul său cel mai laborios şi mai plin de rezultate în toate domeniile şi sectoarele vieţii sale materiale şi spirituale. La cîrma destinelor sale venea un om hotărît şi cu o viziune exactă asupra propriilor noastre cerinţe şi posibilităţi. Prilejul era, aşadar, unic, o spunea însuşi secretarul general al partidului, cel care era investit cu îndatoririle şi răspunderile supreme ale conducerii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu : dacă România nu va face totul pentru prosperitatea sa, azi, atunci va fi sortită să rămînă mereu în urma altor ţări şi popoare.

Sensul unor atari imperative depăşea cu siguranţă momentul dar îmbrăţişa cît se poate de exact perspectiva şi, în funcţie de aceasta, răscolea energiile ţării şi le solidariza în scopul unor înfăptuiri fără precedent. Totdeauna mîine înseamnă şi tîrziu iar cerinţa majoră a României era, ca printr-un model şi un efort propriu, să ajungă la zi, în contemporaneitate. De aceea imperativul era azi. Gîndirea politică economică şi socială, morala însăşi a conducerii şi organizării întregii societăţi au dobîndit un conţinut nou, fapt elocvent azi prin însăşi existenţa unui model economic original, unitar în concepţie şi în articulaţiile sale socio-profesionale, legat atît de cerinţele şi posibilităţile noastre de dezvoltare cît şi de evoluţia şi problematica lumii contemporane, de fenomenele care apar pe plan internaţional. Acesta este un prim aspect, esenţial dealtfel şi temeinic fundamentat în relaţie cu o multitudine de alte şi alte probleme care se referă deopotrivă la om şi la condiţiile sale, la democraţia muncii, a vieţii şi personalităţii sale, la înaltul său grad de cultură şi civilizaţie. Opera complexă inaugurată acum 18 ani poartă în esenţa sa dinamica şi trăsăturile unei adevărate renaşteri naţionale şi se defineşte printr-un umanism concret, cel al acţiunii şi al faptelor în sfera cărora au fost implicate nu numai munca — producţia de valori, propriu-zisă — ci şi învăţămîntul şi cultura, ştiinţa şi arta, toate mecanismele şi pîrghiile vieţii sociale racordate la un nou ritm al dezvoltării şi după o nouă strategie a progresului multilateral.

Pe traiectul înfăptuirilor de azi şi în inima celor de mîine, Congresul al IX-lea al P.C.R. constituie, aşadar, acel eveniment epocal care, pe măsura trecerii timpului, nu-şi estompează cu nimic importanţa şi aruncă raze adînci de lumină asupra muncii şi vieţii întregii ţări. Pe fundalul unui uriaş şi tulburător destin colectiv se mişcă în relief şi dobîndesc identitate şi valoare individuală unică destinele a milioane şi milioane de oameni, cele ale generaţiei tinere mai ales, tinereţea fiind nu numai o realitate ci şi un exponent de spirit şi o nădejde prin care se confirmă şi se continuă pe sine un întreg popor. Evenimentul de acum 18 ani ne-a fost tuturor ca o amplă şi stăruitoare deschidere de orizont. În planul cunoaşterii şi al acţiunii revoluţionare am asistat şi am fost implicaţi la cele dintîi lecţii de adevăr politic şi social, la primele mari şi hotărîtoare scînteieri ale libertăţii care se scutura de dogme şi de rutină şi îşi frîngea cele mai multe din prejudecăţile care o încărcau. În domeniul culturii, bunăoară, începea epoca unei extraordinare înfloriri. Astăzi este evident că, din acel punct plecînd, din acea vară de acum 18 ani, momentul de împlinire a culturii şi artei este în toate comparabil cu cele mai efervescente şi mai cuprinzătoare etape ale istoriei creaţiei româneşti. S-a produs acea fericită întîlnire cu valorile înaintate ale trecutului şi deci s-a întîmplat acea fericită asumare, pînă la rang de criteriu şi de conştiinţă artistică adevărată, a patrimoniului naţional, — tezaur fără de care oricare talent, cît de puternic, s-ar fi simţit orfan de istorie şi stînjenit în condiţia sa. Pe făgaşul specificului naţional, al cultivării frumuseţilor limbii şi a valorilor nepieritoare ale creaţiei poporului, cultura şi arta au intrat în zodia rostirii lor autentice şi s-au angajat, graţie orientărilor şi indicaţiilor secretarului general al partidului, într-o operă de educaţie în centrul căreia fiinţează însăşi problematica omului. Ele au fost şi sînt chemate să dea o nouă dimensiune muncii şi vieţii poporului, să se inspire din istoria, din realitatea atît de generoasă şi de complexă a construcţiei socialiste şi să participe la făurirea epopeii naţionale. Patriotismul creaţiei a devenit astfel un evident fapt de conştiinţă şi un criteriu de exercitare şi împlinire a vocaţiei. „Pentru un creator de artă — sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu în recentul mesaj pe care l-a adresat Uniunii Scriitorilor cu prilejul sărbătoririi a 75 de ani de la crearea Societăţii Scriitorilor Români — nu poate fi ideal mai înalt decît slujirea poporului, păstrarea şi dezvoltarea, prin artă, a specificului naţional al culturii noastre, perpetuat prin dăruirea a numeroase generaţii de creatori care s-au identificat plenar cu istoria şi viaţa poporului, cu spiritul său". Se află aici, în cuprinsul acestor idei, definiţia însăşi a condiţiei creaţiei şi a omului de cultură şi artă, sensul mereu profund şi înnoitor în care cultura şi arta sînt valori intrinsece ale spiritului contemporan şi deţin în cîmpul sensibilităţii politice şi sociale un rol deosebit de important. Şi se mai află, totodată, confirmarea de fond pe care ideile Congresului al IX-lea al P.C.R. o dobîndesc în permanenţă şi au o hotărîtoare şi constantă deschidere spre realitate.

La scara istoriei, aşadar, timpul se transferă asupra faptelor care i-au dat substanţă şi poate purta nume de oameni, poate să consacre idei şi opere fundamentale ale acestora. În fizionomia celor 18 ani se disting reliefurile noi ale economiei, ştiinţei şi culturii ţării, dar, cum de drept şi firesc se cuvine, se disting şi trăsăturile gîndirii şi acţiunii celui ce a inaugurat această nouă epocă, se disting clar, în toată lumina, altitudinile la care ne-a îndemnat şi spre care priveşte, se disting marile orizonturi ale construcţiei noastre de azi şi de mîine. Numele şi opera sa sînt strîns legate de tot ce am înfăptuit şi vom înfăptui, de tot ce năzuim şi punem în front de lucru, deschis, de tot ce gîndim şi creăm. O operă esenţială este România de azi, socialistă, pentru că într-o operă esenţială, revoluţionară, a cuprins-o şi a edificat-o preşedintele ei, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Aici, în inima propriei noastre realităţi, ca şi în conştiinţa popoarelor, în lumea de azi în care, inconfundabilă prin vocea şi demersurile sale pentru edificarea dreptului sacru vital, la pace, independenţă şi suveranitate, la progres şi civilizaţie, naţiunea noastră s-a făcut cunoscută şi respectată pe toate meridianele.

Luceafărul

Mai presus

Cere-mi să mut munții —
Și mă voi stinge la poalele lor,
Ca o flacără albastră mă voi stinge ;
Cere-mi să opresc puhoaiele cerului
Și în coloane înalte, de gheață, le voi
preface
Cu unda de șoc a dorinței
De-a-ți fi folositor ;
Cere-mi, și mă voi așterne grăbit —
Drumul tău să fiu spre fericirea deplină ;
Cere-mi, și-ți voi da
Pentru totdeauna
Lumina ochilor, sufletul
Viața chiar — pe-a mea
Și pe-a pruncilor mei ;
Cere-mi, și voi fi
Călăul neezitant
Al dușmanilor tăi
Cum sînt rodul luminii
Și-al pămîntului tău.

Patrie — niciodată alta !
Patrie — mai presus de toate !

Alexandru Brad

Statuă

chipului tău mi-ar trebui un imn
crescut adînc și răsărit gorun,
din unduirea gîndului în gînd
s-ar țese peste ierburi
măiestre de cuvînt

trupului tău mi-ar trebui un lut
munte-mpietrit la altitudine de fruct
și dălta lui Brâncuși
și prima zi uimiți ochi ar deschide
ca un prunc

miresmei tale scris îmi e
să fiu tărîm
și pasăre, și trunchi
vecie dezlegată de veacuri ce se vînd
pe-un palid sfanț ambiguu...
acum și pururea și-n veci
român
în limba sa română.

Mircea Șoncuteanu

Alba — Iulia

se închină lui E.B

Sus la Alba, în Cetate,
Te-mpresoară și acum
Lin fior din Apulum
Cu sorginte din departe.

Sus la Alba, în Cetate,
A urcat Mihai Viteazul
Pe cal dalb — spumă de lapte —
purpură-i era obrazul.

Sus la Alba, în Cetate,
Horia, Cloșca și Crișan
Roata mîndră-a unui neam
Au călcat moartea pre moarte.

Sus la Alba, în Cetate,
Iancul, Craiul Moților,
A doinit-a soților
Visul său fără de soarte.

Mai de Alba, la Râmeți,
Dăinuiește-o catedrală, —
E micuță, dar de fală —
Și perpetuind semeț.

Pe-al Romanilor Platou
Eu ne-am pus cu tata casa
Iar în casă am pus masa
Pentru praznicul cel nou.

Sus la Alba, în Cetate,
Cine urcă se străbate
De iubirea lui de frate
Și-ntră în eternitate...

Gheorghe Suciu

Corabie tînără

Hei ! Trageți vara la țărm ! Așteaptă
corabie tînără-aici ți-este portul și Patria.
Păsări, spice și arbori, oameni și munți
îți așteaptă parcă de veacuri sosirea.
Palma întinsă a Cîmpiei Române
trasă noaptea spre cer de sălbatica lună
cum marea la fluxuri ! Aici
unde arborii-și pleacă pînă la pămînt
crengile sub povara de cîntec a
privighetorilor,
unde grîul măsoară cal și călăreț
deopotrivă,
unde brazi și stele veghează turme
și nunți,
unde apele poartă sub tălpi o patrie
nemuritoare
Aici. Hei ! Trageți vara la țărm !

Marius Stănilă

75 DE ANI DE LA CREAREA SOCIETĂȚII SCRIITORILOR ROMÂNI

Miercuri 29 iunie 1983 a avut loc la Ateneul Român o adunare omagială consacrată împlinirii a 75 de ani de la crearea Societății Scriitorilor Români.

La adunare au participat scriitori, reprezentanți ai unor instituții centrale, organizații de masă și obștești, ai uniunilor și asociațiilor de creație, activiști de partid și de stat, reprezentanți ai oamenilor muncii, ai tinerei generații.

Tovarășul Petru Enache, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului de Stat, a dat citire Mesajului adresat Uniunii Scriitorilor de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Mesajul a fost primit cu vii și îndelungi aplauze de către participanți, cu sentimente de profundă satisfacție și gratitudine pentru atenția pe care partidul, secretarul său general o acordă dezvoltării neîntrerupte a literaturii și artei, a culturii românești, pentru climatul prielnic și posibilitățile pe care societatea noastră socialistă le oferă scriitorilor, tuturor creatorilor, de a realiza opere pe măsura epocii mărețe pe care o trăim, de a-și spori contribuția la creșterea gradului de civilizație al întregului nostru popor.

În continuare, a luat cuvîntul președintele Uniunii Scriitorilor, Dumitru Radu Popescu.

Semnificația evenimentului aniversar, aportul Societății Scriitorilor Români la dezvoltarea culturii românești au fost evocate în cuvîntările de salut rostite de Suzana Gâdea, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Ion Ursu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., primvicepreședinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, Ion Teoreanu, ministru educației și învățămîntului, Cornel Nedelcu, muncitor la întreprinderea „Timpuri Noi", Szilagy Dezideriu, redactor șef al ziarului „Elöre", Pantelimon Găvănescu, prim-secretar al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, Eduard Eisenburger, redactor șef al ziarului „Karpatenrundschau", general colonel Vasile Milea, prim-adjunct al ministrului apărării naționale, Ilie Rădulescu, vicepreședinte al Consiliului Ziariștilor, director general al Radioteleviziunii Române.

În încheierea Adunării omagiale, participanții la adunare au adoptat textul scrisorii adresate tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România. Cei prezenți au aplaudat și ovaționat puternic, scandînd îndelung „Ceaușescu-P.C.R." „Ceaușescu și poporul". S-a dat, astfel, glas stimei și dragostei pe care scriitorii români, toți oamenii de cultură și artă le nutresc față de secretarul general al partidului pentru tot ceea ce a făcut și face pentru înflorirea culturii române, pentru progresul și prosperitatea patriei noastre socialiste.

TREI SFERTURI DE VEAC

ÎNTÎIA ŞEZĂTOARE LITERARĂ

Intîia oară cînd s-a întrebuinţat această denumire : — „Şezătoare literară", pentru citirile literare în public, a fost în Martie 1906, după vestita turburare udată de singe, din seara de 13 Martie, cînd mulţimea a oprit reprezentarea unor piese, în franţuzeşte, pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti. Atunci, într-un cald avînt, şi pentru propovăduirea limbii şi literaturii româneşti, d. Neculae Iorga, însoţit de cîţiva dintre scriitorii, grupaţi împrejurul revistei „Sămănătorul", au plecat prin ţară, de la un capăt la altul, citind publicului scrisul românesc, publicului care era chemat să asculte şezători literare. Au fost atunci dinpreună cu d-nul Iorga : Sadoveanu, Iosif, Anghel, în afară de scriitorii băştinaşi în oraşele prin carî treceam. Am început cu Craiova, am tors firul călătoriei pînă în Botoşani, şi, pretutindeni, am fost întîmpinaţi cu adevărată căldură, ascultaţi cu bunăvoinţă. In unele oraşe, ca în Craiova, şi mai ales în Iaşi, primirea a luat mersul şi măreţia unei rare manifestaţii de dragoste.

Inceputul se făcuse, fireşte, în împrejurări priincioase, cauza ce apărase scriitorii era prea dreaptă, ca să nu trezească un răsunet în sufletele tuturor. Cît de dreaptă a fost acea cauză, o vedem astăzi, în urmările ei, cînd aceeaşi societate înaltă joacă pe aceeaşi scenă piese româneşti, scrise de scriitorii noştri.

Ceeace e de luat în seamă însă, e faptul că acest nou fel de a împărtăşi scrisul românesc, a prins, şi că, aşa fiind, şi după acea neuitată călătorie de luptă, şezătorile literare au fost tot atît de călduros primite.

Erau aşa, să zice, o trebuinţă sufletească, şi nu lipsise decît iniţiatorul, găsit într-un chip atît de fericit în fiinţa de rară energie şi de mare talent a d-lui Nicolae Iorga.

De atunci, şi după înfiinţarea „Societăţii Scriitorilor Români" şezătorile literare au urmat în multe din oraşele noastre, — pretutindeni membrii societăţii au fost sărbătoriţi. Aceste şezători însă şi-au avut culminaţia în călătoria din Bucovina, cînd faptul a luat însemnătatea unui mare pas cultural. Spre fericirea şi recunoaşterea scriitorilor, Ardealul nu s-a lăsat mai prejos, şi în Februarie, acelaşi ani, scriitorii s-au dus, să citească la Sibiu.

Insemnătatea acestor şezători e cu mult mai presus de înţelegerea acelor minţi pipernicite, care, la noi în ţară, au căutat să arunce un văl de batjocură asupra participării scriitorilor la şezătoarea din Sibiu.

Cu astfel de oameni nu poţi sta de vorbă : e ca şi cînd ai vrea să treci printr-o mocirlă şi ai avea nebunia să crezi că vei ajunge pe celalt mal, curat. Pe aceşti oameni îi laşi să creadă, că ei sînt singurii pe lume, cari ar fi putut duce neamul românesc la mîntuire. E singura lor fericire, — să le-o lăsăm !

Emil Gîrleanu

ANTECEDENTE SCRIITORICEŞTI

S.S.R. BĂTĂLIA PENTRU LIMBA ROMÂNĂ

Societatea Scriitorilor Români este ştiut că a fost înfiinţată pe 28 aprilie 1908. Cercetările de arhivă au scos la iveală mai multe încercări de a asocia pe scriitori într-o organizaţie comună. Una din ele datează din 1904 şi are chiar şansa unei recunoaşteri oficiale, dar decedează curînd.

Nimeni n-a făcut însă legătura firească dintre această organizaţie literară a cărei existenţă este proclamată la 28 aprilie 1908 şi cîteva fapte anterioare cu care ea se află în strînsă legătură. De aceea ţinem să amintim că între scriitorii fondatori, între factorii de bază ai întemeierii primei organizaţii scriitoriceşti durabile din România s-au aflat D. Anghel, Şt. O. Iosif, Ilarie Chendi, Emil Gîrleanu, Mihail Sadoveanu. Preşedintele primei elecţiuni scriitoriceşti a fost Cincinat Pavelescu, madrigalist inteligent şi fermecător, foarte cunoscut ulterior datorită epigramelor sale. Această primă acţiune constitutivă are meritul de a fi proclamat existenţa S.S.R.-ului lăsînd pe seama unei viitoare adunări scriitoriceşti de amploare însufleţirea noului organism lansat pe arena vieţii publice româneşti.

Alt fapt de a cărui pomenire are nevoie rememorarea noastră este postura de conducători ai societăţii, pe care o au în majoritate cei citaţi aici. Mihail Sadoveanu este primul preşedinte activ al S.S.R.-ului. Cel de al doilea preşedinte activ este Emil Gîrleanu. Ilarie Chendi este alcătuitorul statutelor noii societăţi literare, D. Anghel — vicepreşedinte de durată al societăţii, Şt. O. Iosif — bibliotecarul ei.

Dacă vom confrunta lista întemeietorilor S.S.R.-ului şi a primelor ei conduceri active cu aceea a conducătorilor şi colaboratorilor revistei Sămănătorul vom găsi o interesantă şi în cele din urmă semnificativă coincidenţă. Lipseşte dintre întemeietorii S.S.R.-ului N. Iorga, pentru mulţi sămănătoristul «en titre», dar el nu mai era alături de foştii săi colegi de redacţie sau redacţia nu mai era alături de el, aşa că absenţa se explică.

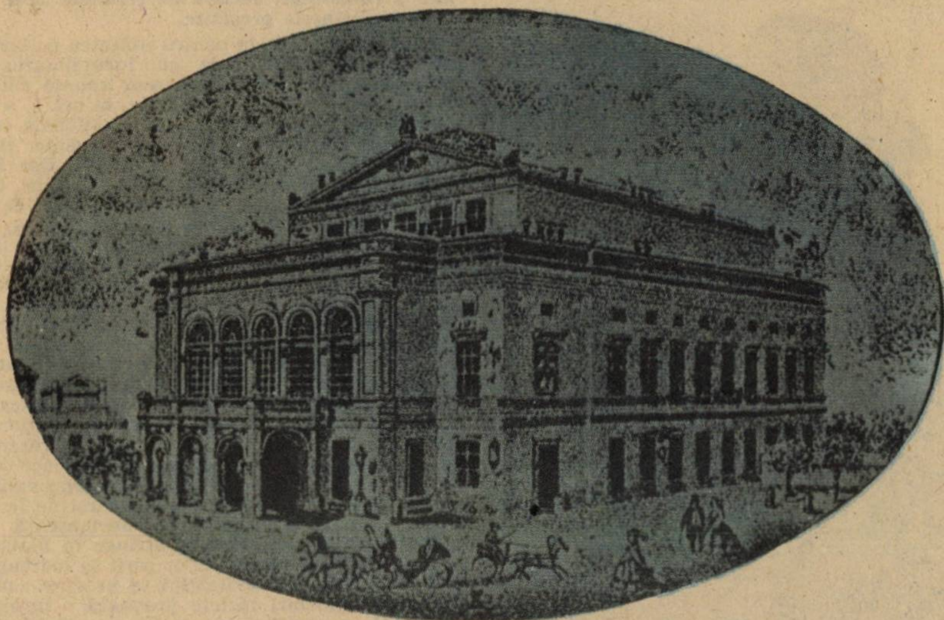
Ruptura dintre tinerii scriitori şi mai vîrstnicul lor mentor nu era însă una de idei.

Primul set de acţiuni semnificative al S.S.R.-ului a cuprins o serie de şezători literare celebre la vremea lor în toate teritoriile locuite de români, indiferent că ele se aflau pe teritoriul statului român de după 1900, fie că ele erau în afara graniţelor acestuia. În entuziastele expediţii ei s-au afirmat ca mesageri ai limbii şi literaturii române reintegrîndu-se unei posturi pe care o ilustraseră în condiţii similare alături de Nicolae Iorga, mai ales după evenimentele din 1906.

1906 este anul marii bătălii a lui N. Iorga pentru literatura română, gest cu extraordinar ecou la vremea lui. Îl evocăm pe scurt aici, scoţîndu-l din paginile unde a fost imortalizat. Conflictul declanşat de o reprezentaţie cu piese străine în limba franceză pe scena Teatrului Naţional în Piaţa teatrului, a luat fulgerător aspectul unui mic război civil.

DISTRIBUŢIA ACESTUI CONFLICT CUPRINDE DE O PARTE pe oamenii lumii bune, pe directorul Teatrului Naţional, Al. Davila, pe reprezentanţii ordinii publice.

DISTRIBUŢIA MAI CUPRINDE DE CEALALTĂ PARTE pe studenţii care cereau Teatrului Naţional din România să se promoveze pe scena lui numai limba română, pe Nicolae Iorga

Teatrul Național din București, la începutul secolului

care era de aceeași părere cu studenții și, în epilogul acestei manifestații de stradă, pe mulți alți scriitori români : Al. Vlahuță, Octavian Goga, Oct. Tăzlăuanu, Sextil Pușcariu, Eugen Lovinescu, Em. Gîrleanu, Mihail Sadoveanu, Artur Stavri și mulți alții.

CAUZELE IMEDIATE ALE CONFLICTULUI : cele două reprezentații de binefacere ale societății de binefacere „Obolul", care cuprindeau pe lîngă piesa Pe malul gîrlei de Ollănescu-Ascanio, încă trei piese franțuzești „de un caracter foarte puțin clasic", după cum notează un important contemporan.

PRECEDENTELE ACESTUI CONFLICT, pentru că a avut și un precedent : în 1904 studenții mai manifestaseră o dată împotriva acestor reprezentații, dar fuseseră brutal împrăștiați de poliție. În sfîrșit, erau la modă conferințele în franceză ținute de la diverse tribune cu audiență fie de vizitatori ocazionali, fie chiar de români.

PREAMBULUL CONFLICTULUI :

„Iarăși reprezentații franceze date de români la Teatrul Național, care va trebui împodobit atunci cu culorile naționale franceze, din acest Bucarest pe care vulgul îl numește București", scria N. Iorga în Sămănătorul, din 10 martie.

Ziarul Epoca din 12 martie tipărește O rugăminte a aceluiași N. Iorga din care reproducem apelul la sabotarea reprezentației :

„Rugăm pe oricine nu vrea să-și arunce copiii în vălmășagul neamurilor, fără să știe în ce limbă îl vor pomeni aceea care vor veni după dînșii, îi rugăm cu o căldură care nu se poate coborî în cuvinte, să nu vie la Teatrul Național, în seara de 13 martie și în seara de 15 martie 1906". Ziarele „Voința Națională", „Protestarea". „Adevărul" reiau rugămintea lui N. Iorga.

În seara zilei de 12 martie la ora șase, la Universitate, N. Iorga ține în fața studenților cursul Despre drepturile limbii naționale în Statul modern. Cursul lui N. Iorga este o lungă și erudită expunere asupra valorii și importanței limbii

Nicolae Iorga — fotografie din perioada 1900-1903

naționale într-un stat, exemplele, luate din timpi istorici diferiți și de pe o hartă vastă, conducînd toate către ideea că limba națională este un factor de coeziune indispensabil în existența unei națiuni. După multe ocoluri exemplificatoare, întrerupte de numeroase aplauze, N. Iorga se apropie și de realitățile românești. Ceea ce susține el cu nenumărate exemple este că forța creatoare a unei colectivități etnice este eliberată cu adevărat atunci cînd limba națională are o existență plenară în statul pe care-l locuiește. În sfîrșit, un punct pe i se pune atunci cînd e vorba de conferințele care se țineau la Ateneul Român unde N. Iorga nu concepea conferințe în limbă străină :

„Ateneul este făcut din banii săracilor români, acesta este clădit din banul tuturor românilor este ridicat în vederea celui mai înalt scop al poporului nostru și acest scop nu se poate servi acolo decît prin cultul necontenit și exclusiv al limbii noastre române în acest Ateneu Român".

Urmează aplauze entuziaste și lungi după care în urma cîtorva piruete oratorice cursul se termină.

Cu această conferință intrăm în actul al II-lea al dramei din 13—15 martie 1906. La ora 7 a aceleiași zile studenții ocupă în întregime sala Ateneului Român. Prefectul de poliție, date fiind condițiile de disciplină ale acțiunii studențești, nu poate spulbera manifestația. D. Brun, conferențiarul în limba franceză despre poezia populară a românilor, declară că renunță a-și mai ține conferințele pregătite.

Intră în joc și Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor, care cu încuviințarea președintelui ei Petru Grădișteanu anunță chiar în seara zilelor de 13 și 15 martie, la ora 9, o conferință a ligii despre Primejdia națională ce rezultă din înstrăinarea claselor dirigente. Oratorul trebuia să fie același N. Iorga. Dar Petru Grădișteanu revine asupra acestei hotărîri, deoarece se juca și piesa lui Ascanio, ceea ce însă ducea practic la pierderea sălii Ligii. Alte două săli închiriate pentru conferința lui N. Iorga despre înstrăinarea „claselor dirigente" revin asupra contractului. În cele din urmă sala pentru dans, Eintracht, a unei societăți germane, sală ce se afla pe Cîmpineanu, sală mică și fără lumina potrivită, găzduiește noua conferință a lui N. Iorga. Această conferință care este o patetică istorie a deznaționalizării treptate a clasei de sus din România se termină cu îndemnul ca studenții să meargă în Piața Teatrului Național și timp de două-trei ore cît va ține reprezentația să cînte Deșteaptă-te române și să joace jocuri populare. N. Iorga face apel la ordine amintindu-le demonstrația fără repercusiuni de la Ateneul Român. Conflictul se declanșează abia acum. Mulțimea de tineri se strînge în Piața teatrului, trăsurile spectatorilor serii se îndreaptă și ele către teatru. Inevitabilul se produce : poliția intervine, ciocniri răzlețe provoacă o încăierare generală în urma căreia mulți sînt răniți și bătălia care ia aspectul unei lupte de stradă se potolește greu. Mihail Sadoveanu va oferi cu promptitudine un reportaj asupra întîmplărilor legate de Teatrul Național din ziua de 13 martie 1906.

ECOUL ÎNTÎMPLĂRILOR ESTE MARE. Emil Gîrleanu protestează împotriva intervenției brutale a armatei și a jandarmilor. Ion Slavici se declară de acord în Tribuna cu acțiunea lui Nicolae Iorga demascînd impuritatea pretinsei elite care era invocată în cazul reprezentanției franțuzești. Dar cu acestea nu ne aflăm decît în pragul unei acțiuni neașteptate. Scriitorimea română care nu avusese pînă atunci o deviză a unității de acțiune se mobilizează într-un chip care n-a mai avut precedent. Al. Vlahuță lansează la două zile după incidentul sîngeros din Piața Naționalului o Chemare :

„Unirea în același gînd și grai românesc a toată suflarea neamului nostru".

Acestei chemări îi răspund numeroși intelectuali și scriitori, dintre care menționăm pe : Gh. Coșbuc, Șt. O. Iosif, Mihail Sadoveanu, Izabela Sadoveanu, Eugen Lovinescu, V. Cioflec, Al. Cazaban, Gh. Bogdan-Duică, Aurel C. Popovici, D. Anghel, Ion Scurtu, Panait Cerna, Alice Călugăru, Petre Liciu, Chimon Loghi, Ștefan Luchian, C. Yeni, N. N. Beldiceanu, G. Vîlsan, Gh. Ranetti, L. Dauș, Corneliu Moldovanu, I. Dragoslav, N. Dunăreanu. Nu este de prisos să semnalăm că aici se află mulți din viitorii membri fondatori și chiar conducători ai societății care-și va declara apariția la orizont în 1908 în primăvară. Pe 16 martie corpul didactic din București se adună și după cuvîntările călduroase ale dr.-lui Gh. Munteanu Murgoci și Bog-

dan-Duică votează o moțiune întru apărarea limbii românești ca temelie nestrămutată a viitorului. Faptele se petrec în cascadă : la 19 martie N. Iorga ține la Iași încă o cuvîntare pe aceeași temă în fața studențimii punînd bazele unei asociații numită „Frăția bunilor români" a cărei deviză este folosirea exclusivă și apărarea limbii române.

Pe 20 martie după o invitație către scriitorime la sala Dacia vorbesc Delavrancea, Slavici, N. Iorga. Se dau citire și telegramelor celor absenți : „Iubiți colegi ! Fapta studenților a fost un frumos, adevărat avînt francez ! Francezii ar fi făcut întocmai. Felicit însă, nu pe studenți, care și-au împlinit o sacră datorie, dar felicit pe floarea profesorimii curat românească din care fac și nu voi înceta de a face parte, HAȘDEU".

Mai scriu : N. Gane din Iași, N. Vulovici din Craiova, Studențimea din Budapesta, Ioan Al. Brătescu-Voinești din Tîrgoviște, Ion Basarabescu din Ploiești, Elena Farago-Fatma din Brăila, George G. Orleanu din Galați, tinerimea din Brăila, profesorimea din Craiova în frunte cu N. Bănescu și C. Erbiceanu, I. Adam din Constanța, Marcel Romanescu din Craiova, N. Dunăreanu din Alexandria, redacția revistei Viața românească, G. Silvan din Ploiești, Junimea literară, din Suceava, Artur Stavri, clasa a VIII-a a Liceului Internat din Iași, secțiunea Academică română din Viena, V. Cozmovici, Artur Gorovei, Octavian Goga în numele revistei „Luceafărul", Octavian Tăslăuanu, Cercul didactic din București, profesorii școlilor secundare din Galați și din Bîrlad. O parte din aceste telegrame s-au citit la Dacia de Em. Gîrleanu, Ion Scurtu, N. Iorga. Celelalte au venit mai tîrziu. Evenimentul a avut un mare ecou. Cea mai mare parte din documentele lui, și mai ales cursurile și discursurile lui N. Iorga au fost strînse chiar de acesta în volumul Lupta pentru limba românească apărut în 1906 la Minerva. Cartea este astăzi foarte rară. Dar nu numai din această pricină ne-am oprit asupra episodului. Învinuit a fi provocat ciocnirea din Piața Teatrului N. Iorga a ținut să se explice și să se dezvinovățească prin turnee în țară care au devenit manifestații pentru limba română și prin volumul Lupta pentru limba românească. Acestea sînt primele ieșiri în public ale scriitorilor avînd un țel comun. În aceste deplasări, N. Iorga a fost însoțit de confrați mai tineri care militau pentru aceeași idee. Între ei sînt mai toți cei care vor fonda S.S.R.-ul. Tot ei vor perpetua acest contact cu publicul sub aceeași deviză, dar fără patima torențială a marelui lor înaintaș și contemporan.

În impulsurile care au dus la constituirea S.S.R.-ului, între precedentele care i-au dat o direcție și un sens trebuie așezată și bătălia lui N. Iorga pentru limba românească cu toate circumstanțele ei atît de bogate în solidarizări scriitoricești. În sala Dacia, alături de N. Iorga și citind telegrame de adeziune primite din toată țara, se afla și Emil Gîrleanu, viitor președinte al S.S.R.-ului, inițiator al memorabilelor șezători literare care au marcat public în chipul cel mai convingător existența și țelul Societății Scriitorilor Români. Iar dacă vreodată Societatea Scriitorilor Români își va fi pierdut busola nu are decît a se adresa acestor începuturi semnificative în care s-a mizat totul pe limba și literatura română.

Calendarul SCRIITORILOR

Activitatea editorială a Societății Scriitorilor Români a fost începută în anul 1912, cînd a ieșit de sub teascurile de la Craiova „Almanahul Societății Scriitorilor Români" — acel „cel dintîi calendar al scriitorilor români de pretutindeni", cum ni-l recomandă alcătuitorii lui. Fiind tipărit după începutul anului, Almanahul n-a mai avut conținutul obișnuit al acestor cărți. Cele 210 pagini ale sale cuprind numai poezii și proză — toate însoțite de fotografiile autorilor respectivi. Ediția din 1913 a avut tot ce-i trebuia ca să se poată numi Almanah : note referitoare la istoria literaturii și artei românești ; reproduceri de artă ; cronici și note teatrale ; cronica anului muzical ; fotografii artistice ; scene din filmul Independenței și aprecieri asupra principalelor cărți apărute în anul 1912 : „Un instigator" și „Bordeenii", de Mihail Sadoveanu ; „Frămîntări", de Liviu Rebreanu ; „La gura sobei", de Vlahuță și „Oglinda fermecată" de D. Anghel.

În alți ani Almanahul n-a mai apărut, următoarea prezență editorială a Societății fiind „Buletinul S.S.R.", numărul 1, din anul 1916.

VICTOR ION POPA ȘI VIAȚA SOCIETĂȚII SCRIITORILOR ROMÂNI

INTERVIU DE VIRGIL CARIANOPOL

Victor Ion Popa era bibliotecar al fostei Societăți a Scriitorilor Români. Se ocupa cu evidența bibliotecii acesteia, dar nu pentru că era necesar, ci fiindcă acest post era în comitet și trebuia completat. De altfel, Societatea Scriitorilor avea un număr prea mic de cărți, iar fondurile ei de achiziționare erau inexistente.

Se scriau pe atunci, pentru rămînerea în arhiva Societății, biografiile scriitorilor maturi în viață. Aproape fiecare tînăr scriitor era solicitat să scrie viața cîte unui înaintaș. Așa se făcea și o apropiere între generații și o cunoaștere mai profundă a celor vîrstnici.

Am fost rugat să scriu biografia lui Ion Minulescu și pe cea a lui Alexandru Stamatiad. Lucrul nu era ușor. Oamenii voiau să se scrie despre ei așa cum li se părea lor că sînt, iar Societatea Scritorilor cerea, pe lîngă datele necesare, și observații, aprecieri și caracterizări personale. Cel ce se ocupa de aceste monografii era Victor Ion Popa. El da indicații, citea, ajuta, ștergea ce nu i se părea bine construit și punea pe cel care scrisese să revină și să completeze. Îmi aduc aminte că la biografia lui Minulescu am stăruit aproape trei luni, deși nu trebuia să depășesc douăzecișicinci-treizeci de pagini. Nu definisem bine scriitorul, unui pasagiu îi lipsea suflul poetic, o frază nu era bine întocmită, iar un cuvînt nu exprima exact ceea ce trebuia.

Am mers cu această biografie de cîteva ori la Victor Ion Popa și, pe hîrtia scrisă cu îngrijire la mașină, totdeauna, el a făcut îndreptări necruțătoare, mereu nemulțumit de ceea ce scrisesem.

— Aci nu trebuia spus „spre exemplu", ci „bunăoară".

— Dar altădată mi-ați cerut să spun invers. Cum să las ?

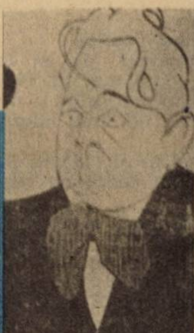
— E mai bine „bunăoară" !

Unele reviste literare ale vremii inseraseră faptul că Minulescu s-ar fi născut la Slatina și nu în București, cum răspunsese el la chestionar. Eu adăugasem și aceasta, dar Victor Ion Popa fusese nemulțumit.

— Un scriitor, dragă Carianopol, trebuie prezentat în datele lui biografice, mai ales cînd este în viață, ținînd seama și de dorințele lui, dar în așa fel încît totul să fie real. Să nu te lași tîrît nici de frumos, nici de frază. Acest lucru dăunează tuturor celor care scriu și, mai ales, prozatorilor. Ceea ce faci dumneata acum este o școală și trebuie să inveți mereu. Nu uita că rămîi mereu dator celor care te citesc.

După ce am sfîrșit biografia lui Minulescu, am trecut la aceea a lui Stamatiad. Pretențios peste măsură, socotindu-se unul dintre cei mai mari poeți ai noștri, Stamatiad îmi da indicații cum să scriu și ce să spun despre el.

Mihail Sadoveanu ● **Nicolae Iorga** văzut de Victor Ion Popa ● **Octavian Goga** văzut de Dragoș ● **Ilarie Chendi** ● **Ion Minulescu** văzut de Iser ● **O șezătoare literară în Bucovina la 1910.** Rîndul de sus : **Gh. Tofan, A de Herz, Liviu Marian, Sextil Pușcariu** ● **Emil Gîrleanu, Ion Minulescu.** Rîndul de jos : **Caton Teodorian, Mihail Sadoveanu, Cincinat Pavelescu, Dimitrie Anghel**

I-am relatat aceasta lui Victor Ion Popa. A ris și mi-a povestit următoarele :

„Se da premiul național de poezie. Din comisie făceau parte, pe lîngă ceilalți premiați, un reprezentant al Academiei și unul al Ministerului Cultelor și Artelor. După ce Stamatiad s-a asigurat de concursul celor mai mulți din comisie, a alergat și la profesorul N. Iorga, care reprezenta Academia. „Lasă, lasă, dragă — povestea Stamatiad că i-a spus Iorga —, un mare poet ca dumneata trebuie să fie premiat". Rămăsese numai reprezentantul Ministerului Cultelor și Artelor, al cărui nume îmi scapă. Pe acesta însă l-a convins profesorul Iorga, așa încît, atunci cînd a fost vorba de votare, reprezentantul ministerului, care nici habar nu avea de literatură, și, mai ales, de poezie, votîndu-l pe Alexandru Stamatiad, a spus : „Eu nu-l cunosc pe domnul Stamatiu, dar dacă domnul profesor Iorga spune, să trăiești, domnule Stamatiu, și la mulți ani !" Urarea aceasta a circulat mult timp printre noi și, de cîte ori îl vedeam pe noul laureat al premiului național de poezie, nu știu de ce, mi se făcea o milă imensă de el".

Cînd a sfîrșit, Victor Ion Popa m-a întrebat:

— Ai înțeles ?

— Da, da, i-am răspuns, dar cum să fac să spun ce cred eu cu adevărat ?

— Uite ce, mi-a sugerat el mai mult în șoaptă: scrie o biografie pentru el și una pentru noi.

M-am supus sugestiei, deși era împotriva dorinței mele. Alexandru Th. Stamatiad a fost mulțumit de biografia pe care i-am scris-o. Secretul, însă, a rămas, pînă astăzi, la mine și la Victor Ion Popa, care a plecat cu el în mormînt.

Într-o seară, stam cu Victor Ion Popa în apropierea casei de bilete, la teatrul Studio din Piața Amzei. Doi tineri voiau să intre la spectacol, dar probabil că nu le ajungeau banii. Se tot scotoceau prin buzunare și nu găseau nimic. Încercarea de a da mai puțin nu reușise. Casiera refuzase să le vîndă bilete la prețul jumătate De același obstacol se loviseră și în fața cerberului de la intrare.

Soneria anunțase începerea spectacolului. Mai erau cîteva clipe pînă la ridicarea cortinei. Ochii controlorului de bilete erau numai la ei. Zadarnic voiseră să se strecoare în vreun fel, toate încercările lor eșuaseră.

Fără să-mi dau seama, Victor Ion Popa urmărise scena înduioșat. L-am văzut mergînd la casă. După ce a cumpărat două bilete pentru stalul I, s-a îndreptat către cei doi. M-am apropiat și eu.

— Vreți să intrați la spectacol ? i-a întrebat.

Tinerii l-au privit intimidați.

— Da, dar nu ne ajung cinci lei !

La galerie costa douăzeci de lei locul, iar stalul II patruzeci lei, dacă mai țin bine minte.

— Noi amîndoi avem două locuri și nu ne mai ducem, le-a spus el, vreți să luați biletele noastre ?

Tinerii s-au apropiat sfioși. Glasul lui Victor Ion Popa era blînd, cum parcă nu i-l auzisem niciodată.

— Dar nu ne ajung banii. Nu avem decît treizeci și cinci de lei amîndoi !

— Nu e nimic, noi tot nu le mai folosim.

— Atunci, primiți ce avem ?

— Nu e nevoie, v-am spus că nouă nu ne mai folosesc.

— Atunci, vă mulțumim !

Am intrat și noi. Cortina începuse să se ridice. Victor Ion Popa s-a uitat la mine și, prin întuneric, mi s-a părut că ochii-i străluceau ca doi cărbuni aprinși.

Cînd am ieșit din sală mi-a spus :

— Am fost și eu ca ei. De cîte ori am intrat fără să plătesc ! De cîte ori nu am avut bani ! De cîte ori nu am regretat că n-am putut să văd un spectacol !

Ne-am așezat pe o bancă din hol.

— Ar trebui, a continuat, ca măcar toți studenții de la Conservator să aibă intrarea liberă la toate teatrele. Pentru ei, fiecare spectacol este o lecție care nu are nevoie de explicațiile profesorului. Sigur, nu toți vor ajunge mari artiști, dar despre mulți dintre ei, mîine, se vor scrie cronici de laudă. Și între ei poate fi un Demetriad, Nottara, Iancu Brezeanu, Manolescu sau Maria Ventura, Maria Voiculescu, Aura Buzescu. Dar, ce să mai vorbim de ei, cînd chiar bieții actori o duc așa cum o duc ? Lumea noastră nu se preocupă de viitor...

Prietenia lui Victor Ion Popa, sau mai bine zis afecțiunea pe care o arăta confraților mai tineri, m-a făcut să îndrăznesc, într-o zi, să stau de vorbă cu el, eu punîndu-i întrebări iar el răspunzîndu-mi, despre cum a luat ființă breasla noastră, a scriitorilor și mai ales Societatea Scriitorilor Români. Pînă la data aceea — cred că era prin anul 1936 — înainte cu un an de a fi fost și eu cooptat membru al Societății, întrebarea mă chinuise de multe ori.

Iată-mă, așadar, într-o după-amiază de april, conform promisiunii lui, venit la el acasă, pe strada Leonida 28.

M-a primit, invitîndu-mă să stau.

— Să-ți povestesc, sau să-ți răspund la întrebări ?

— Ar fi mai frumos să-mi povestiți, dar pe mine mă interesează și răspunsurile.

— Bine, atunci, hai !...

— Cum a luat ființă Societatea Scriitorilor ?

— Nu așa, mi-a răspuns. Întrebarea să fie „Care era atmosfera înaintea înființării Societății", pentru că sînt unele precizări care se fac necesare !

— Bine.

— Deci, răspund la întrebarea pe care am formulat-o eu !

— Da !

A scos din sertar niște însemnări, pe care le avea scrise dinainte, și a purces la cele ce urmează :

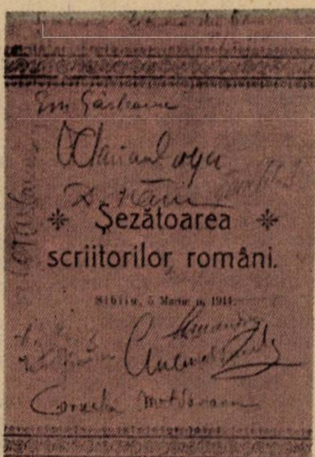
— Într-un scurt istoric al S.S.R-ului, publicat în septembrie 1915, D. Teleor ținea să amintească că toate încercările pe care le-au trudit înaintașii literaturii noastre la gîndul să strîngă rîndurile rare ale mînuitorilor de pană și să ridice la treapta și văzul meritat aleasa îndeletnicire a scrisului. El pomenește astfel de înțelegătorul boier Dinicu Golescu care, la cinci ani după răzmerița lui Tudor, începuse a îndemna pe scriitori vremii să calce pragul casei sale de pe podul Mogoșoaiei, unde, în prietenească adunare, cu arătări și răstălmăciri de gînduri, să pună la citire și cîntar compunerile dibăcite de dînșii. De bunăseamă, veneu acolo, să fie față, nu numai cei care aveau de arătat scrierile lor, dar mai ales boierimea îndîrjită, care avea sufletul ei băștinaș. Se săturaseră aceste fețe luminate de auzit sporovăiala străină a curții lui Caragea, unde domnița Ralu, cu bolnăvicoasa-i dragoste de literatură și de teatru îi silise amar de ani de-a rîndul, să se îmbuibe cu piesele lui Monsenior Voltaire, jucate în grecește cu elevii lui Măgureanu, dăscăliți de Aristia. Voiau boerii români să mai asculte și graiul românesc. Iar cînd o pronie ciudată a făcut ca în 1825 să se mistuie în flăcări teatrul Cișmeaua Roșie, ridicat de domnița greacă, ei au înțeles că focul acesta era mai mult decît o întîmplare. L-au socotit semn venit dintr-o vrere ce depășea orînduirile lumești semănînd cu toate celelalte semne de prefaceri grele și adînci ale țării de pe vremea aceea. Răzvrătirea lui Tudor și înscăunarea lui Grigore Ghica Vodă, drept cel dintîi domn pămîntean, însemna nu numai izgonirea pe totdeauna a domniei fanariote, dar și putința de răzbire a tot ce obijduise întreaga alcătuire de viață și credință a țării !...

— Acum, cred, l-am întrebat, vine rîndul întrebării mele ?

— Într-o oarecare măsură, da...

— Atunci, vă rog !...

— Alături de nașterea proletariatului intelectual, în cadrul lui, prinde să se înfiripe și un proletariat scriitoricesc. Literatura începe să fie o profesie, cel puțin arată că poate fi mai mult decît o îndeletnicire adăugată și întîmplătoare, îngăduită numai oamenilor cu viață așezată. Răsar, deci, și se ridică pe treapta de sus a scrisului sumedenie de poeți și prozatori, hotărîți să-și hărăzească literaturii toate puterile și tot rostul zilelor lor. Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Ilarie Chendi, Dimitrie Anghel, Caton Theodorian, St. O. Iosif, Emil Gîrleanu, alături de cei mai tineri ca : Petre Locusteanu, Corneliu Moldovanu și Victor Eftimiu, nu mai vor să aibă alt titlu decît acela pe care li-l poate da breasla lor. Astfel, în 1908, Cincinat Pavelescu simte limpede frămîntarea semenilor săi și caută să-i lege într-o societate cu așezare temeinică de statute și regulamente. Adunind la 23 aprilie pe : Emil Gîrleatenu, Virgil Caraivan, Ludovic Dauș, C. Sandu-Aldea, D. Anghel, Șt. O. Iosif și Ion Adam, pune la cale înființarea unei Societăți a oamenilor de litere, luînd ca pildă orînduirea celei franțuzești. Face chiar o formă de statut sumar și încheie un proces-verbal de constituire, socotind prezenți pe cei mai mulți dintre scriitori care lipseau de la chemare. Alcătuiește cu acest prilej comitetul, luîndu-și singur președinția, făcînd vicepreședinți pe G. Ranetti și D. Anghel, cen-

Programul „Şezătorii scriitorilor români" care a avut loc la Sibiu în 5 martie 1911 cu autografele participanţilor ● Dimitrie Anghel ● G. Diamandy văzut de Dragoş ● I. Al. Brătescu-Voineşti ● Al. T. Stamatiad ● Corneliu Moldovan ● Victor Eftimiu

zori pe C. Sandu-Aldea şi Mihail Sadoveanu, chestori pe I. Adam şi G. Murnu, secretari pe Emil Gîrleanu şi Ludovic Dauş, bibliotecar pe St. O. Iosif, iar casier pe Virgil Caraivan. Pentru a da comitetului mai multă tărie, socoteşte totodată ca membrii pe : I.A. Bassarabescu, I. Al. Brătescu-Voineşti, I. Ciocîrlan, N. Dunăreanu, A. G. Florescu, Artur Gorovei, D. Nanu, A. Stavri, G. Becescu-Silvan. Toată activitatea însă a Societăţii oamenilor de litere s-a oprit aici. Nu s-a vărsat nici o taxă, nu s-a mai luat nici o hotărîre. De altfel, nici măcar comitetul nu s-a mai întrunit.

— Ce s-a întîmplat după aceasta ?

— Urnirea lui Cincinat a adus însă un mare bine — să atragă luarea aminte, să stîrnească întrebări şi nedumeriri în toată scriitorimea. În adevăr, interesele comune ale acestei mici lumi, depărtate şi stinghere de lumea cealaltă începură să se vadă tot mai limpede. Legătura tot mai deasă cu editorii şi tipăriturile periodice, lipsa de ajutorare în cumpenele grele ale nevoilor, toate acestea deschideau probleme la care nu era în măsură să răspundă decît o temeinică închegare scriitorească, în stare să capete, să facă şi să mînuiască fonduri, precum şi vrednicia de a fi luată în seamă, cînd are un cuvînt de spus. Cei mai tineri şi mai strîns legaţi de nevoile breslei — încep cu Emil Gîrleanu — s-au trudit cîteva luni de zile, cu tot focul inimii, pînă să treacă de partea lor pe toţi scriitorii, mai ales pe cei mai vechi şi cu viaţa mai puţin apropiată de viaţa cărţilor. Au izbutit astfel să stîrnească şi să ţină o adunare de constituire, care s-a făcut în amfiteatrul Liceului Lazăr, în ziua de 2 septembrie 1909. Au luat parte aproape toţi literaţii vremii. Procesul verbal încheiat atunci îi arată fără nici o rînduială, aşa cum şi-au pus iscăliturile : Ion Scurtu, Panait Cerna, Alexandru Davila, V. Demetrius, C. Stere, I.A. Bassarabescu, C. Sandu-Aldea, D. Nanu, I. Agîrbiceanu, I. Adam, M. Codreanu, Sextil Puşcariu, Caton Theodorian, Al. Cazaban, Haralamb Lecca, G. Orleanu, Al. G. Florescu, Jean Bart, Al. G. Doinaru, G. Ibrăileanu, Artur Gorovei, Radu Roseti, A. De Hertz, N.N. Beldiceanu, I. Dragoslav, Vasile Pop, Corneliu Moldovanu, C. Berariu, G. Tutoveanu, G. Becescu-Silvan, N. Dunăreanu, I. Ciocîrlan, Isabela Sadoveanu, Natalia Iosif, Elena Farago şi Marian Cunţan, alături de membrii comitetului ales şi alcătuit după cum urmează : Preşedinte : Mihail Sadoveanu; vicepreşedinte : D. Anghel; secretar-bibliotecar : Emil Gîrleanu; cenzori : Eugen Lovinescu, Cin-

cinat, Pavelescu; membri: Artur Stavri, Octavian Goga, St. O. Iosif, Ilarie Chendi, Ion Minulescu și Zaharia Bîrsan. Toți cei patruzeci și șapte de scriitori de față la adunare au fost socotiți „Membri Fondatori ai Societății", care a fost denumită Societatea Scriitorilor Români. Discuțiile au fost scurte și prietenoase. Cincinat a ținut să arate că Societatea oamenilor de litere, înființată cu un an înainte, nu mai are rost să ființeze, de vreme ce s-a alcătuit alta, pe temeiuri mai largi și a declarat-o desființată. Iar Emil Gîrleanu a dat citire statutului și regulamentului, făcute amîndouă de Ilarie Chendi.

— Ce activitate a avut acest prim comitet ?

— Întîiul comitet al Societății, îndemnat de elanul pornirii la drum și, mai ales, de neastîmpărul cald al lui Emil Gîrleanu, și-a croit un plan de lucru tot pe atît de bogat, pe cît era de îndrăzneț. Cel mai de seamă, dar și cel mai primejdios punct din el era organizarea cîtorva serii de șezători literare, prin ținuturile locuite de românii de sub stăpînirea Austro-Ungariei. (Întîia Sezătoare în Ardeal a avut loc la Sibiu — 22 februarie și 5 martie 1911 — la care au luat parte : Octavian C. Tăslăoanu, Octavian Goga, Emil Gîrleanu, Cincinat Pavelescu, Caton Theodorian, domnișoara Maria Filotti (recitări de versuri din diferiți autori). D. Nanu, I. Agîrbiceanu, Corneliu Moldovanu, Dinu Ramură, Victor Eftimiu, A. Mîndru, Maria Cunțan, din nou Cincinat (cu epigrame). Aceasta era o poruncă neînfrîntă a vremurilor de atunci, și scriitorii noștri au știut s-o facă plinită, cu toate stavilile pe care au trebuit să le ocolească, ori să le doboare. Pe vremea aceea, firește, era prea greu să poată pătrunde în Bucovina ori în Ardeal o față cărturărească din Regatul vechi. De îndată era înlănțuit cu mreajă de bănuieli, și orice mișcare, orice privire, orice pas îi era urmărit și pus la cîntarul unei anumite judecăți și temieri. Cum, dară, ar fi fost ușor unui mănunchi de scriitori mărturisiți să pătrundă în locurile acelea, așa de aspru păzite, cînd ei spuneau sus și tare, dintru început, să vin în numele graiului și scrisului românesc, că vor să întrețină, la cei de un sînge cu dînșii, frumusețea limbii și simțirea inimii moștenite ? Ca în prea puține dăți, austriecii și ungurii nu s-au împotrivit multă vreme. Învoirea pentru șezătorile din Bucovina a venit înaintea celei pentru Ardeal, și scriitorii noștri au pornit, fără întîrziere, spre susul Moldovei, unde îi aștepta cu uluită bucurie toată suflarea românească a bătrînei Suceve și a satelor dimprejur. Poetul bucovinean G. Rotică a fost călăuza întîii zile și conducătorul alaiului pe ulițele Sucevei tixite de oameni. A fost o zi de bucurie grea, adîncă, încordată, iar nu desănțarea ușuratecă a unui entuziasm lesne trecător. Au citit acolo, într-o liniște solemnă, din lucrările lor : Mihail Sadoveanu, Emil Gîrleanu, Cincinat Pavelescu, D. Anghel, St. O. Iosif, Caton Theodorian și A. de Hertz (care semna pe atunci Dinu Ramură). În drum, s-au alipit grupului pornit din Suceva și ceilalți scriitori sosiți cu o zi mai tîrziu : Natalia Iosif, Corneliu Moldovanu, Ion Minulescu, A. Th. Stamatiad și D. Nanu. Au fost întîmpinați de românii localnici, în frunte cu Sextil Pușcariu, Liviu Marian și Constant Berariu. Negreșit, au trebuit să fie vizitate : Societatea pentru Cultura Poporului Român, Palatul Mitropoliei și Societatea Junimea. Alte două șezători, pline de același entuziasm românesc, i-au purtat pe scriitorii noștri la Rădăuți și la Cîmpulung, de unde s-au întors la București, așteptînd răspunsul guvernului de la Budapesta, pentru turneul din Ardeal. Curînd a venit și acesta. Neîntîrziat, scriitorii s-au grăbit de drum către Sibiu, unde îi așteptau : Octavian Goga, Tăslăoanu și un tînăr înalt, blond, cu ochii albaștri, care pe vremea aceea era mai mult iubitor de scriitori decît scriitor el însuși. Îi zicea Liviu Rebreanu. Șezătorile din Ardeal au fost, poate, încă și mai mișcătoare decît cele din Bucovina. De bună seamă, ungurii aveau mîna mult mai aspră și mai grea decît a austriecilor, așa încît închipuirea libertății — fie ca numai de o zi, sau de un ceas — avea pricini a stîrni răbufnirea — vijelioasă în fața unor oameni care le aduceau, ca și bucovinenilor, icoana caldă a prefacerilor ce trebuiau să vie, mai devreme sau mai tîrziu. Aceste două turnee, adăugate altor cîtorva șezători prin țară, au fost un pas „inimos" de pornire curată și frumoasă pentru tînăra Societate. Prin ele s-au atras privirile întregii lumi românești de peste munți și din țara veche și, dincolo de ceea ce putea să impună conștiința vagă a operelor, a pus în vază, la timp venită, meseria scriitoricească !

— În afară de entuziasmul stîrnit și de satisfacția cuvîntului patriei dus fraților de peste munți, ce alte satisfacții au adus zbaterile și activitatea noii Societăți ?

— Negreșit, nimeni n-a așteptat roade chiar dintr-un început. Dar ele au venit mai repede decît se credea, în timpul anilor următori, cînd s-a găsit un ministru al cărții și învățăturii care să socotească că scriitorul este un bun obștesc și trebuie ocrotit cu deosebită grijă. Acest ministru a fost C.C. Arion, cu al cărui nume ne vom mai întîlni în cursul acestor convorbiri.

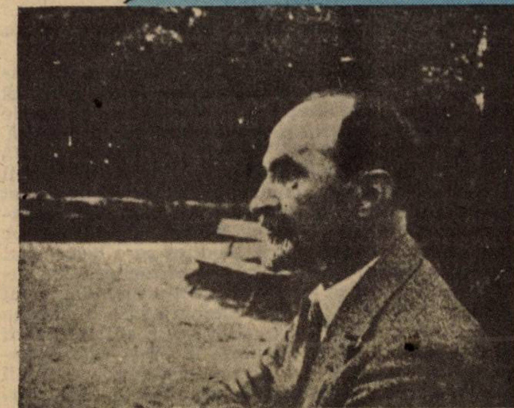
— În urma acestor succese, viața Societății și a membrilor ei a devenit alta ?

— Dacă, sufletește, truda literaților din timpul acelor ani a fost încununată de strălucire și biruință, bănești, Societatea a avut totuși de îndurat o pagubă grea prin focul care a nimicit întreaga clădire a Luvrului (Clădit pe locul unde se află astăzi restaurantul Berlin), în seara zilei de 29 ianuarie 1910, ora 18. Într-adevăr, deși de scurtă vreme înființată, Societatea Scriitorilor izbutise, după strădanie încordată și grea, să-și înfiripe la al doilea etaj în Luvru un colțișor tihnit, cu jilțuri bune și moi, cu mese curate, covoare plăcute mersului și cu frumoase tablouri pentru încîntarea ochiului, dăruite de toți pictorii vrednici și tineri ai anului 1910. Muncise mult blajinul Emil Gîrleanu pînă să adune atîtea lucruri laolaltă. Și ajunsese la o bună întocmire a socotelilor Societății, lăsîndu-l pe D. Anghel să locuiască acolo și să îngrijească de locaș, împărțind în schimb plata chiriei. Toată truda de luni de zile a fost mistuită într-un singur ceas. Focul fiind izbucnit de jos, greu ar mai fi dat voie să se mai scoată ceva din caturile de deasupra. Totuși poate că inima lui Gîrleanu n-ar fi pregetat să-și primejduiască viața, numai să scape ceva din cît strînsese osîrdia lui. Dar pompierii l-au oprit, încredințîndu-l că planșeurile de beton ale clădirii nu vor da voie flăcărilor să treacă sus, ci se vor mărgini la etajul unde au izbucnit. Curînd însă focul, încins ca o vijelie, și-a trecut răzbufnirea peste tot, pînă sub

Sadoveanu văzut de Victor Ion Popa ● **Şt. O. Iosif ● Eug. Lovinescu ● Dimitrie Nanu ● Cincinat Pavelescu** văzut de Iser ● **A Murnu**

acoperiş. Iar atunci era prea tîrziu să se mai poată face măcar o încercare. Societatea a pierdut aproape toată averea, iar Dimitrie Anghel şi-a plîns Cenuşa lui Hiperion, manuscrisul romanului său, pe care n-a mai avut nici îndemn, nici vreme să-l refacă. Un singur noroc, în toată nenorocirea de atunci, scriptele Societăţii nu au fost primejduite nici o clipă, pentru că Societatea avea atunci casier pe Eustaţiu Măciucescu. Registrele se găseau la dînsul acasă, ca şi banii cei mulţi, fiindcă Societatea ajunsese să aibă un capital de trei mii opt sute paisprezece lei şi patruzeci de bani.

— Ce s-a întîmplat după dezastru ?

— După o schimbare uşoară a statutelor, făcută în noiembrie 1911, comitetul îşi încheie socotelile printr-o dare de seamă a activităţii trimisă de Mihail Sadoveanu — preşedintele —, care n-a putut veni la adunarea generală. Noul comitet ales în ziua aceea avea de astădată în frunte pe Emil Gîrleanu, iar în celelalte rosturi pe Al. Davila, Caton Theodorian, Corneliu Moldovanu şi Ion Scurtu. Davila, pe atunci director al Teatrului Naţional şi al Direcţiei Teatrelor, deci om cu osebită trecere la ministrul instrucţiunii, C. C. Arion, reuşeşte să-l numească pe Gîrleanu director al Teatrului Naţional din Craiova. Fire pătimaşă cum era, Gîrleanu s-a lăsat furat cu totul de treburile teatrului oltenesc, fără să-şi mai afle răgaz să vadă de Societatea pe care doar mai mult el o înfiinţase. Roagă, în schimb, pe Davila să-l înlocuiască, unde şi cînd poate, socotind că vaza şi mîna lui tare nu pot fi fără priinţă şi tinerei închegări scriitoriceşti. Şi, într-adevăr, Davila a fost atunci foarte folositor. Mai întîi, l-a făcut pe ministrul său să înscrie în buget o subvenţie de trei mii lei anual pentru Societate. După aceea, tot Davila îndeamnă şi primeşte însărcinarea comitetului să facă prima încercare de legătură cu Societatea

oamenilor de litere din Paris. A urmat lupta pentru căpătarea calității de persoană morală, făcîndu-l pe Arion să susțină singur proiectul de lege, să capete votul Parlamentului, cum se obișnuia pe vremea aceea, și, în sfîrșit, ajută să se tipărească de către editura Flacăra cel dintîi Calendar al Scriitorilor Români, pe care comitetul, după statut, trebuia să-l scoată pe cheltuiala lui. Dar toate aceste stăruințe nu-i erau recunoscute lui Davila de către toți membrii Societății. Omul acesta ascuțit și aspru, deprins cu cravașa, făcut să poruncească, era firesc să supere multă lume. A supărat chiar și o mare parte dintre scriitori, așa încît, la 25 noiembrie 1912, cînd comitetul își depune mandatul, Gîrleanu nu izbutește să-l facă ales în locul său pe Davila, așa cum hotărîseră și între ei. Se alege în schimb Mihalache Dragomirescu, care conduce Societatea pînă la 26 ianuarie 1914. Cum era de așteptat, adunarea generală de atunci n-a fost prea prieteneoasă și a stîrnit sumedenie de demisii. Firește, a lui Alexandru Davila era în frunte — și spre deosebire de a celorlalți a rămas fără întoarcere !

— Care a fost activitatea Societății sub acest nou comitet ?

— După căderea în alegeri, Davila începe să se răzbune. Cel puțin așa au socotit scriitorii măsura prin care acesta a tăiat dreptul membrilor Societății de a putea intra în Teatrul Național numai pe baza legitimației de la S.S.R. iar pe de altă parte, sîciit de comitetele teatrale ce-i ședeau pe cap — comitete înființate prin legea lui Haret — încearcă să treacă prin parlament o nouă lege, punînd în ea răspundere și drept de conducere absolută pentru director, desființarea oricărui comitet și anularea premiilor pentru autori. Dușmanii lui Davila, prinzînd însă de veste, din vreme, au destulă dibăcie să arate lucrurile în lumina cea mai proastă pentru directorul teatrelor și împiedică votarea legii. În orice caz ministrul mărturisește că el nu mai vrea s-o susțină, după cum nici guvernul nu poate să și-o însușească. Scriitorii au avut atunci o biruință fără seamăn. Firește, fără seamăn, dar nu și fără cusur. Căci ei n-au deosebit pe Davila omul de Davila artistul și, neînțelegînd să îndemne asprimele unuia, au împiedicat pe cealălalt să facă o reformă de care numai el putea să spună dacă era sau nu trebuitoare teatrului românesc. Căci omul acesta, care se pricepea așa de temeinic la teatru și îl iubea cu patimă de nimic întrecută, n-avea cum fi îndemnat să-i vrea răul. Și, ca o dovadă, iată : așezarea celor dintîi taxe pe cinematografe, în gîndul să se alcătuiască un fond care să ajute la propășirea teatrului, de la Davila datează. Cît privește directorul cu contract pe zece ani, cum l-a cerut el, era o măsură aplicată mai peste tot în străinătate. La noi, aceasta ne-ar fi ajutat, poate, să avem un teatru pe picior de egalitate cu Apusul, așa după cum dovedise Davilla că poate face în cei doi ani cît a ținut trupa. Iar aceasta n-ar fi fost nici o pagubă pentru țară. Paguba a fost că nu s-a făcut. În decursul anului 1913, Societatea pune de trei ori vălul negru peste porți, plîngînd trei buni prieteni și tovarăși de luptă : Panait Cerna, Ștefan O. Iosif și Ilarie Chendi. A urmat un festival la Ateneu pentru comemorarea lui Grigore Alexandrescu — festival la care a vorbit : C. C. Arion, C. Dissescu și Delavrancea — și cîteva șezători prin țară, dintre care una la Craiova, pentru așezarea unei lespezi de marmoră pe mormîntul lui Traian Demetrescu.

— A urmat alegerea unui nou comitet ?

— Drept mulțumire că George Diamandi, care plecase din Societate cu un an mai înainte, a primit să se întoarcă între ei, scriitorii îl aleg președinte pentru anul 1914, ispitiți poate și de faptul că era director al Teatrului Național. Ședințele comitetului se țin acum în cabinetul directorului, iar adunările generale în foaier. Teatrul Național dă spectacole în beneficiul lor, iar scriitorii fac două șezători, una la Iași, alta la Bîrlad — organizată de poetul G. Tutoveanu — și o serbare în Cișmigiu (pentru strîngerea de fonduri), patronează cîteva conferințe ale literaților străini și comemorează pe Creangă. Tot Diamandi înființează un chioșc de cărți românești în foierul teatrului. Jertfele anului sînt : Emil Gîrleanu și D. Anghel. Comitetul pentru anul următor rămîne același, ca o recunoștință a meritelor lui Diamandi. Activitatea însă se reduce la o șezătoare la Silistra, una la Călărași și la cîteva pelerinaje !

— În preajma primului război mondial și în timpul lui, Societatea a avut vreo activitate ?

— La 19 iunie 1916, cu toată turburarea vremurilor, este ales președinte Duiliu Zamfirescu. El însă nu are nici timp, nici prilej să se ocupe de Societate, fiind trimis în misiuni peste graniță. În urma lui a venit războiul. Întîia jertfă scriitoricească, lîngă Predeal, este poetul Mihail Săulescu. Urmează căpitanul Vulovici, împușcat drept în frunte de floarea unui glonț, N. Apostolescu și Botez Gargon. Departe de război, pe un vapor în largul mării, se duce spre locuri mai ferite și fostul președinte al scriitorilor, G. Diamandi, pe cînd în tristețea Iașului închidea ochii pentru totdeauna Barbu Delavrancea. Crîncena sărăcie a vremurilor de restriște a silit scriitorii aflați la Iași să se readune și să-și refacă Societatea. Au ales din nou președinte pe Mihail Sadoveanu și s-au căznit, pe cît le-a fost posibil, să ajute cît de cît lipsurile grele, în care înotau cei mai împovărați.

— Ce s-a întîmplat cu Societatea, după război ?

— Adunarea generală următoare se ține în Bucureștiul scos de sub mîna germanilor, la 24 februarie 1919, cînd este ales comitetul prezentat de Mihail Dragomirescu. Cu acest comitet, viața Societății își reia avîntul, pe care îl făgăduia zilele ei dintru început. Numărul membrilor crește tot mai mult, averea Societății îngăduie o tot mai bună gospodărire, se creează pensii pentru o sumă de văduve ale scriitorilor — începutul îl face Corneliu Moldovanu — și se înființează o seamă de premii pentru cărțile cele mai bune ale anului. Vechea dorință de clădit o casă a scriitorilor cată acum să fie împlinită, pînă în ziua cînd, după douăzeci și opt de ani de strădunță zadarnice, Primăria Bucureștilor depune în mîinile lui Corneliu Moldovanu actul de proprietate asupra unui teren prielnic din inima Capitalei. În sfîrșit, crearea unei biblioteci, cîteva noi turnee de șezători prin țară și în București, cîteva cicluri de conferințe, dar mai ales așezarea definitivă a unei zile și apoi a unei săptămîni închinate cărții, înseamnă pe răbojul activității scriitoricești pași înainte, izbînzi care-i

Liviu Rebreanu — fotografie din iulie 1906, pe cînd era student în anul III la Academia militară „Ludovika" din Budapesta ● **A de Herz** văzut de Victor Ion Popa ● **I.A. Bassarabescu** ● **Victor Ion Popa — autoportret** ● **Caton Teodorian** ● **Zaharia Bârsan** ● **C.C. Arion** ● **Constantin Stere** văzuți de A. Dragoș

mărturisesc, neocolit, marele ei rost. Corneliu Moldovanu, Octavian Goga și Liviu Rebreanu — președinți de la 1920 pînă azi — își împart meritele de a fi făcut, numai în cîtva ani, o Societate bogată și de înalt prestigiu, din firava întruchipare a dibuielilor de început. Cuvîntul răspicat al acestei Societăți este azi auzit și luat în seamă, oriunde și oricînd breasla scriitoricească are căderea să se facă ascultată. Datorită ei, proprietatea artistică și literară a fost pusă în temeiuri de lege. Datorită ei legăturile dintre editori și scriitori au căpătat o față omenească, în măsură să dea mînuitorului de condei răsplata cuviincioasă pentru munca lui. Datorită luptei duse de Societate, teatrele nu se mai pot conduce fără ajutorul apropiat al literaților iar cinematografele le sînt în veghe, prin delegatul care face parte din comisia de control. Cartea românească a ajuns astăzi într-o vază ce nici măcar n-a putut-o visa acum un sfert de veac. În acest uriaș pas făcut înainte e și o poruncă a vremii, fără îndoială. Dar partea de merit a luptei duse de scriitori prin Societatea lor e poate cea mai însemnată și acea care a putut da roade mai vădite. Căci ea a însemnat la noi profesia de scriitor. Mai mult încă, a știut să impună respectul acestei profesii !

— Altceva s-ar mai putea spune ? l-am întrebat.

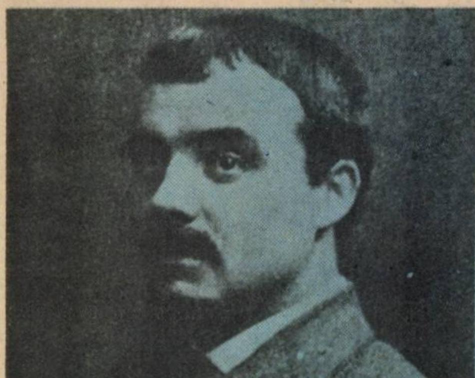
— Nu, nu s-a terminat. Atît am avut de spus și cred că este de ajuns. Dealtfel, s-ar putea vorbi la nesfîrșit, dar cred că este inutil. Cel care va vrea, are la dispoziție o arhivă întreagă. Se vor putea scrie volume întregi. Deocamdată, ca orientare, este prea mult.

Am plecat acasă către orele nouă seara. Băusem cîteva rînduri de cafele și consumasem un pachet de țigări. Victor Ion Popa și-a strîns cu grijă hîrtiile de pe care îmi dictase răspunsurile de mai sus și le-a închis într-o mapă.

— Odată, poate, vor folosi. Dealtfel aș vrea să public și eu cîteva amintiri despre începuturile Societății Scriitorilor Români.

Dacă a publicat sau nu, nu-mi adus aminte, dar răspunsurile de atunci ale lui Victor Ion Popa, eu le-am transcris întocmai așa cum mi le-a dictat el.

NIMIC NU E NOU SUB SOARE

Tudor Arghezi

Dare de seamă

La orele peste trei şi jumătate „adunarea generală anuală a scriitorilor funcţiona de mai bine de treizeci de minute.

Nădăjduind că sala clasei a şasea, a Liceului Lazăr, va fi ca îndeobşte goală, noul-venit la şedinţă deschise uşa cu neîncredere şi indiferenţa plictisită cu care şi-ar fi deschis dulapul de haine. Uimire şi încremenire ! Ce-i văzură ochii era ca un fenomen. Băncile pline de lume, pînă-n fund. Noul-venit uită aproape să şi salute. Emoţia numărului neaşteptat, deodată, ca să zic aşa, îl arse.

Membrii, nu voi exagera zicînd că se aflau în păr. Rareori se găsea la un loc adunat atîta păr. Pe capete, pe buze, pe bărbie, pe piept, şi multicolor. Şi părul acesta rămase de-a lungul şedinţei, o şedinţă de cinci ore, ca un simbol quasi-combustibil.

Citea domnul Caton Theodorian, secretarul perpetuu al Societăţii. Un raport sau altceva, nu se ştie, căci onorabilii membri erau distanţi şi şoptitori, şi preocupaţi să se pîndească unii pe alţii. Figuri ale literaturii şi celebrităţii, unii membri se zăreau între dînşii pentru întiia oară cu glas tare: „Acesta e marele prozator Cutare..." — „Asta e ilustrul Cutare..." — „Da, da, seamănă cu portretul, cu carta-poştală, cu desenul, cu caricatura cutare. El trebuie să fie. E el !" — cu o deosebită închinăciune i-a zis cineva pe nume.

Cîte-o privire albicioasă se ciocnea cu cîte-o căutătură pe subt sprincene, strecurată printre „colegi". „Îl credeam mai palid" — sau „Prea e gras" ; — sau : „Cînd a îmbătrînit aşa ?" Astfel de reflecţii apăreau în cîte un ochi, deschis mare ca reclamele luminoase rotunde.

În orice caz de faţă, pe lîngă scriitori ca domnii Diamandy, Anghel, Gorun, ca domnii Alexandru Davila şi Tzigara-Samurcaş, nuvelişti ca domnii Brătescu-Voineşti şi Galaction, poeţi ca domnii Minulescu, Săulescu, Cincinat Pavelescu, advocaţi ca domnii Radu Rosetti şi Boteni etc., etc. Unii dintr-înşii n-au ilustrat încă nici o şedinţă a Societăţii domniilor-lor.

O atmosferă campestră şi idilică însoţea toate rapoartele de descărcare ale comitetului de anul trecut, care trebuia reales sau înlocuit astăzi. Domnul Brătescu-Voineşti fuma ţigări cu încă vreo zece alţi curtezani ai muzelor de subt Carpaţi. Numai domnul Davila nu scotea fumuri de tutun, preocupat cum era de o cutie plină cu bomboane verzi, din care, graţios, oferea doamnelor societare şi se împărtăşea şi

domnia-sa. Într-o bancă, subt o pălărie imensă, cugetă, foarte adînc desigur, nemișcată și taciturnă, doamna Bacaloglu, atunci aleasă membră. Aiurea, doamna Claudia Milian, doamna Natalia Anghel. Timpul trandafiriu al acestor doamne inspirate, a fost adeseori întunecat de vocile tonitruante și de cuvintele sulfurice sau cătrănite bărbătești. Dulce a fost introducerea, dulce, a ședinței. Și verva domnului Davila, directorul general al teatrelor, s-a resimțit mult la început de gustul bomboanelor din cutie, căci atita timp cit președintele „in spe" al Societății a vorbit, familiar, cu o bomboană pe limbă, lucrurile s-au petrecut cu miere și zahăr și în modul cel mai emolient și mai pastoral, ca să se oțelească, e drept, mai pe urmă, pe măsură ce se urca tot mai sus agurida prezidențială.

Alegerea de președinte dădu naștere, într-adevăr, la nenumărate incidente. În speranța că va urma să se jertfească și anul viitor Societății, vechiul comitet alcătuise o listă de acasă poligrafiată în regulă, cu domnul Davila în frunte, la prezidenție, și cu membrii cei vechi în mare majoritate. Domnul Davila trebuia să cadă victima unei minorități de patru-cinci inși, care, din duioasă politețe sau din nevoi de teatru, îi propuseseră prezidenția și i-o garantaseră, ignorind atmosfera Societății. Acest mic comitet de mică teroare nu se aștepta la nici o rezistență, și înnafara de voturile sigure aduse cu citeva persoane ce s-au dezinteresat și pin-aici de mersul Societății, își asigurase voturile membrilor din comitet, supuși listei și unui muzical cuvînt de ordine. Cunoaștem în detaliu felul cum a votat fostul comitet, nu insistăm. Teroarea număra printre dictatori un nume literar simpatic, pe domnul Anghel, și pe soția numelui său simpatic, doamna Anghel. Cei care s-au întrebat altădată dacă prezența căsnicilor și a rudelor într-un comitet de direcție se potrivește cu interesele unei Societăți, au putut admira tenacitatea doamnei Anghel de a se menține într-o calitate ce i-a fost contestată, și în sfîrșit retrasă.

Procedeul inabil cu lista impusă din ceruri a fost violent combătut, în special de domnul Minulescu, și a indispus o bună parte din membri. Șansele domnului Mihalache Dragomirescu, ales de persoanele cele mai opuse în gindire și simpatii, crescură numaidecît, în raport și cu dezinteresarea sa. Susținute însă de aderanții înțeleși, listele fură împărțite membrilor. Înainte de a fi putut fi citite, începu apelul nominal pentru voturi. Procedeul cu lista trebuia să se folosească de un singur minut îngăduit, de formă, în care preferințele votanților nu puteau să se strecoare, mai ales că majoritatea, căreia nu i se împărțise și-o listă a tuturor membrilor din Societate, din care era nevoie să aleagă, se găsea în imposibilitatea absolută de a-și aminti numele tuturor societarilor. Voturile nu putură fi totuși zmulse cu înlesnire. Zorul teroriștilor întîmpină indignarea votanților. Astfel violentați, și deși unii din ei ar fi votat, tot așa de indiferenți, cu unul sau altul din candidați, membrii votară împotriva domnului Davila.

O altă pricină de nemulțumire față de domnia-sa, a provenit din felul suficient, cum domnul Davila, într-un discurs ce voia să fie spiritual la exces, a răspuns la învinovățirea că respinsese o piesă de teatru după ce fusese primită cu toată ceremonia, de către direcție. Nu mai era răspunsul unui literat, și nici chiar al unui om dibaci, dar gluma facilă a unui viitor președinte sigur că va fi ales și că își va putea urma humorismul în multe alte ședințe. O replică nemiloasă a domnului Mihalache Dragomirescu, și cu atît mai costisitoare cu cît domnul Davila comisese, în ce privește teatrul antic, și tocmai în apogeul glumelor sale, o greșeală din acelea care la șeful unei academii naționale surprinde mintea în flagrant delict de superficialitate, înrăutăți și mai mult situația domnului Davila. E sigur că dacă precauțiuni speciale n-ar fi fost luate la bună vreme, domnia sa n-ar fi reunit peste șase voturi, din șaptesprezece cu cîte a căzut. Se aduse atunci în discuție personalitatea literară a directorului teatrelor, ca persecutor, zice-se, al scrierilor dramatice românești. Scriitorii care cu cinci ani mai devreme manifestaseră printr-un protest iscălit împotriva domnului Davila, director și-atunci, se găseau în sală.

Totuș domnia-sa urma să fie sigur de o izbîndă pe care punea un preț exagerat. Serviabilitatea domniei-sale mersese pînă la a îndeplini, timp de o oră, rolul de scriitor la tablă al voturilor scoase din urnă. Un moment, tibișirul i se opri

Mihail Dragomirescu

Claudia Milian

Radu Rosetti

Natalia Negru

Margareta Sterian : „Prietenii"

în mînă ; ieşise domnul Dragomirescu, în aplauzele sălii... După aceea ieşi domnul Brătescu, vicepreşedinte, care, în mijlocul ovaţiunilor, îşi exprima vizibil şi fericit mişcat mulţumirea.

Încă o jumătate de oră trecu aproape cu împlinirea comitetului. Deodată se produse un eveniment faţă de care războiul balcanic e un moft : căderea din comitet a doamnei Anghel. Centrul se deplasese, cartea era pierdută. Scenele de teatru, tragicomice, se precipitară. Scos din fire, domnul Davila îşi arată într-un discurs, slăbiciunile toate. Alegerea domnului Dragomirescu ar fi trebuit să-l lase nepăsător, şi înainte de toate domnia-sa nu trebuia să se lase în asigurările comitetului secret. Se zvonea deunăzi că directorul teatrelor va fi numit în diplomaţie, ministru la Atena. Domnul Davila nu arată să fie un bun politic ; dimpotrivă, domnul Brătescu-Voineşti, care i-a luat apărarea cu un aparat de imagini romantice, l-a comparat cu o spadă. Noi nu vom zice că domnul Davila are oţel aiurea decît în reflexul ochilor metalic. Ne place mîndria domniei-sale, ca orice mîndrie, şi pasiunea sa catilinară „aut Caesar, aut nihil". Însă n-avem încredere în justificarea ei şi sîntem aproape convinşi că nu poate fi utilizată de-o idee, această mîndrie, că se pierde în detaliile vieţii mărunte, că e foarte intermitentă, că e în fond o slăbiciune şi că nu-i o mîndrie adevărată. Nu ! ne place totuşi orişicum, căci ne plac şi ştiinţele naturale.

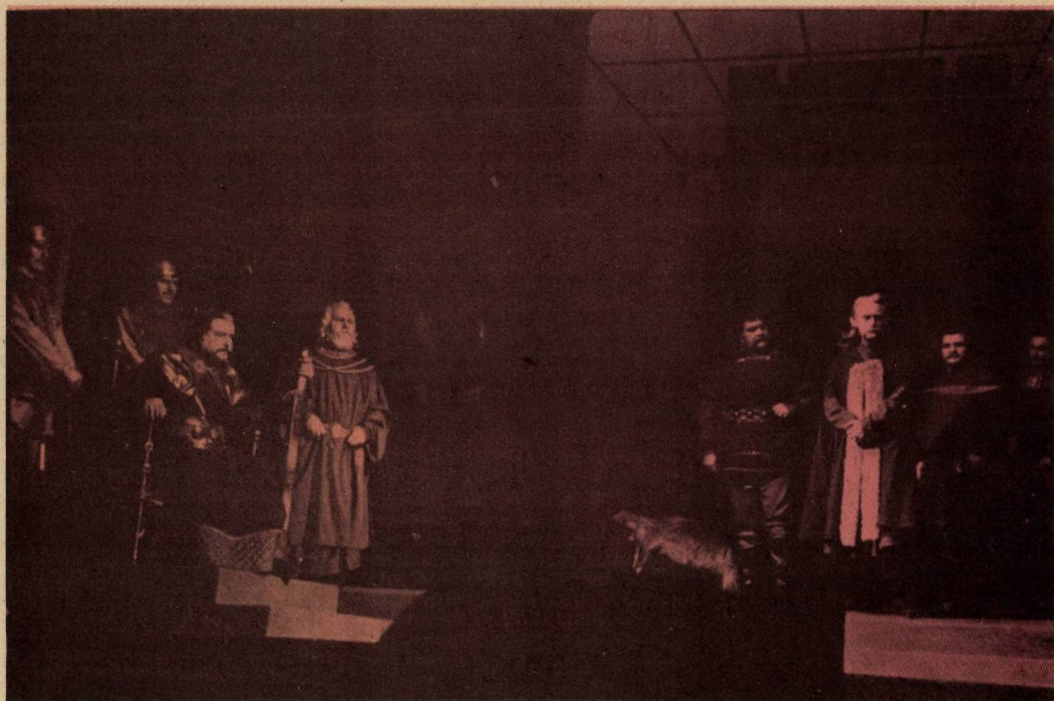
Duelul care s-a angajat apoi între orgoliul înfrînt şi verva cu bolovani a domnului Dragomirescu, a fost în dezavantajul domnului Davila. Rămînea un loc vacant de membru în comitet. Domnul Davila nu-l putea primi, fireşte. Preşedintele i l-a oferit, nu ştim dacă din ironie ; adevărul este că membrii, enervaţi, în unanimitate, i-au propus locul fără nici o ironie. Cînd în sfîrşit domnul Davila, deşi afirmase că pleacă definitiv dintr-o Societate care nu-l alesese cel puţin Preşedinte, urmă să întîrzie şi să atace pe cel ales ca pe un duşman de moarte, personal, acesta îi luă cuvîntul. Domnul Davila ieşi brusc din sală, şi după domnia-sa, domnul Anghel, a cărui soţie căzuse, şi soţia sa, domnul Brătescu-Voineşti şi domnul Diamandy, solidarizaţi cu domnul Davila.

O atitudine dezamăgitoare pentru cei care şi-l reprezentau ca un bărbat unitar şi deplin, a fost să aibă domnul Brătescu-Voineşti, coleg cu domnul Davila în comitetul teatral de lectură. Neştiind precis ce să mai facă, după ce se arătase atît de satisfăcut de vice-preşidenţie, şi cu conştiinţa actului ce trebuia împlinit ca o povară, domnia-sa încearcă într-un discurs trist, foarte trist, şi cu un glas slab, foarte slab, şi întretăiat să-şi ia mulţumirile înnapoi, şi ceru un răgaz de douăzeci şi patru de ore ca să răspundă dacă primeşte vice-preşidenţia. Cuvintele domnului Anghel suferiră de-aceeaş greutate de-a invoca neizbînda familiei în alegeri. Domnul Diamandy singur a făcut o impresie în totul bună, cu toate că n-avea motiv să plece din şedinţă.

După plecarea acestor membri, şedinţa s-a continuat în linişte. A fost şi un act eroic, al domnului Adolf de Herz, pentru că acest june dramaturg e baron : la ieşirea membrilor din sală, domnul De Herz s-a repezit şi a ţinut clanţa de la uşă cu amîndouă mîinile.

Ceea ce-i mai surprinzător şi decît căderea domnului Davila şi decît alegerea domnului Dragomirescu, este concepţia celor plecaţi din Societate, de drepturile şi datoriile lor de membri. De mai multe ori s-a fost vorbit în „Facla" de aristocratismul falnic al cîtorva comitenţi, care, alcătuiţi în castă, căutau în Societate mîngîieri de vanitate. Societate, membri, statute, au fost nişte simple pretexte şi forme pentru domnia ţifnoasă şi eternă a cîtorva fragezi Ţepeluşi. Îndată ce s-au văzut împuţinaţi şi risipiţi de votul „Societăţii" în numele căreia aruncau odinioară anateme, ei s-au dat pe faţă aşa cum îi cunoaştem, şi lipsiţi de sentimentul disciplinei, tocmai ei care îl invocau altădată spre ruşinea membrilor imbolditori la lucru, azi nesocotesc votul majorităţii, azi trec peste principiul chiar al Societăţii fundate de dînşii : majoritatea, adică scriitorii.

Comitetul cel nou poate că va răspunde mai onorabil sarcinii ce i s-a dat de această majoritate. Să vedem.

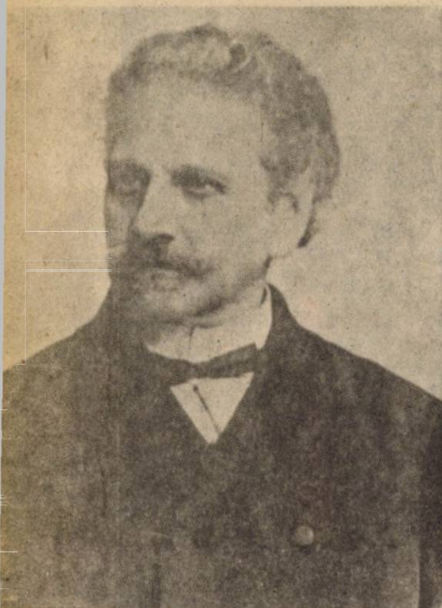

Vlaicu Vodă în interpretarea trupei Teatrului Național din București

UN FURT LITERAR?

CAZUL DAVILA-VLAICU VODĂ

Cea mai primitivă acuzație, cea de plagiat n-a lipsit din timpurile de început ale S.S.R.-ului. Ea, sau ele, pentru că au fost mai multe se formulau în presă unde exista posibilitatea dezbaterii, dar mai presus de asta posibilitatea de a crea atmosferă în rîndurile publicului cititor. O asemenea campanie s-a desfășurat în legătură cu piesa lui Alexandru Davila, Vlaicu Vodă, exact în timpul cînd acesta era Director al Teatrului Național. În istoria teatrului românesc Alexandru Davila ocupă un loc de seamă prin cele două directorate la Teatrul Național din București (1905—1908) și (1912—1914) întrerupte de activitatea sa în cadrul unei companii particulare de teatru (1908—1912) și trecerea sa prin conducerea S.S.R.-ului. Campania care urmărea să impună părerea că Vlaicu Vodă nu aparține lui

Alexandru Odobescu

Alexandru Davila ci lui Odobescu din manuscrisele căreia ar fi preluat-o şi prelucrat-o Davila a fost susţinută de o revistă literară extrem de influentă la vremea ei, de Flacăra lui C. Banu, revistă de finanţare şi inspiraţie liberală, al cărei suflet era în această perioadă P. Locusteanu, gazetar dinamic îndrăgostit de teatru şi cu veleităţi în direcţia dramaturgiei. Cazul Davila — Vlaicu Vodă, deşi ar trebui să se numească mai curînd cazul Flacăra — Davila sau Locusteanu — Davila este o mostră de gazetărie a timpului şi o mostră de mentalitate culturală şi literară. O reproducem aici comprimată din necesităţi de spaţiu cu intenţia procurării unui document semnificativ.

Pentru început Flacăra primeşte cu bunăvoinţă instalarea lui Alexandru Davila la cirma Teatrului Naţional din Bucureşti, publicîndu-i portretul pe copertă şi dedicîndu-i în întregime Notele săptăminii :

„Noul director al Teatrului Naţional este antipodul fostului director, d-l. Bacalbaşa era blind şi diplomat, d-l Davila este energic şi aspru ; d-l Bacalbaşa era îngăduitor pînă la slăbiciune, d-l Davila îşi face o tărie pînă şi din slăbiciunile sale ; d-l Bacalbaşa era amabil faţă de literatura dramatică originală uneori pînă la descurajarea talentelor adevărate, d-l Davila o bîrfeşte şi o brutalizează adesea pînă la încurajarea producţiei de valoare. În sfîrşit, d-l Bacalbaşa era un administrator chibzuit, d-l Davila este un om de gust şi un tehnician scenic de mîna întîi. Dacă noul director nu va pune, ca în trecut, tot atita pasiune de a reprezenta repertoriul bulevardier al Parisului cît entuziasm a cheltuit fostul director pentru valoarea literaturii originale de calitatea a doua, atunci, desigur, nu vom avea numai cuvinte de laudă pentru al doilea directorat al d-lui Davila".

Aşa încheie Cronicarul Dimboviţei, **pseudonim redacţional sub care se ascunde după anume date evidente P. Locusteanu, care este în acelaşi timp şi cronicarul dramatic al revistei. Număr de număr P. Locusteanu semnează cronica dramatică, iar lista repertorială a teatrului condus de Davila arată că în această perioadă noul director a fost un sprijin serios al dramaturgiei originale. Cu toate acestea, Flacăra deschide ostilităţile printr-o scrisoare deschisă, exact la un an după ce consemnase noul directorat teatral.**

Uvertură epistolară

Flacăra **din 26 octombrie 1913 tipăreşte sub titlul** Al. Odobescu, autor dramatic, o scrisoare **deschisă a lui D. Anghel. Reproducem integral textul care deschide campania împotriva lui Al. Davila :** „Distinsul nostru colaborator, poetul **D. Anghel,** ne adresează următoarea senzaţională scrisoare, căreia îi dăm locul de frunte fiindcă denunţă o taină de o gravă însemnătate pentru mişcarea noastră literară :

Domnule Director,

Profesiunea de necrofor literar mi-a displăcut întotdeauna. O spun aceasta pentru că am găsit că e ceva macabru în gestul lui Hamlet care, ţinînd tidva mucegăită a lui Yorick în mînă, face reflexii mai mult sau mai puţin atrăgătoare asupra soartei ce ne aşteaptă. Oricum desgropările slujesc de multe ori pentru a putea lumina un adevăr, un punct care a rămas obscur, o presupunere neaşteptată.

Fiind aşa, cu făgăduinţa de a nu recidiva, îmi veţi da voie şi mie să dezmormîntez o chestie veche. E vorba de activitatea literară, atît de diversă în manifestaţiile ei, a lui Alexandru Odobescu. Istoricii literari, de la 1895, cînd a murit marele scriitor, şi pînă la vremile de faţă, făcînd bilanţul activităţii lui, nu pomenesc nici unul şi nicăieri de veleităţile teatrale pe care acest autor le-ar fi avut. Fiind în măsură de a lumina sau cel puţin de a le pune un fir conducător la îndemînă, le fac cunoscut următoarele :

Între hîrtiile, actele şi diversa corespondenţă ce au rămas după juristconsultul şi om de stat, care a fost Eugen Stătescu sînt două sau mai multe scrisori, scrise de Odobescu probabil din vremea cînd funcţiona ca prim-secretar de legaţie la Paris, adică prin anii 1882—1885, în care el spune că lucrează la două piese de teatru, care-i ocupă şi cari-i iau aproape toată vremea. Cuvintele cu care se exprimă autorul, bineînţeles că nu le pot preciza, izvorul însă din care am această ştire este cert, fiindu-mi spuse de o persoană în care am toată încrederea, — însuşi fratele meu, care a citit aceste scrisori, fiind rugat să claseze hîrtiile rămase după răposatul Stătescu. Fiind sigur că aceste preţioase mărturii despre activitatea teatrală a lui Odobescu există încă, acum cînd mi-am făcut această pioasă datorie, trec hîrleţul celor obişnuiţi cu astfel de exhumaţiuni, urîndu-le să facă cele ce vor crede de cuviinţă. Primiţi, vă rog, etc., D. ANGHEL".

Scrisoarea lui D. Anghel apare pe prima pagină a revistei Flacăra, în poziţie de editorial. El comunică o ştire obţinută prin intermediat, fratele său, C. D. Anghel, care a văzut scrisorile, dar aceste scrisori nu-s la îndemînă, urmează a fi căutate. Care sînt piesele, şi dacă ele există au ba, D. Anghel nici nu spune, nici n-are cum să ştie. El a trecut hîrleţul.

Dezvăluirea imprecisă a lui D. Anghel este însă capul de pod al unui scandal literar care a ținut o jumătate de an. Numărul următor, (3,2 noiembrie 1913) aduce articolul Paternitatea lui Vlaicu-Vodă de Mihail Dragomirescu, acum președinte al S.S.R.-ului, care depășește o pagină de revistă. Pentru Mihail Dragomirescu nu încape nici un dubiu: drama nu este a lui Odobescu pentru că diferența stilistică este foarte mare. Odobescu a fost un arhaizant, un scriitor ornant, pe cind stilul din Vlaicu Vodă este cu totul altul. Apoi drama este a lui Alexandru Davila pentru că acesta a prelucrat textul primei ediții înlăturind o eroare dramatică, iar rezultatul este superior primei versiuni, iar intervenția poartă aceeași pecete stilistică. Intervenție sigură și prestigioasă în fața unor atacuri pe care Mihail Dragomirescu le consideră pornite din pizme obscure. Interesant este că el face istoricul chestiunii și indică resortul psihologic al contestației. Drama fusese reprezentată în urmă cu 12 ani, iar acuzația de însușire, nedovedită, circulase și pînă atunci în lumea teatrului. Alexandru Davila, un boem de bună familie, a fost ca scriitor puțin productiv și brusca apariție cu această dramă a mirat și mai ales a surprins. O undă de suspiciune s-a ivit de la sine: „Un amator de salon, inteligent și franțuzit, pe lingă alte multe îndeletniciri, se amuzează ani de-a rîndul să scrie o dramă românească în versuri". **Prietenii știu, drama e așteptată, cam mult, speranța se pierde, dar iată că drama își face apariția, ea se joacă, are succes:** „Amatorul a făcut, pe neașteptate, o dramă de mare valoare. Ea se tipărește, se răspîndește, devine populară — amenință să devină clasică. Cei ce voiau să rîdă, înghit în sec; cei cu suerul, rămîn cu degetele la gură..." „Ei bine, asta nu se poate, nu se poate! Dacă drama e bună, nu se poate ca unul ca Alexandru Davila s-o fi făcut!..." **Rezultatele prejudecății și ale invidiei profesionale au răzbit totuși la suprafață:** „De ce altcineva și nu de d. Davila — e o chestiune a cărei explicare n-o putem găsi decit în paradoxala ură pe care paradoxalul său caracter a putut-o stirni în anume suflete. Nu găsim alt temeiu, căci la drept vorbind, întrucît oare inteligența discursivă, fie artistică, a d-lui Davila ar fi inferioară cutărui sau cutărui poet recunoscut, răposta or în viață? De ce cutare scriitor adormit sau cutare alt scriitor cuminte în burghezia lui — admirați pentru talentul lor — ar fi mai capabili de poezie decit energia scinteietoare a inteligenței de toate zilele a d-lui Davila?". **Apărarea lui Mihail Dragomirescu este convinsă, convingătoare și energică. Ea este încă unul din multele merite care i se trec cu vederea acestui critic de mare dimensiune al literaturii române. Cuvîntul său ar fi trebuit în mod normal să închidă discuția. Dar n-a fost așa.**

Dimitrie Anghel

Alt avocat al apărării: Ion Trivale

Acuzația dibaci strecurată de Flacăra n-a rămas fără răspuns imediat. Al doilea apărător al acuzatului de plagiat, pentru că altfel cum ar fi putut fi numit gestul unui scriitor de a lua pagini care nu-i aparțin și le trece pe propriul nume decit plagiat, a fost Ion

Al. Davila

Trivale. Inteligentul critic crescut în preajma lui Mihail Dragomirescu intervine atît pentru a pleda proprietatea literară a lui Al. Davila, cît și pentru a caracteriza moral tipul de acțiune care-l viza pe autorul lui Vlaicu Vodă:

În lincezeala noastră literară, în lipsa dezesperantă a aparițiilor edificatoare, ce rămînea spre a satisface spiritul avid de senzații al timpului nostru? Scandalul e și în literatură supapa de siguranță a plictiselii înăbușitoare; cei care-l provoacă și îl alimentează sînt detestați de public și atîtea alte ființe pe care le arborezi, deși îți produc plăcere; dar ei știu că insinuația calomnioasă crește ca bulgărele de zăpadă, și stima publicului speculat nu le face nici cald, nici rece. În cazul nostru, o legendă tenebroasă și absurdă șoptea de mult naivilor despre o grozavă excrocherie literară, a cărei victimă ar fi fost marele Odobescu, al cărei beneficiar ar fi fost autorul lui **Vlaicu-Vodă.** Atmosfera scandalului exista, zăpada afînată trebuia numai condensată într-un bulgăre, care să fie lansat mai departe. Un

FLACĂRA

LITERARĂ • ARTISTICĂ • SOCIALĂ

Anul V. No. 3. 17 Octombrie 19[illegible] | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

scriitor mai mult ori mai puțin inocent a primit să fie mîna care îndeasă bulgărele, dezvăluind într-o scrisoare existența unor documente doveditoare că Odobescu ar fi lucrat și el la o dramă istorică : mai mulți pamfletari fără scrupule au lansat bulgărele într-o atmosferă de insinuații perfide, iar publicul aștepta încordat, cu sete, explozziunea imensă, înviorătoare a scandalului. Dar nici măcar de această împrospătare n-a avut parte atmosfera confinată a literaturii noastre de azi".

În acest punct, știm astăzi, la peste șaptezeci de ani de la evenimente că Ion Trivale se înșela. Criticul de la Noua revistă română **era interesat să pună în lumină participarea lui Mihail Dragomirescu la dezbaterea asupra lui Vlaicu Vodă. În mod normal aceasta, am zis, trebuia să închidă discuția. Ce s-a întîmplat însă vom vedea mai departe. Pînă atunci să vedem ce susține Ion Trivale :**

„Unul din dușmanii acesteia, un critic excesiv de serios, a avut răutăcioasa inspirație să dejoace scandalul organizat cu atîta trudă și așteptat cu atîta nerăbdare. D-l Dragomirescu s-a apucat să scoată dinlăuntrul lui **Vlaicu Vodă** niște dovezi hotărîtoare că paternitatea acestei opere nu poate aparține lui Odobescu și nu poate fi decît a d-lui Davila. Iată cum un concurs funest de împrejurări ori o cabală infernală poate îngrămădi pe capul unui nevinovat o mie de probe materiale, care să-l ducă de-a dreptul la spînzurătoare; dar dacă ochiul judecătorului e ager și mintea lui neintunecată de patimă, el poate citi în sufletul victimei acea adîncă dovadă morală care înfruntă tot arsenalul îngrămădit în contra-i de dibăcia detectivilor, și îi proclamă inocența. Ei bine, d-l Dragomirescu, înlăturînd cu un gest generos combinațiile materiale ale detectivilor literari năpustiți asupra domnului Davila, a găsit în natura înseși a operei proba interioară a paternității sale. Pe de o parte, puterea creatoare, puterea de a plăsmui oamenii vii — care se revelă în mod remarcabil în **Vlaicu Vodă** — exclude cu desăvîrșire paternitatea lui Odobescu de vreme ce acestuia i-a lipsit cu totul puterea plastică; pe de altă parte, schimbările radicale făcute de d-l Davila operii la publicarea unei a 2-a ediții a acesteia — schimbări care accentuează deplin caracterul ei, și îi consacră, abia ele, valoarea poetică — dovedesc paternitatea acestuia din urmă. Vor putea îngrămădi de acum detectivii calomniei o mie de insinuări pizmașe, dovada interioară a inocenții originii lui **Vlaicu Vodă** e făcută. Dar dacă, prin gestul său, criticul vrăjmaș al literaturii de azi și-a mai ilustrat încă odată sistemul său de judecată, el a lipsit claca noastră literară de singura senzație mare la care se mai putea aștepta. Decepționată, atmosfera noastră literară reintră în apatia ei dinainte". **(NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ, 10 noiembrie 1913).**

C. Banu

Mihail Dragomirescu nu era în acel moment numai un critic respectat, caricatura lui Mihalache va fi difuzată cu insistență ceva mai tîrziu pentru că „românii e dăștepți" și nu suportără pe autorii de sistem, ci și președintele tinerei societăți scriitoricești. Încercarea lui de arbitraj, valabilă în posteritate, unde are un loc de referință, n-a reușit în epocă. Erau socoteli de încheiat și o răfuială de dus pînă la capăt. Atitudinea lui Al. Davila de la alegerile scriitoricești ultime, ca și acțiunile lui ulterioare împotriva adversarilor lui literari refugiați sub acoperișul noii societăți scriitoricești, se pare că este cauza acestei acțiuni de pedepsire prin presă. Mihail Dragomirescu și Ion Trivale n-au fost de altfel singurii care au pledat pentru paternitatea lui Al. Davila în campania de presă deschisă de Flacăra.

Campania antidavila e compromisă. Dar... continuă...

Discuția nu se închide ci ia proporții. Scriitorul Rădulescu-Niger trimite ziarului Viitorul **o scrisoare în care susține că atît el cît și Ionescu-Gion au fost auditorii a două acte în versuri dintr-o piesă** Doamna Clara **citită chiar de Alexandru Odobescu. Un avocat, Iuliu Dragomirescu, tot în** Viitorul, **își aduce aminte că B. P. Hașdeu avea cunoștință de**

Mihail Dragomirescu

Ion Trivale

Ion Bianu

existenţa piesei Doamna Clara **de Alexandru Odobescu şi că realitatea ei este dovedită de criticile pe care i le făcea. Mai mult decît atît, I. Bianu, bibliotecarul Academiei, trimite revistei** Flacăra **o scrisoare din care reiese că Alexandru Odobescu este chiar autorul unei piese jucate,** Nea Frăţilă, **de fapt o localizare după** L'Ami Fritz **de Erckmann-Chatrian. Dar pînă atunci să vedem şi alte reacţii.**

Intră în joc şi Facla, **12 noembrie 1913, prin Ion Vinea care protestează împotriva exhumării acestui caz. El condamnă mai ales modalitatea discuţiei, caracterul ei insinuant şi confuz :** „Chestia lui Vlaicu Vodă e dezmormîntată. Din nou critici şi cunoscători s-au improvizat în apărători şi acuzatori ai lui Alex. Davila. Şi pe cînd atiţia nepoftiţi pun punctul pe i şi discută dacă Vlaicu Vodă nu e piesa lui Alex. Odobescu, furată de mîna neruşinată şi profanatoare a unui prietene trădător, adevăraţii speculanţi ai marei întrebări de azi, pierd vremea degeaba, cu insinuări nelămurite cu lovituri ascunse şi perfide. Să fie oare nesiguranţă, laşitate, lipsă de dovezi sau o campanie abil condusă, măsurată, prevăzută după un plan cu adevărat strategic care are de scop ca ridicînd vehemente riposte şi scandaluri mai mult sau mai puţin îndreptăţite, să enerveze opinia publică, s-o intereseze, s-o ridice şi s-o pasioneze, pentru ca în clipa supremă ceata care a luptat prin asemenea perfide procedee să ridice viziera şi să clameze un tunător şi decisiv : acuz ! ?"

Ion Vinea surprinde aici modelul **unor asemenea acţiuni de presă menite a crea mai înainte de orice o atmosferă defavorabilă celui în cauză. Presupunerea lui pleacă de la observarea caracterului de campanie cu roluri distribuite, de la constatarea unei strategii.**

„Desigur că ultima supoziţie e cea adevărată, conchide Ion Vinea. Totuşi e mai mult ca probabil, că probele materiale lipsesc, şi odată cu ele, curajul trebuincios demascatorilor. O preludare de două-trei articole ar fi fost suficientă pregătire a opiniei publice ; şi condamnarea lui Davila, zdrobirea lui n-ar fi necesitat atîtea preparative. Cînd ai dinamită suficientă la îndemînă şi vrei să nimiceşti un castel trainic, e de ajuns un singur cuibar, o singură mînă şi un singur fitil. Dar munca aceasta subterană de cîrtiţe ce sapă temeliile şi le slăbesc prin umezeala salivată a insinuărilor, e oare dreaptă şi făţişă ! ? D. Rădulescu-Niger, un lamentabil literat, e oare omul de cinste pe a cărui mărturie să te bizui ? Tăcerea lungă, mormîntată de 11 ani de zile, nu îndreptăţeşte această bănuială? Pentru ce, tocmai acum, şi

d-abia acum, domnia sa vorbește ?"

De ce „tocmai acum și d-abia acum" se întreprinde o astfel de campanie, este întrebarea care se poate formula și în alte cazuri de acuzații de plagiat.

Ion Vinea mai este preocupat și de resortul psihologic, extrem de subiectiv al dezmormîntării unei chestiuni închise : „Și acum să trecem la piesa lui Vlaicu-Vodă. Cînd a fost prima oară reprezentată dușmanii d-lui Davila nu s-a mirat că dînsul a devenit autor dramatic. Dacă d. Davila ar fi scris o cît de reușită dramă modernă, o cît de spirituală și desăvîrșită comedie, nimeni nu s-ar fi gîndit să-i conteste paternitatea și cinstea de rudă și prieten. Dar o piesă istorică. Viața și faptele unui domnitor îndepărtat erau înfățișate luminos și artistic. Și atunci : Davila o piesă istorică ? Davila patriot ? Davila cabotinul, cavalerul de industrie, franțuzitul, sportsmanul și piesă istorică ? Imposibil".

Ion Vinea este aici foarte aproape de poziția lui Mihail Dragomirescu, iar demonstrația lui mai departe nu aduce nimic nou peste acesta. Dar nici noua intervenție pro Davila n-a izbutit să curme campania.

Flacăra **aduce un nume nou în dezbatere : AL. ȘERBAN scrie articolul** Odobescu om de teatru în care legitimîndu-se **cu declarațiile din presă făcute de Rădulescu-Niger și Iuliu Dragomirescu, de scrisoarea pe care I. Bianu a trimis-o redacției, relansează viguros chestiunea paternității lui Vlaicu Vodă :** „Vasăzică, zice noul combatant, **Al. Șerban,** Odobescu n-a fost străin de teatru, cum se credea la început. Nu era străin nici de tehnica teatrului. Dovadă : a fost director al Teatrului Național, ca și d-l Davila. Și, ca și d-l Davila, — povestește d-na A. Romanescu, — se ocupa de aproape de jocul artiștilor și de punerea în scenă. N-a fost străin nici de compoziția teatrală. Dovadă : a localizat pe L'Ami Fritz și a scris o dramă istorică : Doamna Clara. Dar atunci se naște întrebarea, care l-a chinuit și pe marele Hașdeu ; unde sunt lucrările dramatice ale lui Odobescu ? Și cine a avut interesul să le facă să dispară ? Și pentru ce ?".

Bogdan Petriceicu Hașdeu

Este limpede că revista Flacăra **caută un vinovat și că din asocierea fără un motiv evident a numelui lui Alexandru Davila la acela a lui Alexandru Odobescu, că direcția atacului îl privește.** „Și dacă d-l Davila crede că poate contribui cu ceva la acest rezultat, **scrie Al. Șerban,** îi deschidem cu plăcere coloanele noastre". **Articolul lui Al. Șerban cuprinde și înștiințarea că revista va reveni în numărul viitor cu revelații importante pentru elucidarea acestei ciudate dispariții.**

A existat o piesă „Doamna Clara" ?

Numărul următor al Flacărei este cel din 23 noiembrie 1913 trebuia să fie cel cu revelațiile grozave, dar ele nu se fac. În articolul Doamna Clara, **Al. Șerban declară că se află în imposibilitate de a continua ancheta promisă asupra soartei pieselor lui Odobescu pe motiv că se contestează spusele lui Rădulescu — Niger, Hașdeu, V. Cosmovici și cîți alții. Gion nu se înscrie în această discuție. Pentru moment Flacăra declară suspendată ancheta în legătură cu** Doamna Clara **pentru a reîntemeia din nou capul de pod al existenței acestei piese. Fără susținerea existenței Doamnei Clara acuzația lui Alexandru Davila nu mai era cu putință. Cea de a doua intervenție a lui Al. Șerban e neconvingătoare. O construcție de vorbe, fără fapte pipăibile, o șușoteală de voci indecise, care susțin, dar nu pot aduce probe decisive. Pagina 53 a aceluiași număr cuprinde un schimb de scrisori între Odobescu și Hașdeu, scrisori inedite, dar fără nici o legătură cu cauza** Doamna Clara. **Reiese doar că cei doi erau în corespondență. Un număr de revistă trece fără ca să se mai scoată vreo vorbă despre piesa** Doamna Clara, **izvorul după Al. Șerban al dramei** Vlaicu-Vodă **și deci dovada că Alexandru Davila era un hoț literar. Dar în celălalt număr, din 7 decembrie 1913, redacția tipărește la** Ecouri **replica scurtă a lui Alexandru Davila :**

„Primim din partea d-lui Davila, autorul lui Vlaicu-Vodă, următoarea scrisoare :

„Domnul meu,

În editorialul intitulat Doamna Clara, publicat în Flacăra de la 23 noiembrie a.c. și prin care mi se contestă paternitatea lui Vlaicu-Vodă, autorul articolului, d-l Al. Șerban, conchide :

„Ei bine toate acestea auzite față de martori nu pot fi minciuni. Sau atunci trăim într-o lume de canalii".

Mă unesc din toată inima cu această concluzie : Da, domnul meu, trăiți într-o lume de canalii.

Nădăjduiesc că veți binevoi a publica această scrisoare în viitorul număr al revistei d-v. și în chiar locul ocupat de articolul care mă privește și numește, vă rog să primiți domnul meu încredințarea deosebitei mele considerațiuni.

Al. Davila"

Dacă d-l Davila crede că e mai bine să se așeze pe acest teren campania pentru descoperirea operei teatrale a lui Odobescu, atunci foarte bine, ne vom încorda toate silințele ca să descoperim cine anume este canalia.

Tratamentul lui Davila este fără îndoială ostil și prelungirea campaniei care căzuse într-o fundătură este, fără doar și poate, urmarea acestui răvaș inflexibil și arogant. Urmarea din 14 decembrie 1913 se numește Al. I. Odobescu, scriitor dramatic **și se întemeiază pe scrisoarea unui**

profesor de la Liceul Sf. Sava I.S. Petrescu despre Piesele lui Odobescu. I.S. Petrescu, care se declară un apropiat al familiei Odobescu, declară că stimulat de scrisoarea lui D. Anghel a cerut acesteia lămuriri şi că cercetarea hîrtiilor rămase de la Al. Odobescu vorbesc despre proiectul mai multor piese de teatru intitulate după cum urmează : Apa trece, pietrele rămîn, Fior, Fiorel, vitejele de la Muscel, Decebal sau căderea Daciei, dramă în cinci acte în versuri, Claca, comedie, Pabegitul (despre Ion Basarab), Veneticul (despre Radu de la Afumaţi), Rafailă.

Alexandru Davila nu se rezumase însă numai la această ripostă. Într-un ziar el tipăreşte o pledoarie pro domo în care afirmă că istoria românilor nu cunoaşte nici un Vlaicu Vodă şi că acesta este inclusiv intenţia sa. Este un prilej de triumf pentru Al. Şerban care în acelaşi număr şi în succesiunea profesorului de la Sf. Sava reproduce un citat din Citeva ore la Snagov unde Odobescu se referă la un Vlaicu. Concluzia e dată cu litere groase : „Deocamdată un lucru rămîne dar stabilit : numele de Vaicu Vodă, despre care d-l Davila afirmă cu atîta tărie că este al său şi numai al său, este, de fapt al lui Odobescu. Şi de aceea, ca un început de dreptate, i-l redăm cu toate onorurile". Fără această apărare vulnerabilă, dar neesenţială, a lui Al. Davila, Al. Şerban n-ar mai fi avut şansa unui front nou de luptă. Chestiunea paternităţii numelui de Vlaicu-Vodă îi dă un cîştig temporar de cauză pe care-l doreşte prefaţă victoriei celei mari. În revista revistelor pe care o face în Facla, Ion Vinea, inamic al Flacării, înregistrează obiectiv descoperirile profesorului I.S. Predescu, reţinînd interesul pentru teatru al lui Odobescu, ca şi micul triumf al lui Al. Şerban, fără a mai face comentarii. Nu şi fără Fără această apărare vulnemului anunţat de P. Locusteanu, sîntem nebuni, ar trebui schimbată : „Părere anticipată a multor intimi e că d. Locusteanu, întrebuinţînd pluralul de autoritate ar fi trebuit să pună titlul : Sîntem imbecili". Piatra aruncată priveşte desigur tot chestiunea Vlaicu-Vodă.

Mircea Demetriad

Petreşti — locul dezlegării misterului : „Vlaicu Vodă" sau „Doamna Clara", Al. Davila sau Al. Odobescu ?

Al. Şerban îşi continuă cercetările pentru descoperirea pieselor lui Odobescu. Numărul din 21 decembrie, este cel mai îndesat cu articole asupra chestiunii în litigiu. Mai intîi se reproduce un fragment din drama în versuri Decebal însoţită de un facsimil şi de proiectul întregii piese pe acte extras din manuscrisele autorului. Îi urmează apoi un lung articol Teatrul lui Odobescu cu următoarele subtitluri : Piesele lui Odobescu, D-l Stătescu confirmă afirmaţiile d-lui Anghel, Gion a asistat la citirea „Doamnei Clara", De vorbă cu D-na Odobescu, Vintilă Vodă din Slatina şi Vlaicu-Vodă, Ce s-au făcut piesele lui Odobescu. Semnătura aparţine inevitabilului Al. Şerban. La Cronica teatrală, P. Locusteanu iese din rezerva lui faţă de zgomotul litigiului şi publică aici contribuţia Putea să scrie Odobescu pe Vlaicu-Vodă ? Practic din cele 8 pagini ale Flacării trei sînt acordate cazului pieselor pierdute sau furate ale lui Alexandru Odobescu. Aici redacţia încearcă să aducă probele pe care se bizuie, să dea răspunsurile amînate şi să-şi tragă spuza pe turta ei.

Proiectul dramei în versuri

Ion Vinea

Facla

Subscripţie pentru fondul electoral

Decebal este interesant, dar el neavînd nici o atingere cu aşa zisa Doamna Clara sau cu Vlaicu Vodă îl lăsăm deoparte. El probează că într-adevăr Odobescu era preocupat de teatru şi că a făcut proiecte dar dincolo de asta — nimic. Pentru Al. Şerban şi comp. era totuşi un cîştig. Era o dovadă că fumul scos din coşurile revistei Flacăra nu excludea posibilitatea focului. Al. Şerban ne menţine în regim de fapte senzaţionale. Mai întîi înregistrează ca pe o victorie apariţia documentelor privind interesul pentru teatru al lui Odobescu. Adevărul este că scrisoarea lui D. Anghel asupra existenţei unor piese ale lui Odobescu a făcut vîlvă şi a stîrnit o sumă de reacţii pe care nu le-am înregistrat aici. Cu acest prilej N. Iorga este unul dintre cei care a garantat că Odobescu n-a avut nici un interes pentru teatru şi nici o operă literară. Era firesc deci ca Al. Şerban să contabilizeze cu acest efect această victorie. Senzaţionalul începe de acolo de unde prin apel din om în om, C.D. Anghel şi Al. Şerban reuşesc să obţină o scrisoare de la urmaşul parizian al lui Odobescu din care revista extrage doar cîteva paragrafe :

„Am clasat trei luni toate hîrtiile şi-mi aduc foarte bine aminte de scrisoarea scrisă de Odobescu, de la Londra, lui Alecsandri, care era ministru la Paris ; el spunea că a terminat două drame istorice române în versuri şi că i le va trimite. Cum tata era ministrul afacerilor străine, i-a trimis-o.

Toate scrisorile le-am clasat pe ordin alfabetic într-un dulap care avea pe două părţi sertare de carton. Ele se află la Petreşti, în sala de intrare în fund.

Am vorbit de această scrisoare lui I.B. care ştia că toate manuscrisurile lui Odobescu erau la Davila care a profitat să dea una din drame cu numele lui şi mi-a cerut s-o aduc, dar n-am găsit cheia. Scriu lui Corbescu să-ţi dea libertatea de a căuta pentru a te justifica."

Scrisoarea aceasta este un document, dar nu este cel aşteptat. Al. Şerban anunţă pe cititorii săi că s-a îndreptat către acel Corbescu de la Petreşti, dar că acesta n-a primit încă scrisoarea de dezlegare de la urmaşul lui Odobescu, pe care acesta o promisese. Dacă scrisoarea primită de C.D. Anghel este autentică avem doar dovada că în familia lui Odobescu şi în jurul ei circula zvonul că piesele lui Odobescu ar fi fost însuşite de Davila. Al. Şerban promite în curînd la Petreşti un deznodămînt.

Mircea Demetriad confirmă pe... Rădulescu-Niger

Al. Şerban înlătură abil toate piedicile pe care adversarii i le-au aruncat în picioare pentru a-l compromite în ochii publicului. Mai rămînea de pildă să fie explicată tăcerea de 11 ani a lui Rădulescu Niger şi acesta declară că a făcut publică încă din 1902, de la premiera lui Vlaicu-Vodă informaţia sa privitoare la cele două acte identice din Doamna Clara şi Vlaicu-Vodă, pe care le-ar fi auzit cu propriile urechi în lectura lui Odobescu, comunicînd-o lui Mircea Demetriad. Întrebat de Al. Şerban, Mircea Demetriad confirmă că dezvăluirea orală a lui Rădulescu-Niger s-a făcut după premieră.

Urma să fie elucidată tăcerea celuilalt auditor al Doamnei Clara, care însă, mort din 1904, nu mai putea depune. Rolul de martor îi revine tot lui Rădulescu-Niger. Acesta i-a reproşat la timp lui Gion, nu numai că n-a vorbit ci şi că a scris o cronică favorabilă despre Vlaicu Vodă, fără să declare sursa de inspiraţie a lui Davila. Gion s-ar fi apărat astfel : n-avem nici o dovadă, chiar de am fi fost doi s-ar fi zis că facem o cabală împotriva celui de al treilea. În plus, Gion, zice Niger, nu voia să se pună rău cu Palatul. Este invocat şi nu mai ştim care funcţionar superior al cărui nume nedîndu-ni-se nu-i mai pomenim aici mărturia. Multe mărturii, unele indirecte, dar nici o probă palpabilă.

Este cercetată apoi familia, care declară a nu fi cunoscut niciodată preocupările teatrale ale defunctului înaintaş, de n-ar fi fost discuţia asupra paternităţii lui Vlaicu-Vodă. Al. Şerban obţine şi aici o declaraţie de la un Armand M. Călinescu (din familie sau nu, nu ni se spune) care-i scrie următoarele : „Am şi eu onoarea de a cunoaşte îndeaproape familia marelui Odobescu şi ştiu, că, pe vremea cînd el locuia la Paris, alături de Rafailă, mai era preocupat de o altă lucrare dramatică : „Vintilă Vodă din Slatina". Şi încă un amănunt care confirmă cele spuse în scrisorile găsite la Eug. Stătescu : Odobescu într-atît era de hotărît să scrie aceste două drame încît, pentru a nu le da uitării, furat poate de alte gînduri — Odobescu trecea uşor de la o activitate la alta — făcuse două placarde mari cu titlurile arătate şi le aşezase pe pereţii biroului său, aşa ca îndată ce intra pe uşă să-şi amintească ce avea de lucrat. Trebuie, prin urmare, să se îndrepte cercetările spre acest **Vintilă Vodă din Slatina**. Iar cum, după indicaţiile d-lui Al. Şerban, pentru Odobescu, „Vintilă Vodă din Slatina" se mai chema **Vlaicu-Vodă**, s-ar putea prea bine întîmpla ca drama despre care e vorba să fie găsită chiar cu acest din urmă titlu". Dar cercetarea arhivei de familie n-a scos la lumină decît două nuvele cu titlul : Rafaila şi Vintilă Vodă din Slatina.

Caracterul palpitant al relatărilor lui Al. Şerban care ne întreţine interesul pentru cazul pieselor dispărute scrise de Odobescu, nu poate însă suplini absenţa dovezilor hotărîtoare. Sînt mulţi jurători, dar probele întîrzie.

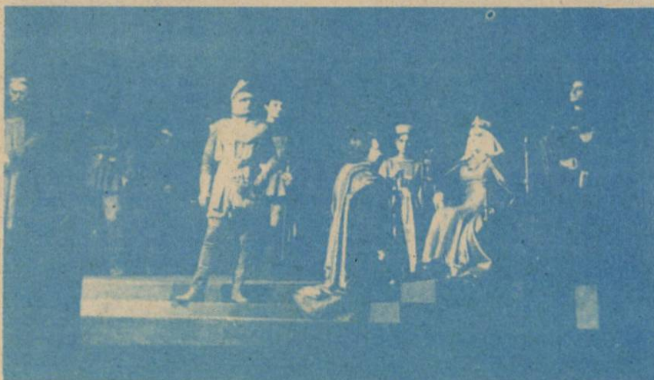
Arta climatului de suspiciune

Socoteala cu Davila nu este însă terminată aici. Chiar la Ecouri se inserează o notă intitulată Numele lui Vlaicu în care se atrage atenția și se și citează un text din Xenopol. Istoria Românilor, unde apare numele lui Vlaicu. Concluzia? „Aceasta dovedește că d. Davila nu numai că nu a studiat adînc și îndelung istoria, cum ar reeși din piesa Vlaicu Vodă dar nici n-a răsfoit măcar pe istorici".

Contribuția lui P. Locusteanu, cronicarul titular de teatru al revistei Flacăra, se intitulează expresiv Putea să scrie Odobescu Vlaicu Vodă? P. Locusteanu declară că el, datorită vîlvei create, va discuta o chestiune la ordinea zilei și anume dacă Odobescu ar fi putut scrie piesa semnată de Al. Davila. Prima întrebare este dacă există vreo asemănare între proza lui Odobescu și versurile lui Davila, teren inoperant pentru aflarea adevărului. Scopul, indiscutabil, al cronicarului teatral P. Locusteanu este de a găsi asemănări cu orice preț indiferent de imposibilitatea paralelei. Cronicarul dramatic al Flacării caută asemănări de cuvinte, de episoade, de personaje, de informație istorică comună. Din puținele elemente la dispoziție construiește cu îndemănare o paralelă. Ținta sînt aceste rînduri finale: „...Dar toate acestea sînt numai jocuri de argumente. Desigur că Odobescu ar fi putut să scrie pe Vlaicu Vodă. De scris însă l-a scris d. Davila: autorul este d-sa". O asemenea comparație departe de a scoate pe Davila de sub acuzația de a-și fi însușit un bun artistic străin îl expune acuzației în continuare. Atitudinea cronicarului dramatic este perfidă, ceea ce ar fi imposibil fără o anume abilitate intelectuală și gazetărească pe care P. Locusteanu a avut-o din plin.

Cu acest număr din 21 decembrie, Al. Șerban și P. Locusteanu reușesc să aducă apele în scocul morii lor, deși, paradoxal, ei nu au nici o dovadă împotriva lui Davila. Începem să credem, pe urmele lui Ion Vinea, că scopul acestei campanii nu este stabilirea adevărului ci un climat compromițător de suspiciune în jurul directorului Teatrului Național din București, Al. Davila.

Al. Davila este suspect pentru... Al. Șerban

Flacăra din 28 decembrie 1913 începe spectaculos cu trei fotografii pe copertă care sintetizează litigiul în cauză: la mijloc fotografia lui Vlaicu Vodă în interpretarea unui actor al vremii, în dreapta acestuia fotografia lui Alexandru Davila. Ofensiva Flăcării continuă. Același Al. Șerban publică acum În jurul lui Vlaicu Vodă, unde găsim subtitlurile: O dovadă despre Doamna Clara, De ce nu ni se dă scrisoarea lui Odobescu către Stătescu, O ciudățenie, Mănăstirea Snagov și „Vlaicu Vodă", Ce spune d-l G. Diamandi. E adevărat că rămăsese să mergem

să luăm scrisoarea de la Petreşti şi în fond trebuie să vedem şi ce spune d. Diamandi. În acest număr Al. Şerban raţionează astfel : N. Ţinc a declarat şi publicat că Odobescu i-a vorbit despre o piesă Doamna Clara şi despre una Traian şi Decebal. Piesa despre Decebal s-a descoperit. Deci Ţinc n-a minţit. Deci... există şi Doamna Clara. Mai departe Al. Şerban îi reclamă pe G. Corbescu pentru că refuză să le dea scrisoarea lui E. Stătescu privitoare la Doamna Clara şi-l acuză de amiciţie vinovată cu Al. Davila. Un element nou adus în discuţie este infecunditatea lui Davila. În replică la bănuiala că Vlaicu Vodă este sustras de la Odobescu, Davila a fi promis că o să dea publicităţii şi alte piese care să-i dovedească capacitatea literară. Dar aceste piese n-au apărut, ceea ce-l conduce pe Al. Şerban la o singură concluzie : infecunditatea lui A. Davila probează că n-a scris Vlaicu Vodă. Dovezile de suspiciune se adună : Davila foloseşte în Vlaicu Vodă cuvîntul hămişliu şi anchetat asupra sensului n-ar şti ce înseamnă. După Al. Şerban ar fi vorba de un maghiarism care înseamnă şiret. Alt motiv de suspiciune este că Davilla comite un anacronism : Îl duce pe Vlaicu la Snagov, deşi toată lumea ştie că a fost ridicat mai tîrziu. Dar Odobescu era dintre cei care credea că mănăstirea Snagovului este mult mai veche pledind în acest sens. Inspiraţia din Citeva ore la Snagov a lui Davilla în acest caz ar fi exclusă deoarece acesta a arătat a nu cunoaşte eseul odobescian. G. Diamandi este adus şi el în scenă pentru a înfăţişa un subiect pe care Davilla l-a împrumutat, dar care şi acesta se găseşte, o ştie Al. Şerban şi ne-o spune, în germene la Odobescu. Nu mai încape îndoială în ochii lui Al. Şerban, Davila este un fur ! Vina lui este de „furt literar". Dar totul rămîne numai volută în jurul ţintei care nu este atinsă nici aici.

Cine era Al. Şerban ?

Dar cine este acest colaborator atît de tenace al revistei Flacăra. În acest număr Al. Şerban ne face confesiuni. Ar fi stat la o masă cu Davila după premiera din 1902 a lui Vlaicu Vodă şi cu Petre Liciu şi i-ar fi spus că e bănuit de a fi furat drama lui Odobescu. Al. Şerban era deci un personaj cunoscut al lumii literare, teatrale mai ales, al boemei bucureştene, dar nimeni cu acest nume nu ne apare pe lista de semnături celebre ale gazetarilor teatrali. Al. Şerban este în acelaşi număr familiar şi cu G. Diamandi. Şi tot aici se pare că Al. Şerban vrea să-şi divulge pseudonimul. Al. Şerban se dă drept autorul Cronicii dramatice în care se vorbeşte despre mănăstirea Snagov. Enigma dispare : frecventul colaborator este în acest caz, tot una cu Petre Locusteanu.

Din acest moment multe aspecte neclare încep să se lămurească. Petre Locusteanu nu a fost numai cronicar dramatic, un familiar al lumii scenei ci şi un autor de teatru. El este implicat pînă peste cap în lumea teatrală a vremii, plină de rivalităţi prin chiar constituţia ei specifică, dar amplificate în epoca de directorat a lui Al. Davila prin intratabilitatea noului director şi spiritul de reformă al acestuia. Petre Locusteanu nu este numai inamical lui Al. Davila ci de-a dreptul ostil. În această perioadă revista Flacăra trăieşte parcă numai pentru a-l compromite pe Alexandru Davila.

Privită retrospectiv, Cronica dramatică **a lui Petre Locusteanu la** Vlaicu Vodă **din 12 octombrie 1912 nu mai este chiar atît de nevinovată pe cît vrea să pară. În aparenţă ea e scrisă pentru a demobiliza zvonurile împotriva autorului. De fapt, ea le încurajează. Iar prin încercarea de a verifica spiritul operei cu spiritul omului, Locusteanu nu vrea să spună decît că identitatea operă-autor este de neconceput în cazul lui** Vlaicu Vodă, **deşi aparent demonstraţia lui susţine inversul. Cazul Davila —** Vlaicu Vodă **nu începe astfel cu scrisoarea lui D. Anghel, şi ea retrospectiv mai puţin inocentă decît vrea să pară, ci cu această cronică meşteşugită a lui Petre Locusteanu, care pentru a fi ubicuu în via campanie de presă şi-a procurat identitatea avantajoasă a unui pseudonim în cele din urmă divulgat.**

„Doamna Clara" nu există dar nici Al. Davila nu mai e director

Dar ne-am înşela dacă am crede că P. Locusteanu, alias Al. Şerban, a încetat lupta. Serialul meşterit de cronicarul dramatic al revistei şi factotumul ei a mai cunoscut cinci episoade : 1. Doamna Clara a existat ; 2. Piesele lui Odobescu, cercetările de la Petreşti ; 3. Piesele lui Odobescu, De dincolo de mormînt Odobescu îşi bate joc de cei care l-au jefuit. 4 ; Chestia teatrului lui Odobescu, reproducere din altă revistă ; 5.

Piesele lui Odobescu, Concluzii. În primul, apare știrea că într-o scrisoare Odobescu a cerut proiectul costumelor de la pictorul Szatmary, dar fiul acestuia ca prieten de 34 de ani al lui Davila, lucru pe care-l declară, refuză să conlucreze cu Flacăra. În al doilea, deplasarea la Petrești relatată și de d. Corbescu și de C.D. Anghel nu dă rezultatul dorit. În dulapul indicat nu se găsea scrisoarea cunoscută de C.D. Anghel. S-a găsit în schimb una către Ion Ghica care atestă și ea preocupările teatrale ale lui Odobescu. C. D. Anghel menționează că deplasarea la Petrești s-a făcut într-un automobil pus la dispoziție de un Carol Davila și în compania aceluiași Davila, care i-a pilotat mergînd într-un alt automobil, în față. Detaliul e privit cu suspiciune și oferit ca subtext.

Al. Șerban declară totuși că nu renunță la descoperirea adevărului. Cea de a treia intervenție face vizibilă lipsa de muniție a cuplului Șerban — Locusteanu : este dat aici un citat din Psuedokineghetikos cu o vagă legătură cu problema. A patra prezență a cazului Davilla este o ironie la adresa unei reviste care face examenul comparat întreprins și de P. Locustenu Odobescu-Davila, dar ajunge la concluzii contrace. Cea de a cincea intervenție și ultima, care închide întreaga campanie, este recunoașterea unei înfrîngeri. Al. Șerban recapitulează etapele discuției de acum cunoscute. Absența probei materiale i-a dus la cercetările de la Petrești și din alte părți, s-a apelat chiar la Al. Davila, care le-a refuzat orice concurs. „Întemeiați pe materialul documentar care se cunoaște pînă acum, nu se poate contesta d-lui Davila paternitatea lui Vlaicu-Vodă". În numărul din 5 aprilie 1914 Flacăra anunță numirea unui nou director al teatrelor și al teatrului Național : C. Diamandi.

Să fie acesta adevăratul sfîrșit al scandalului cu Vlaicu-Vodă ? Este posibil.

În Memoriile sale E. Lovinescu dezaprobă procedeele ziaristice introduse în alcătuirea Flăcării, de specia campaniei privitoare la paternitatea lui Vlaicu-Vodă.

Cîteva concluzii

Cauzele precise ale campaniei ne scapă : ele sînt evident extraliterare și au angajat scriitori proeminenți ai momentului : pe D. Anghel, pe G. Diamandi, care-l va înlocui de altfel pe Al. Davila la conducerea Teatrului Național. Simpla invidie literară ar fi o pricină prea mică pentru o asemenea desfășurare spectaculară. Nu e lipsit de sens să legăm această campanie de conflictele dintre Al. Davila și S.S.R. Al. Davilla care îndeplinise practic funcția de președinte al S.S.R.-ului în vreme ce Emil Gîrleanu era la Craiova director al Teatrului Național, intrase la alegerile S.S.R.-ului într-un conflict ireversibil cu membrii societiști. S.S.R.-ul a pierdut un bun președinte și și-a cîștigat un dușman implacabil. Se pare că Flacăra și factotumul ei s-au pus în slujba societății care proba moral campania S.S.R.-ului dar acestea sînt faptele.

Ceea ce e de remarcat în cazul campaniei lui Petre Locusteanu este spectaculozitatea ei, regia impecabilă. Orice s-ar spune despre P. Locusteanu el a fost un mare gazetar. Audiența Flăcării îi datorează foarte mult. Arta lui gazetărească e vizibilă în colecția revistei și ilustrativă și în cazul campaniei contra lui Al. Davila. Ea este cu atît mai demnă de atenție cu cît a putut dura cu foarte puține probe respectînd totuși convențiile timpului și salvînd în extremis situații ce păreau compromise. Nu trebuie exclusă din calcul nici dorința de a găsi un subiect de vandabilitate într-un moment în care revista „cade" sub raportul colaborărilor literare. Și dacă este așa factotumul Flăcării și-a atins scopul. Rămîne să observăm doza de interes real pentru problemă. Recuperarea unor opere de Odobescu nu este o miză mică : acțiunea anti-Davila a avut și un rezultat istoriografic pozitiv : scoaterea la suprafață a unor manuscrise și preocupări necunoscute ale scriitorului în cauză. Dar nu este un cîștig plătit prea scump ? Rămîne vizibilă tendința compromiterii printr-o acuzație gravă a nesuferitului pentru mulți Al. Davila.

Incomod și intratabil, arogant și dur, Al. Davila a primit această ripostă. N-a fost cea mai cinstită, și nu este nici o consolare pentru nimeni că n-a rămas nici ultima.

Puțini oameni își pot controla într-adevăr sentimentele și pasiunile.

Cazul Davila — Vlaicu-Vodă este un tipic caz de atentat moral, care deși lipsit de probe decisive își atinge totuși ținta. Arta de gazetar a lui Petre Locusteanu, excelentul factotum al Flăcării a fost identică în acest caz cu arta calomniatorului : calomniați, calomniați, în cele din urmă tot o' să rămînă ceva !

Instrumentele polemicii

Scriitorii români n-au încrucişat numai condeiele. Unii dintre ei au trecut la provocări la duel şi au ajuns chiar la încrucişări de floretă sau schimb de focuri. Nu întîmplător prietenii lui Maiorescu care promiteau să provoace la duel pe oricine va mai defăima pe prietenii lor pe chestiunea întîmplărilor de la şcoala de fete n-au avut cu cine se bate în duel. Mai tîrziu Delavrancea va ieşi chiar pe teren pentru a rezolva astfel o ofensă. Se ştie că D. Anghel exhiba des revolverul. Arghezi povesteşte că a avut prilejul să suporte o astfel de ameninţare şi că a reuşit să devieze cu blîndeţe creştină pornirea răzbunătoare a poetului. Mai tîrziu în

SPADA, PISTOLUL, CONDEIUL ?

Delavrancea

DELAVRANCEA ŞI „LAŞII" DE LA 1885

Prima întîmplare în care se petrece un duel este legată de Delavrancea şi de publicistica lui politică. Scriitorul a pendulat de la un partid la altul în funcţie de atitudinea acestora faţă de rezolvarea problemei ţărăneşti şi a marilor probleme ale ţării. Doar aparent labil, scriitorul rămînea consecvent idealurilor sale politice, care însă intrau şi ieşeau din calculele partidelor după împrejurări. N-a fost greu deci adversarilor lui să-l prezinte cetăţii ca pe un inconsecvent care azi spune una, mîine spune alta, urmărind schimbările de climat. Pentru temperamentul debordant al lui Delavrancea aşa ceva rămînea de neiertat. Incidentul e provocat de **Voinţa naţională** care pe data de 11 decembrie 1885 publică alăturat două articole de Delavrancea : unul din 16 ianuarie 1885, intitulat **Bucureşti 15 ianuarie,** altul din 27 noiembrie 1885, intitulat **Abstracţie în discuţie**. În primul îi combate pe adversarii lui Ion Brătianu, în cel de al doilea atacă el însuşi pe Brătianu.

Punerea în paralel a celor două texte în chiar ziarul unde apăruseră este considerată de Delavrancea ca o ofensă personală şi cere public satisfacţie redactorului care a întreprins comparaţia. Cum acest redactor nu se declară, răspunderea actului de presă revine redacţiei, în speţă redactorului Al. G. Djuvara. Acesta primeşte provocarea la duel din partea lui

literare

perioada interbelică Dan Botta dorea duelul cu Lucian Blaga pentru a rezolva astfel chestiunea întîietății unuia dintre ei în afirmarea existenței unui spațiu mioritic. Și așa mai departe.
Din întîmplările care grupează scriitorii români în duel recapitulăm aici cîteva.

Delavrancea și acceptă să încrucișeze cu acesta spada pe data de 17 decembrie 1885, adică la o săptămînă după ce infamia se produsese. Se iese cu alte cuvinte pe teren, evident cu martori și medic. După șase pase a trei minute fiecare, Delavrancea este cel rănit la brațul drept, Al. G. Djuvara consideră datoria sa împlinită și nu vrea să mai continue lupta. Evident, scuza acestuia era de a fi suplinitor de nevoie într-o chestiune de onoare. Delavrancea protestează, cere continuarea luptei, dar protestele lui nu produc rezultatul dorit. Duelul se încheie aici.

Scriitorul se consideră profund ofensat a doua oară și tipărește în **Epoca** din 19 decembrie 1835 un articol cu titlul semnificativ **Lașii**, din care reproducem cîteva rînduri semnificative : **„Un scriitor insultă personal pe cineva într-o gazetă. Scrie ; nu dovedește, nu subscrie. Să ia socoteală gazetei ; gazeta nu mărturisește autorul ; primul redactor al ei își ia asupră-și responsabilitatea articolului. Își constituie martorii și cearcă a repara insulta pe teren. După cîteva asalte acest cavaler, care și-a încrucișat spada pentru altul, se declară obosit de vecinicie"**, etc., etc. Delavrancea dă în vileag chestiunea de pe cîmpul de luptă. Este singura satisfacție ce și-o mai poate oferi. Acesta e episodul duelului lui Delavrancea cu un intermediar.

Legea războiului între scriitori este legea condeiului. A formulat-o admirabil după 1900 Arghezi, care spune că **la condei se răspunde cu condei.** A avut dreptate Delavrancea să procedeze astfel ? A avut adică dreptul să iasă din perimetrul polemicii de presă și să ceară satisfacția armelor pe teren ? În concluzia pe care vrem s-o însușim trebuie să ținem seamă și de regulile și convențiile de epocă. După ele provocarea la duel e necesară în situații de salvarea onoarei. În plus, putem admite că procedeul ziarului **Voința națională**, al cărui colaborator fusese și unde au apărut și cele două articole puse unul lîngă altul spre comparație, nu era cel mai onest, dat fiind că exploata aparențele și nu fondul problemei.

Delavrancea, după cîte știm, a fost împiedicat să obțină o completă satisfacție. Duelul a fost întrerupt, iar scriitorul a fost determinat să-l continuie în scris. Adversarii săi politici, care nu doreau astfel de soluționări ale conflictelor, n-au făcut decît să alinieze spiritului vremii, care ținea seama de duel, dar pe care-l executa în modul cel mai formal. Dovada este că retragerea din luptă a lui Al. G. Djuvara nu i-a adus acestuia din urmă descalificarea publică. Duelul era la 1885 un simulacru, ceea ce nu intra în socotelile lui Delavrancea, dar intra foarte bine în ale altora.

CAVALERUL ANGHEL ȘI BURGHEZUL RANETTI

Se știe cit de repede poetul Dimitrie Anghel exhiba pistolul cerînd satisfacție imediată pentru jigniri adevărate sau presupuse. Și ca în regula de teatru care cere pistolului care apare în primul act să funcționeze în ultimul, pistolul lui Anghel și-a jucat rolul pînă la capăt. Duelul asupra căruia ne oprim este legat de căsătoria lui Anghel cu Natalia Iosif, soția prietenului său. Desfacerea primei căsnicii a Nataliei și alcătuirea celui de al doilea cuplu conjugal al Nataliei cu Anghel a fost un mare scandal al vremii cu atît mai mult cu cît cei trei eroi ai triunghiului erau foarte cunoscuți în lumea de gazetari și literați a timpului. Cum. Șt. O. Iosif se stingea pe picioare în urma acestei despărțiri, vina ruinei lui fizice și morale, ca și a morții lui, urmată curînd, a căzut pe capul noii perechi. Pînă atunci Anghel a încercat să-și apere soția și căsnicia de agresiva gură a lumii cu pistolul. Cea mai mică jignire adusă soției devenea o ofensă personală și producea intervenția imediată a soțului ultragiat. Cafeneaua literară era vorace și se credea motivată în a comenta incisiv pe Anghel și Natalia. Unele săgeți, aluziuni răzbeau și în presa umoristică a vremii. Specialitatea unor reviste precum **Furnica**, de pildă, erau cronicile rimate inspirate de evenimentele zilei sau cancanurile mondene. O figură proeminentă a acestei gazetării a fost G. Ranetti, colaborator de seamă al **Furnicii.** Pe el îl vizează evident D. Anghel într-o proză scurtă, **Agora modernă**, din **Flacăra** (18 februarie 1912), un desen sumbru al cafenelei literare, aici Capșa după toate semnele, și mai ales a haitei ei de bîrfitori. Țelul e de a executa pe bîrfitorul principal, „cloaca maximă" de zvonuri, într-un portret vitriolant :

„Larg însă ușa s-a deschis și într-un miros pestilențial, chintesența mahalalelor, extractul fermentatului guano, ce-a dospit îndelung la soare în locurile virane, duhoarea ce-a stagnat la gura canalurilor, barometricele efluvii ce călătoresc numai pe drumuri de noapte, nenumitele gazuri ce-și dau întîlnire numai în anumite unghere, toate alambicatele parfumuri ce le poate distila un rinichi scos din uz intră făcînd să bată în retragere și cele din urmă pături de oxigen". Portretul e insistent și în cascade : **„Și odată cu intrarea acestui om pitic și neinsemnat ca o Furnică, dar care totuși deține recordul pestilențialelor exalări, acestui om care pune în mișcare toate ventilatoarele pe unde trece și face să fluture batistele în aer ori pe unde își arată chipul de bizantin, minutul de exaltare cade, neîncrederea mijește o clipă în ochi, stînjenit și cu grabă își strînge fiecare minunile și privește îngrozit spre viitorul ce stă dincolo de neagra pată de schwartz".**

Dimitrie Anghel şi Natalia Negru fotografiaţi în ziua căsătoriei ● Cavalerul Anghel decupat dintr-o imagine care îl arăta alături de prietenul său Şt. O. Iosif

Dovadă că persoana vizată era G. Ranetti pentru că acesta ripostează în **Furnica** (12 aprilie 1912) cu următoarele epigrame avînd un motto de extrase intermitente din chiar pasajul citat de noi :

„De inspiraţia lui Anghel,
Mă îndoiam, acum, regret,
Văzînd ce zace în distinsul
Cap al „subtilului" poet !

De epitetul dat lui Anghel,
Eu mă miram ca un copil ;
Dar Flacăra din urmă-mi spune
De ce-i zic criticii... „subtil" !

Nesatisfăcut se vede cu riposta celor două strofe, G. Ranetii recidivează cu o notă, **Reabilitarea sparanghelului**, în care D. Anghel este atacat nominal ca sinecurist al Ministerului Instrucţiunii şi ca funcţionar abuziv al aceluiaşi minister :

„Ni se afirmă că o doamnă Natalia Negru — care pasămi-te a publicat sub această iscălitură, cîndva, undeva, ceva, nu am putea preciza —, a cerut Ministerului de Instrucţie să-i acorde o sumă pentru tipărirea unui volum al d-sale. D-l Arion, ministrul, probabil ignorant ca şi noi în privinţa activităţii literare a doamnei, a însărcinat pe d-l Inspector General al Artelor, să-i refereze asupra acestei chestiuni. Ei bine, d-l Anghel, spre a dovedi că nu-i un sinecurist, că nu incasează leafa degeaba, a scris cu mîna sa proprie un raport. Mai mult : spre a dovedi că slujba d-sale de inspector este o adevărată binefacere pentru încurajarea literaturii noastre, acel raport a fost foarte favorabil. Deci încă odată : mea culpa ! Iar întîmplarea că, actualmente, petiţionara în chestiune este soţia d-lui Anghel, nu micşorează, fireşte, întru nimic marele merit al inspectorului d-lui Arion. Gaudeamus igitur!..." Semnează : Putifar (**Furnica, 19 aprilie, 1912**).

Este foarte probabil că acest război de cuvinte va fi avut loc nu numai în presă ci şi oral, pe terenul cafenelelor literare, purtat cu ajutorul acelor participanţi benevoli de care nimeni n-are nevoie. Dar această latură a viitorului duel ne rămîne necunoscută.

Furnica plusează, pe 5 mai 1912, cu alte catrene : **Florile şi zarzavatul :**

Voi zarzavaturi, voi legume
În mai, cînd florile răsar,
De voi poeţii n-au habar
Parcă nici n-aţi mai fi pe lume !

În mai chiar barzi ca de-alte Anghel
Să cînte cred că sînt datori
Doar liliac, narcizi, bujori...
Sărman spanac, sărman sparanghel !

De data aceasta D. Anghel răspunde în presă şi Adevărul, din 8 mai 1912, aduce sub semnătura lui D. Anghel acest text :

„Un răspuns d-lui G. Ranetti şi cîteva reflecţii :

De un timp încoace, cîmpul de bătaie al literelor noastre prezintă aspectul cel mai jalnic şi mai deplorabil posibil. După micile citadele şi forturi ale revistelor, care au ajuns la legiuni acuma, se ascund cele mai felurite specii de războinici şi de mercenari adunaţi nu pentru a apăra un

steag, o idee, sau un cult, nu spre a apăra datini, legi ori obiceiuri, nu pentru a slăvi frumosul ; ci pentru a-şi satisface micile şi trecătoarele patimi, pentru a încărca granate cu venin şi a le arunca în tabăra potrivnicului, pentru a aprinde pretutindeni fitilul calomniei şi a ridica pornografia pînă la apoteoză.

Toate mijloacele de exterminare sunt bune, arme prohibite pentru ei nu există, îngrădiri pînă unde poate să meargă conştiinţa — deasemeni, sînge care să urce pînă la extremitatea superioară a celui ce cugetă, se vede că nu mai au, şi cuvintele lor nu mai obicinuiesc să poarte nici chiar cea mai veştedă şi ofilită foaie de viţă. Pe baricadele lor de murdării, neîndrăznind nimenea să-i atace, căci cine ar putea să aibă curajul să întindă mîna spre cuibul lor de pupăză, ei sfidează nesupăraţi de nimeni, înjură şi bîrfesc, calomniază şi insinuează, aruncă o nadă murdară şi revin mereu, căci nimeni, se vede, în ţara asta nu are dreptul să-i supere, să-i apuce de guler şi să-i scuture, să-i facă răspunzători de pornografiile zilnice ce le împrăştie în mii de exemplare, să oprească valul acesta de imundicii care urcă mereu şi se întinde pretutindeni.

Dacă justiţia, căreia îi incumbă acest lucru, şi care de drept ar trebui să se amestece, nu o face ; avem o societate a scriitorilor şi către ea apelez să se ridice pentru bunul renume al nostru al tuturora, precum avem şi o societate a presei, pe care o întreb dacă nu roşeşte să aibă în sînul şi în comitetul ei specimene asemenea celor de care vorbim mai sus.

Le spun acestea revoltat pînă în adîncul sufletului de felul cum ştie să-şi satisfacă duşmăniile D. George Ranetti, acest domn care nu se dă îndărăt faţă de nici o infamie, care calomniază cu o sfruntată neruşinare, care insinuează şi bîrfeşte cu cea mai mare seninătate.

De spiritu-i trivial şi glumele-i imunde nu mai vorbesc, dar cînd un om îşi permite să scrie ce a scris acum două săptămîni în Furnica fără a proba, atunci nu poate fi decît cel mai josnic dintre indivizi şi cel mai laş dintre impostori.

Atrag dar luare aminte comitetului presei că în numărul 33 al „Furnicii" acest domn mă acuză că în urma unui raport al meu, d. C. C. Arion — ministrul cultelor şi instr. publice, a acordat o sumă pentru tipărirea unui volum d-nei Natalia Negru-Anghel.

Am făcut cunoscut unui dintre directorii acestei reviste că referatul binemeritat — întrucît d-na Natalia Negru este o scriitoare foarte cunoscută şi apreciată încă din vremea „Sămănătorului", autoarea unui volum de poezii editat de „Minerva", colaboratoare a tuturor revistelor de seamă din ţară — a fost făcut de D-l George Coşbuc şi nu de mine, cerînd o dezminţire. Dezminţirea bineînţeles că nu a venit pînă astăzi.

Referatul de care vorbesc se află la Casa Şcoalelor, la îndemîna oricui ar vrea să vadă şi poartă nr. 9 883.

Întreb acuma pe orice om de bum simţ cum se poate califica purtarea d-lui Ranetti ?".

D. Anghel

Deşi în cazul Iosif-Natalia-Anghel nimeni la analiza atentă a faptelor nu poate da dreptate lui Anghel, atacurile **Furnicii** rămîn incalificabile moral.

Persoana vizată este o femeie, Natalia Negru, iar despre ea şi soţul ei se înşiră cele mai groase neadevăruri. Aversiunea mediului literar era însă foarte mare faţă de trădătorii lui Iosif, dar acest curent de opinie nu justifică orice mijloc de atac. La fel de jos este şi răspunsul pe care **Furnica** îl dă foarte repede (14 mai 1912) sub semnătura lui Nae D. Ţăranu : **„Şi acum ca să isprăvesc, două inofensive întrebări subtilului poet căruia mătreaţa îi ţine loc de creer : — Cine-i mai pornograf : Furnica, revista noastră, care pretinzi D-ta publică pornografii, sau apaşul care se strecoară în casa prietenului şi-i fură nevasta sub pretext de „colaborare literară" ? Pentru ce atunci ai săvîrşit singur acea ignobilă pornografie şi n-ai apelat, ca astăzi, la binevoitorul concurs al „societăţii scriitorilor" şi „Societăţii presei" ?**

Poftim ?

Nae D. Ţăranu

Lui D. Anghel nu-i mai rămîne în această situaţie decît folosirea armei preferate : pistolul. Nae D. Ţăranu primeşte martorii şi acceptă duelul. Peste cîteva zile apare în cotidianul **Minerva** o scurtă ştire :

„Epilogul unui incident, D-nii D. Anghel şi N. D. Ţăranu au ieşit pe teren, dar incidentul s-a aplanat înainte de a începe duelul, pentru că dl. N. D. Ţăranu a exprimat părerea de rău de cele întîmplate, iar dl. Anghel s-a declarat satisfăcut".

Deci, conform uzanţelor, de epocă, Nae D. Ţăranu îşi cere scuze şi D. Anghel, conform aceloraşi uzanţe, le acceptă. Jignirea şi scandalul depăşeau ca proporţie dimensiunea unor obisnuite scuze dinaintea unui duel înlăturat. Om de lume, D. Anghel primeşte scuzele care nu acopereau practic dauna morală.

Ceea ce nu reiese de aici este refuzul de a duela al lui George Ranetti care dă pe 31 mai următoarele explicaţii :

CAZUL CAVALERULUI ANGHEL

Cîteva lămuriri în privinţa incidentului ce am avut cu domnul Anghel. În ziua de 17 mai, orele 11 şi jumătate noaptea, am primit prin domnii Păucescu şi Costa-Foru, provocaţiunea la duel a d-lui Anghel. Cu tot ceasul insolit al acestei vizite, am întîmpinat fireşte cu toată consideraţiunea pe cei doi martori cu a căror prietenie mă măgulesc, şi le-am cerut iertare că ora înaintată la care se prezintă mă pun în umilitoarea situaţie de a mă înfăţişa îmbrăcat într-o burgheză pijama înaintea unor bărbaţi care vin să-mi facă o propunere ce ar fi meritat mai nemerit o armură de cavaler medieval.

Le-am răspuns însă că nu mă bat în duel, în general cu nimeni şi, în special cu dl. Anghel. Le-am trimis a doua zi o scrisoare prin care îmi justificam atitudinea cam în termenii următori :

În întreaga mea carieră de publicist am scris de numeroase ori în contra duelului, fie ridiculizînd, fie înfierînd această deprindere pe care

cu o socot o rămăşiţă a moravurilor evului mediu necivilizat : ierte-mi aspra apreciere puţinii care mai admit duelul.

Aşa fiind, eu, care obicinuesc totdeauna să-mi armonizez faptele mele cu scrisele mele, aş fi comis o inconsecvenţă pe care conştiinţa de scriitor cinstit nu mi-o îngăduie, dacă pe deoparte aş fi combătut duelul prin presă, iar pe de altă parte aşi fi ieşit pe teren, contribuind astfel chiar eu la perpetuarea unei instituţii anachronice.

Dealtminteri, mărturisesc, fără să mă simt de loc ruşinat, că-n viaţa mea n-am mînuit o sabie sau un pistol. Ştiu despre „cavalerul" Anghel acelaş lucru, instrumentul şi arma profesională a amîndorura fiind „condeiul". Mi-am permis ironic să atrag atenţiunea d-lor Costa Foru şi Păucescu că un duel în asemenea condiţiuni ar fi o periculoasă aventură, şi că eu unul aşi fi cuprins de cumplite mustrări de cuget dacă — prin nedibăcia-mi de trăgaciu — un glonţ rătăcit s-ar întîmpla să rănească pe stimaţii şi nevinovaţii martori, sau chiar pe D. Anghel, pe care nu-l urăsc pînă într-atita şi nu sînt aşa de sălbatec încît să-i doresc moartea. Aceasta nu însemnează că sunt omul care fuge de răspunderea scriselor lui. Respingind, pentru motivele arătate, calea armelor, nu vreau să zic că mă lepăd de urmările celor ce am publicat la adresa d-sale.

Dacă cumva voi fi calomniat pe D. Anghel, dacă cumva mă voi fi abătut de la corectitudinea-mi profesională de gazetar, potrivnicului meu îi rămîn încă două căi spre a căpăta de la mine satisfacţia ce-şi închipuieşte că-i datorez : fie dîndu-mă în judecata juriului de onoare al „Sindicatului ziariştilor", al cărui membru sînt, fie în judecata tribunalelor ţării. De altfel, „cavalerul" Anghel, în articolul injurios din „Adevărul" care a provocat aspra mea ripostă din „Furnica", a chemat să-i vie în ajutor şi justiţia şi „Sindicatul", cerind osîndirea mea, probabil fiindcă îşi epuizase ultimele picături de cerneală ale călimarei sale de polemist. M-a surprins că, după ce mă dăduse în primirea celor două instanţe a căror autoritate părea că o recunoaşte şi d-sa ca şi mine, mai a găsit cu cale să se adreseze şi la aşa zisul „cod al onoarei" făurit de un domn anume Château Villard, care o fi foarte cumsecade ca persoană, dar căruia nu-i dau dreptul să se amestece în certurile dintre mine şi contemporanii mei. Or, după regulile arbitrare ale lui Château Villard, pare-mi-se că se prevede că cineva care a sesizat justiţia sau altă autoritate împotriva unui adversar, pierde dreptul a mai căpăta de la acesta şi satisfacţia pe calea armelor.

Deocamdată, atît. Dacă va fi nevoie, şi dacă mi se va da ghies, mai am încă multe de spus, ce numai în dezavantajul meu nu sînt.

George Ranetti".

Departe de a retracta în vreun fel, George Ranetti găseşte mijloace să-l aşeze pe D. Anghel într-o situaţie dezavantajoasă. G. Ranetti fixează situaţia a două lumi incompatibile : una nouă, modernă, civilizată, din care face parte el, Ranetti, alta anacronică, barbară, necivilizată, „cavalerească" a lui Anghel. G. Ranetti mai are şi avantajul teoretic de a cere **duelul de condei,** singurul potrivit scriitorilor. Cu precizarea că nu orice scrie Ranetti era foarte curat sub aspectul decenţei. În plus, Anghel face în imaginea lui Ranetti figura unui furibund care cere sancţiuni multiple şi simultane, apelind la tot felul de instituţii. Şi apoi, Anghel este surprins în contradicţie cu codul onoarei pe care-l vrea ilustrat prin provocarea lui la duel. Acest cod exclude simultaneitatea sesizărilor şi a sancţiunilor. Replica lui G. Ranetti, foarte burgheză, este ingenioasă şi satisfăcătoare. Dar dincolo de argumentaţia lui rămîne faptul provocării bărbăteşti la duel, pe care o evită şi căreia i-ar fi putut face faţă tocmai pentru a-şi proba lealitatea. Satisfăcătoare în sine, această justificare nu satisface şi spiritul nostru de dreptate.

GLONŢUL FATAL

Totuşi temerea lui George Ranetti că şi-ar putea răni involuntar adversarul sau martorii nu era lipsită de orice justificare. Dacă ar fi cunoscut cazul bietului Spiru Prasin l-ar fi amintit poate în scrobita polemică asupra duelului. Împrejurarea merită a fi ştiută. Asupra ei sînt două versiuni : una a lui Eugen Herovanu în **Oraşul amintirilor din 1936,** alta a lui Mihail Sadoveanu din **Anii de ucenicie, 1944.**

Eugen Herovanu a fost unul din prietenii apropiaţi ai lui Spiru Prasin. Ei făceau parte dintr-un cenaclu literar fără prea multe urme în literatură, dar care scotea o semnificativă revistă : **Epigonii.** Toţi membrii acestui cenaclu (Herovanu, Spiru Prasin, Mihai Codreanu, Virgil Cişman, Rodion-Steuerman, Botez-Gordon şi alţii) aveau o mare admiraţie pentru marii lor predecesori junimişti, de unde şi titlul. Ce ne spune Eugen Herovanu în **Oraşul amintirilor** despre moartea lui Spiru Prasin ?

„La 14 ianuarie 1904, Prasin moare în plină tinereţe şi vigoare, victimă a generozităţii şi cavalerismului său. Provocat la duel de ziaristul Scîntee, pentru o ripostă, poate cam aspră, totuşi meritată, în cursul unei polemici în legătură cu o recentă conferinţă literară a lui Catulle Mendes la Iaşi, Prasin acceptă cartelul şi întîlnirea avu loc a doua zi dimineaţa, într-una din aleele Copoului.

Scîntee era miop ; mîna lui nesigură ; ceaţa care se lăsase în aerul rece, îl împiedica să vadă clar imaginea lucrurilor înconjurătoare. Prasin a tras în aer, — cu voinţă ; Scîntee a tras în pieptul adversarului său, — fără voinţă. Destinul s-a împlinit, implacabil, absurd..."

Cu moartea nefericitului nostru amic se încheie, scria Eugen Herovanu, cel mai luminos capitol al existenţei noastre, — tinereţea.

Şi Mihail Sadoveanu a cunoscut junimea literară a Iaşilor, pe Eugen Herovanu, pe Spiru Prasin şi pe ceilalţi. O consideraţie deosebită avea Mihail Sadoveanu pentru explozivul Spiru Prasin. Dar, deşi în apropierea aceloraşi evenimente, relatarea lui este diferită de aceea lui Eugen Herovanu într-un punct esenţial. Provocatorul e la Eugen Herovanu, Scîntee, la Sadoveanu Prasin. Mihail Sadoveanu regretă me-

lancolic ieşirea din viaţă şi literatură a extrem de promiţătorului prozator Spiru Prasin, dar pune nefericitul accident pe seama dorinţei de a intra cu scandal în literatură.

„Hotărît să urmeze pilde probate ca să intre brutal în istoria literaturii, Spiru Prasin a căutat un prilej şi un pretext. Nu i-a fost greu să-l găsească.

Între intelectualii evrei, colaboratori la gazete, se afla şi un oarecare V. Scîntee, băiat cu lectură multă şi sfială de-asemeni. Nu l-am cunoscut personal ; am vorbit numai despre el în cîteva rînduri cu prietenul şi colegul meu de clasă, Enric Furtună, el însuşi poet durabil. Şi despre el şi despre regretatul A. Steuermann, liric virtuos, pe care-l admiram sincer. Nu ştiu de la ce polemică de presă, fără nici o importanţă, Spiru Prasin se socoate jignit şi trimite martori lui Scîntee. Trebuie numaidecît să se spele în sînge, pe teren, jignirea şi onoarea pătată a muşchetarului.

Timid, miop, slăbănog, Scîntee se apără cum poate. Domnilor, n-am avut intenţia să jignesc personal pe domnul Prasin. O polemică e ceea ce ştiţi : domnia sa se poate apăra cu condeiul ; aceasta e arma şi duelul nostru al gazetarilor. Nu găsesc că o soluţie sîngeroasă e o soluţie nobilă, etc. Nu se poate, rîde cu trufie Spiru Prasin. Vreau reparaţie cu armele. Admit că onorabilul V. Scîntee nu s-a ocupat de scrimă şi nu se poate apăra cu spada ; dar un pistol poate mînui.

Se spunea că Spiru Prasin e trăgător dibaciu cu pistolul.

Dacă onorabilul V. Scîntee e dispus să iasă pe teren, atunci riscă să rămiie pentru totdeauna descalificat, ca un laş şi ca un mişel. Şi dacă totuşi primeşte această situaţie, atunci riscă să fie pălmuit la cafenea, ori la birt, ori în stradă, ori la redacţia gazetei sale.

Terorizat, V. Scîntee face ca cel ce se aruncă în gol. Închide ochii şi se aruncă. Fie ce-o fi ! Primeşte duelul cu pistolul spre satisfacţia ironică a adversarului său şi lupta e hotărîtă la Copou. Mai avuseseră loc acolo".

Scurta relatare a lui Eugen Herovanu, deşi atît de seacă pune sub semnul întrebării memorialistica sadoveniană în punctul Spiru Prasin — Scîntee. Eugen Herovanu era mai apropiat de Spiru Prasin, mai aproape de evenimente, poate martor ocular al nemaipomenitei întîmplări. O reconstituire exactă a întîmplărilor din 1904 n-a făcut încă nimeni. Dar mai ales pentru a verifica memoria fenomenală a lui Mihail Sadoveanu ea merită făcută. Finalul sadovenian de fabulă, în care iniţiatorul duelului e pedepsit rămîne pînă la proba contrarie suspect. Dincolo de asta, avem de-a face cu un duel care ar fi justificat din plin laşitatea lui George Ranetti.

Reamintim însă aici un principiu fundamental al omului de litere : la condei se răspunde cu condei. Războiul de cuvinte tipărite n-are rost să se transforme în altceva, nu de alta dar pentru demnitatea condiţiei scriitoriceşti. Război de cuvinte care-şi are şi el regula lui ! Ceea ce-l justifică pe D. Anghel este faptul că la mijloc era o femeie, atacată în chip ignobil. Este de altfel aspectul peste care George Ranetti ţine să treacă fără a-l pomeni. Dincoace, în cazul bietului Spiru Prasin, provocat sau provocator, gestul a fost — indiferent de iniţiator — de un teribilism juvenil cu urmări sinistre. Literatura română a rămas fără un scriitor, Spiru Prasin, care, după Mihail Sadoveanu, ar fi însemnat ceva în analele ei. **Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900**, unde-şi găseşte locul pînă şi lamentabilul Caion, nu-l cuprinde pe Spiru Prasin nici la litera P, nici la S unde l-am căutat în disperare de cauză, deşi autorii lui sînt ieşeni.

Mihail Sadoveanu care-l admira, ni-l prezintă pe Spiru Prasin ca gazetar redutabil, ca autor de teatru, ca romancier. A lăsat tipărită o piesă, **Maria din Magdala**, în care Isus pentru scandalizarea credincioşilor era adus în carne şi oase pe scenă, şi un roman voluminos, apărut întîi în foiletonul unei publicaţii, **Calea robilor**, petrecîndu-se pe vremea lui Mihalache Sturza şi Gavril Buzatu. Dăm aceste minime informaţii încercînd să suplinim sumar lacuna confraţilor de la Dicţionarul ieşean.

Un alt ieşean, de altfel trăgător de elită, dar mai ales împotriva iepurilor şi veveriţelor, George Topîrceanu, a batjocorit cu vervă pe duelgiii ridicoli ai vremii lui. Poetul deplîngea de fapt degradarea unei manifestări altădată demne.

„Cîteva dueluri celebre, pe la 1850, din care combatanţii scăpaseră indemni ori cu puţine zgîrieturi. Nici Spiru Prasin nu ţine morţiş la pieirea necăjitului Scîntee. Nu vrea decît să-l sparie, ori să-i plaseze o lovitură uşoară, fără urmări fatale, ca să-i fie amintire. Lucrurile s-au petrecut exact ca în Război şi pace a lui Tolstoi, unde eroul, Petre Bezuhov, are un duel la fel — el fiind cel terorizat şi miop. Martorii îi arată lui V. Scîntee cum se ţine pistolul, cum trebuie să apese pe trăgaci la comandă. Era şi pe-o ceaţă deasă de toamnă. Bietul om întinde mînă cu arma într-o direcţie vagă, întoarce capul scufundîndu-şi-l între umeri, închide ochii şi trage la comandă. Spiru Prasin cade străpuns prin inimă. N-aş putea susţine că întîmplările stupide au vreo semnificaţie. După cum n-au semnificaţie în sine nici primăverile înflorite ale Iaşului de odinioară. Tînărul acela cît un brad, fierbînd de talent şi dragoste de viaţă, nu mai era în clipa următoare. Ucigaşul fără voie, a rămas cu gura căscată şi ochii holbaţi, neînţelegînd nimic. Nu l-a putut dumiri şi mîngîia nici procesul absurd ce i s-a făcut, nici osînda de cîţiva ani de închisoare ce i s-a aplicat. A rămas iremediabil trist şi mai miop şi zilele care nu se mai isprăvesc i-s mormînt.

Iar primăverile şi poezia au urmat a încununa neschimbat cetatea tinereţii noastre".

Frumoasă povestire, scoasă parcă dintr-o ramă de roman, cu personaje bine precizate, cu un căpcăun nesăţios ca Spiru Prasin, cu un ins miop şi temător, intelectual prin definiţie ca Scîntee, şi răzbunarea sorţii care nu iartă uneori procedeele de brută. Versiunea din Anii de ucenicie atît de sugestivă şi memorabilă este contrazisă însă de Eugen Herovanu, care cunoştea şi el din apropiere întreaga poveste.

65 de ani de la Marea Unire

ATITUDINEA SCRIITORILOR NOȘTRI

Cea mai mare parte a scriitorilor români a militat prin articole, versuri și proză pentru intrarea României în război alături de Franța, în vederea MARII UNIRI, care s-a și înfăptuit la 1818.

Cîntecul latinității

Versuri recitate de marele tragedian de Max in „Cintarea României" la Arenele române

Ți-aduc latinitate, cununa nemuririi !
Și-n clipa grea prin care, cu pas ușor, tu treci,
Din flacăra ce curge de-asupra omenirei
Iți dau lumină nouă a gloriei de veci !

Nu plîngeți ! Nu mai plîngeți, surorilor cernite !
Ca mîine, aripi albe vor bate fericite,
Ca mîne, vălul vostru de jale și de dor,
va fi mantie nouă de argint strălucitor !

Ca mîine, va să vie dorita sărbătoare !...
Căci iat... văd în umbră oștiri strălucitoare
Ce-așteaptă, liniștite, un singur semn — și-apoi
Văzduhul răsuna-va în cîntec de eroi !...

Să cînte ciocîrlia o doină românească !
Un șuer lung de grangur oștirea s-o trezească,
Voinicii să s-adune și-n vuiet de cascadă
Să crească, să sporească, să urce și să cadă
Ca trăznetul !... 'Nainte ! să scapere scîntei,
S-acopere Carpații — și dincolo de ei
Să treacă !

...Inainte, spre cei care vă chiamă !

Să fie tot văzduhul un cîntec de eroi,
Cocoșul galic cîntă din trîmbițe de-aramă
Iar aquila romană veghează peste voi !

VICTOR EFTIMIU

„Flacăra" 18 iulie 1915

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL şi cuvîntul scriitorilor

Într-un număr din 6 septembrie 1914 al revistei **Flacăra** pe a cărui copertă stau faţă-n faţă portretele lui Mihai Viteazul şi Avram Iancu între care se află ca trăsătură de unire aceste versuri :

Jelei-i Doamne codrului
De armele Iancului
Că le plouă şi le ninge
Şi nu are cin-le-ncinge

titlul cu majuscule, tot aici, este : PENTRU ARDEAL. Este vorba evident de un număr tematic incitatoriu care îndeamnă la intrarea în acţiune pentru unirea tuturor românilor. Colaborează : I. A. Brătescu-Voineşti, Octavian Goga, P. Locusteanu, Mircea Dem. Rădulescu, A. Vlahuţă, Z. Bîrsan, George Cair, G. Topîrceanu, Oreste, V. Militaru, George Coşbuc, Ion Grămadă, C. Sp. Hasnaş, A. Cazaban. Suita de colaborări care au ca temă pe românii aflaţi atunci în afara hotarelor României se încheie cu un editorial, **Cuvîntul scriitorilor**, pe care-l reproducem :

POETULUI EROU
MIHAIL SĂULESCU
SOCIETATEA SCRIITORILOR ROMANI
CĂZUT IN LUPTELE
DELA PREDEAL 1916

CUVÎNTUL SCRIITORILOR

Azi, cînd la hotarele noastre mor cu eroism zeci de mii de români pentru apărarea unor patrii care nu sunt ale lor ; cînd în inimile tuturor românilor răsună mai cu înțeles și mai însuflețitor ca oricînd ecoul vitejiilor străbune ; cînd pretutindeni bîntuie vîntul revendicărilor naționale și tremură dorul de a șterge nedreptățile trecutului, — poeții și literații noștri și-au exprimat dorința să-și spuie și ei cuvîntul.

Ca un omagiu adus acestei strălucite unanimități de sentiment și gîndire a poeților și prozatorilor noștri, direcțiunea revistei Flacăra a consacrat numărul de față acestei manifestațiuni artistice.

Dacă oamenii politici reprezintă gîndirea practică a unui popor, poeții sînt tălmăcitorii simțirii lui. De aceea cînd judecata rece se rostește cu prudență, trebue ascultat și glasul inimii, cel puțin ca o mîngîiere pentru vremuri cînd creerul poate înfăptui ce inima dorește.

Cînd un poet cîntă sau un literat scrie, glasul său este atît de pătruns de siguranța personalității sale , scrisul lui atît de convins de dreptatea cauzei pe care o slujește, încît el merită să fie ascultat cu simpatie, — chiar cînd avem de făcut rezerve asupra unora din părerile sale, — numai pentru frumusețea atitudinii lui, care desfide orice împotrivire și deschide drumurile realității cu ușurința cu care obișnuiește să le străbată pe ale fanteziei.

De aceea, manifestația aceasta, urmărind scopul de a arăta pornirea de care sunt însuflețiți în aceste clipe, artiștii scrisului românesc, în fața acestui mare înțeles dispar toate amănuntele de opiniune care caracterizează temperamentele individuale ale scriitorilor și care ar putea să-i despartă.

De altfel, aproape toți colaboratorii acestui număr sînt personalități literare de mîna întîi care au dreptul, pe propria lor răspundere, să exprime adevărul așa cum el se oglindește în sufletul lor ales. Nu e oare privilegiul artei de a ne înlesni să spunem orice, necontrolați de nimeni, sub scutul Frumosului etern biruitor ?

Flacăra

Apelăm atît de des la revista **Flacăra** pentru că era cel mai citit și răspîndit săptămînal literar și pentru că el reflecta destul de atent evenimentele vieții literare și ale S.S.R.-ului. De multe ori **Flacăra** este organul nedeclarat al Societății Scriitorilor.

„POLITICA DE RAȚIUNE" SUPĂRĂ

La rubrica de **Cărți noi** — sub titlul **Cite se scriu în zilele noastre...** C. Sp. Hasnaș făcea o interesantă recapitulare a pozițiilor scriitoricești față de primul război mondial. Evident semnatarul este pentru intrarea în luptă alături de Franța.

Totuși, din acest noian de opinii s-au despărțit cîteva discuții care merită să fie reținute pentru cunoașterea stărilor de spirit a românilor din aceste vremuri :

„Sunt oficiile celor care susțin că să mergem cu Austro-Ungaria împotriva Rusiei ; între aceștia se numără D.P.P. Carp și C. Stere, care de mai înainte își exprimaseră convingerile lor asupra necesității ca România să fie întotdeauna alături de Tripla-Alianță, să meargă cu Austria, și alții ale căror convingeri sunt de dată mai recentă și au o origine destul de sinuoasă. Arareori am avut prilejul să privim niște convingeri cu mai mult respect decît am privit expunerile d-lor Carp și Stere, căci dacă nu ne cîștiga logica argumentației și nu ne entuziasmau îndrituirea și profunzimea sentimentelor, ne impunea însă tăria într-o anumită credință, atît de străină de credința tuturor, și curajul cu care răzleții partizani ai acțiunii cu Austria înfruntau sentimentul general al poporului românesc. „Politica de rațiune" — așa s-a numit acestă atitudine, pentru ca să fie catalogată mai comod — nu este însă manifestarea unor rațiuni pure, netulburate de nici un sentiment în jocul dialecticei lor subtile, ci e o politică în care sentimentul de conservare este predominant, covîrșitor și, se știe, politica de conservare extremă se pune totdeauna sub scutul atît de onorabil al Rațiunii". **(Flacăra, 20 septembrie 1914).**

C. Sp. Hasnaș

„ARDEALUL ÎN RAZBOI"

Scriitorii români urmăresc contribuția Transilvaniei la primul război mondial. Cititorii sînt ținuți la curent cu ce se întîmplă dincolo. Rubrica de **Ecouri** a revistei **Flacăra**, revistă etalon, e plină de note ca aceasta :

„**Românii din armata austro-ungară** își mențin faima vechii lor viteji și prea mult încercatei lor credințe. Regimentele românești merg totdeauna în frunte și totodeauna greul bătăliilor îl mîntuie ele. Înșiși generalii prusieni au botezat regimentul românesc din părțile Sibiului cu acest nume eroic **Regimentul furtună (Sturmregiment).** Și totuși acești admirabili supuși, care-și fac pînă la urmă o datorie, sînt socotiți ca dușmani în țara pentru care mor și sînt trimiși în foc cu deviza : **Să piară valahii !**

Și, deci toate aceste jertfe supraomenești pentru nimic ! O mai groaznică realitate nici nu e cu putință de închipuit pentru un neam întreg ce se stinge.

Și ceea ce e mai trist e că ei pier sfîșiați de schija obuzelor, fără să se bocească, iar noi ne mărginim să bocim în întruniri aplaudate și așteptăm ca ecoul bocetelor noastre să se manifeste printr-un dezechilibru european. Dacă nu putem și dacă nu trebuie să pașim acum la acțiuni decisive, mai bună, mai bărbătească e tăcerea. Să stăm reculeși ca în preajma mormintelor deschise dacă nu e alta datoria clipelor de acum". **(Flacăra, 4 Iulie 1915).**

Versuri din război — publică **Românul** din Arad. Ele sînt datorite d-lui A. Cotruș și sunt inspirate de recentele treceri de stăpînire din Galiția :

PE-AICI TRECURĂ-NVINȘII...

Pe-aici trecură-nvinșii, muți, în fugă,
Pe-aici trecură ei...
Și semănară sînge-n picuri grei,
Prin țara unde-oamenii se-njugă...

Pe-aici trecură-n marșuri triumfale
Și cu nădejdi în piepturile lor...
Aicea e-ngropată neagră jale
Mîndria unui îndrăzneț popor.

Movile de cadavre au rămas
Aici pe stepe,-n zarea-nsîngerată
Și cad și cad la fiecare pas
Din cei ce-au vrut pămîntu-ntreg să-l
bată.

Bogatul sînge ce-n pămînt s-a supt,
E-un fluid ce se asmuță neîntrerupt,
E roșie sămînță de pierzare,
Sămînță a războaie îngrozitoare,
Ce vor trăi din grozăvii și-avînt
Pîn-va trăi acest bătrîn pămînt

(Flacăra, 27 iunie 1915)

Trecerea aceasta în revistă are rostul ei. Cercul din jurul **Flăcării,** adversar al Puterilor centrale, caută să dirijeze opinia publică către o atitudine exclusivă și tot de aici va porni și somația adresată S.S.R.-ului nu peste multă vreme.

ARDEALUL ÎN RĂZBOI

Ne doare zi cu zi mai mult, cu cît sînt mai dese mărturiile asupra pătimirii românilor din Ardeal. De-am fi și noi în vîrtejul de jertfe, sublime în nebunia lor, n-am suferi de această durere cum n-am suferi de propriile noastre dureri, al căror glas ar tăcea în fața marilor chemări ale înfăptuirilor plămădite în sîngele neamurilor. Dar nemișcarea în care stăm în fața zbuciumării deznădăjduite de dincolo, contrastul între viața noastră de vilegiatură, preocupațiile noastre de export, afacerile ce se ticluiesc pretutindeni și plăcerile ușoare care izvorăsc din orice transit și export — și între zecile de mii de morminte ardelenești deschise și închise pe pămîntul Galiției, între morții de foame din Ardeal, cei care au dus o agonie întreagă în dorul unui codru de mălai, în timp ce porumbul nostru nu mai are loc în pătulele latifundiarilor revoltați de atîta belșug, — contrastul acesta ne scîrbește. Simțim că nu avem nici tăria necesară gestului și nici măcar aparența de pregătire a inimilor și a vieții noastre externe pentru marele gest. Ne înăbușim într-o atmosferă pestilențială, fără să avem curajul a sparge o fereastră sau de a țipa după ajutor.

Dar cel mai trist document al acestei lipse de voință — o voință ce să treacă dincolo de veleitățile sentimentale ale unor romantici, visători de glorie comodă — ni-l oferă înșiși românii ardeleni, admirabili în rezistența lor pasivă, admirabili în credința lor față de un ideal, admirabili în îndeplinirea a ceea ce au crezut ei într-o anumită clipită că este datoria.

Cartea fostului redactor al **Luceafărului** din Sibiu, a d-lui O.C. Tăslăuanu, este acest document pe care nici un român nu-l poate urmări altfel decît cu o strîngere de inimă mai dureroasă, decît orice chip. Căci nu putem să dezvăluim și nu putem să auzim decît pe propriul nostru frate, pe noi înșine, pe neamul nostru întreg care s-a găsit cu atît de mare depărtare între inimă și minte, încît a rămas în paralizia unei așteptări ce se eternizează, să vină o minune să-l mîntuie de durerile milenare, iar pînă atunci sărmanul popor și fruntașii cu care l-a dăruit întîmplarea în aceste clipe, să protesteze, să plîngă, să moară, de foame sau de gloanțe ca un grup de copii rătăciți în mijlocul unui dezastru uriaș.

FLACĂRA
LITERARĂ • ARTISTICĂ • SOCIALĂ

INTRAREA LUI MIHAI-VITEAZUL IN ALBA IULIA

I. G. DUCA
E. LOVINESCU
D. NANU
ORESTE
D. PROTOPOPESCU
N. PORA

Românii s-au dus să-și facă „datoria". Și cel mai mare curaj al lor a fost ca să fulgere sub pajurile bicefale ale Împăratului cîte-o panglică tricoloră — care avea să însemne în ochii stăpînilor, prinși de o neputincioasă mînie, că viteji mai poartă în suflete un vis, un vis palid și frumos pe cînd se duceau să moară pentru a împuternici brațul barbar ce să-i lovească mai bine în viitor.

Și românii s-au dus, lăsînd în urma lor deznădejde, deschizînd în calea lor numai morminte, s-au dus cu un stoicism vrednic de o altă cauză să-și facă „datoria".

Și-au făcut datoria ? Datoria lor ?

Iată cea mai chinuitoare întrebare a zilelor de acum, cînd, după un an de cumplite jertfe răufăcătoare, ne ducem mintea spre ce ar fi putut să fie dacă am fi fost treji, cu candele aprinse în așteptarea marii clipe și nu ne-am fi abătut pe drumuri sterpe, în care am uitat de tabernacol, iar preoții noștri au adormit, îngînînd fără credință, litanii amăgitoare pentru norodul, ce astăzi plînge și piere.

E timp să revenim.

Al. Ș.(erban)
(Flacăra, 25 iulie 1915)

CARTEA LUI TĂSLĂUANU — MIZĂ PROPAGANDISTICĂ

„Trei luni pe cîmpul de război — ziarul unui român, ofițer în armata austro-ungară e fără îndoială cartea cea mai zguduitoare pe care noi românii o putem citi în zilele de acum. De aceea și marele său succes binemeritat. Autorul s-a păzit să facă «literatură», încît povestirea sa este lipsită și de frumuseți căutate și de senzațional — deci cu atît mai ademenitoare. Faptele au avut prin ele însele destulă însemnăta-

te pentru ca numai la simpla lor expunere cititorul să fie captivat. Dacă mai adăugăm că povestitorul nu are altă grijă decît aceea de a fi precis și că este înzestrat cu darul de a povesti, vioi și colorat înțelegem că a dat **ziarului** său toate însușirile de care avea nevoie pentru a-și atinge scopul.

Din multe puncte de vedere e interesant acest **ziar** : ca povestire din viața românilor ardeleni ; ca povestire din războiul actual, în care și armele de luptă și proporțiile maselor ce operează sunt atît de deosebite de tot ce știam pînă acum ; dar mai cu seamă e interesant acest **ziar** pentru a cunoaște starea sufletească a unui român, conștient și luminat, care luptă, după patruzeci și opt de ani de «aplicație» a legii naționalităților în regimul dualist, pentru salvarea monarhiei habsburgice.

În următoarea frază din introducere : «Mi-a trebuit o mare putere de voință să-mi calc pe suflet, să suprim glasul și îndemnurile credințelor și idealurilor pentru întruparea cărora mi-am jertfit toată energia tinereții ; am plecat pe cîmpul de luptă și m-am războit cu rușii pentru monarhia habsburgică» se poate rezuma această curioasă stare sufletească. Într-adevăr e chinuitor de straniu să întrebuințezi «o mare putere de voință» pe a **înăbuși** îndemnul celui mai prețios ideal. E mai lesne atunci să-l asculți ? Și pentru ce cuvinte și-au ales românii din Ardeal calea cea mai grea, aceea a jertfei cu o tragică siluire morală, și nu și-au ales-o pe cealaltă, a jertfi aceeași jertfă, dar într-un avînt de splendidă supunere față de idealul tuturora ?

Acum doar atît e bine să reținem din cartea d-lui Tăslăunanu : că românii s-au luptat vitejește, cu toate că nu erau cu sufletul în tabăra în care se luptau. Dar au luptat în silă și n-au stat la îndoială să evite jertfele — căci nu erau făcute pentru cauza lor. Și e încă bine să reținem că dacă mulți dintre cei care vorbesc cu mare glas astăzi și judecă și osîndesc, s-ar scobori în adîncul sufletului lor cu sinceritatea deplină și buna credință a d-lui Tăslăuanu și ar căuta să se lămurească cu ei înșiși, multe vorbe grele nu s-ar fi rostit, multe dezbinări aparente nu s-ar fi produs. În clipe de atît de mari înfăptuiri e nevoie în primul loc ca fiecare să se gîndească la propriile sale vini, pentru a se îmbunătăți pe sine, la propria sa operă utilă pentru a o desăvîrși și a da altora îndemn — căci numai astfel se sporește energia tuturora". **(Flacăra, 1 august 1915).**

C. Sp. Hasnaş

Oct. C. Tăslăuanu în uniformă de ofițer al Armatei Române ● Nicolae Iorga în timpul primului război mondial

INVOCAREA MARILOR MODELE

Acest **ecou** din **Flacăra** este preludiul întîmplărilor ce vor veni privitoare la S.S.R. Scriitorilor li se cere o atitudine.

În ultimul număr al revistei discrete de sub direcțiunea d-lui Mihail G. Holban, poetul N. Davidescu, scrie despre **Scriitorii români și unitatea națională.** Odinioară Alecsandri, Heliade Rădulescu, Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Eminescu —

„erau înainte de toate semănători de gînduri fecunde, luptători pe cîmpul larg al tuturor activităților omenești în legătură cu chemarea lor

artistică și, rînd pe rînd, tipografi, grămătici, traducători de abecedare și trigonometrii, folcloriști sau oameni politici, contribuiau pe toate căile la crearea unei conștiințe românești.

Nu tot așa se întîmplă astăzi cu noi. S-a renunțat de bună voie la firul tradiției de aur și s-a trecut în mîini străine toate roadele acestei munci. Scriitorii privesc din cafenea la chestia națională și găsesc că e de ordin politic și că nu-i privește. Ideea aceasta însă e falșă. Pregătirea ei e de ordin pur sufletesc și aparține exclusiv intuiției maselor, al căror glas autorizat nu poate fi decît poetul. Oamenii politici au luat, e drept, această problemă în mînă, dar nu o pot ține decît ca profundă (?) între voința conducătoare și puterea executorie încît echivalează, pentru un scriitor care nu vrea să priceapă lucrul acesta în toate consecințele lui, cu o iremediabilă trădare de sine". (Flacăra, 15 august 1915).

C. Sp. Hasnaș, care și-a ieșit din rolul său de olimpian cronicar literar devenind un publicist angajat pentru cauza Ardealului, scrie la rubrica de **Cărți noi** despre tipăriturile ieșite **Din inspirațiile Mărcii & Koroanei.** Aici se încearcă blamarea publică a unei prese demobilizatoare slujită și de unii scriitori. Cronica lui C. Sp. Hasnaș dezvăluie, de fapt, ce se vrea de la S.S.R.

„Deci, pînă într-o anumită clipă, omul izolat în opiniile sale nu trebuie condamnat. El poate invoca beneficiul minorității folositoare.

În literatura inspirată de mărci și coroane nu e vorba de convingeri.

E vorba numai de vînzarea conștiinței pentru bani — și atît.

Din fonduri mărturisit germane apare un ziar, **Ziua,** în fruntea căruia se găsește deodată omul de «convingeri» a cărui trecere va lăsa o dîră de doliu prin literatura românească.

A fost el atît de naiv încît să nu vadă că interesele românești nu pot fi apărate într-o foaie germano-maghiară ?...

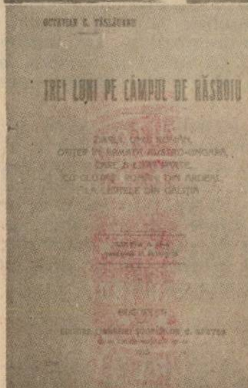
Un bătrîn venerabil, dar avînd prea mult gustul gesturilor originale, lasă să se scoată o foaie de propagandă pentru Puterile centrale. Ce a devenit această foaie e inutil s-o spunem cîtă vreme un redactor al ei declară că poliția maghiară o cumpără pentru a o răspîndi între românii de peste munți. E acest om atît de orbit încît să nu vadă că nu de dragul românilor cumpără drăguții de maghiari foaia românească, ci pentru că le apără interesele lor [...]

Cîțiva oameni săraci, care au avut în vremea lor de suferit în Rusia sau de la ruși, au scris broșurele — sarbede și banale — pentru a combate politica alături de Rusia la noi. Acești oameni săraci au tipărit broșurile lor în zeci de mii de exemplare și le-au trimis gratuit la toți cei ce au fost socotiți influențabili. Broșurile s-au dus și peste munți ! Cu ce bani ?

Tot așa au apărut gazete ale unor partide sau oameni săraci, susținînd cu tărie și imprudență cauza germană. Prin ce minune ? Și încă la fel, în ziare cunoscute, au început să apară articole suspecte și să nu apară altele, ce ar fi trebuit să se vadă imprimate. Cum ?

Iată cîteva fapte care arată obîrșia propagandei filogermane la noi". (Flacăra, 22 august, 1915).

Camil Petrescu combatant în campania din 1916 ● Coperta volumului „Trei luni pe cîmpul de răsboiu" de Octavian C. Tăslăuanu ● Perpessicius în uniformă militară (autoportret)

DILEMA OPŢIUNII

S.S.R. este somată să ia atitudine. Ea dă acest comunicat :

COMUNICATUL COMITETULUI S.S.R.

Societatea Scriitorilor Români a fost de mai multe ori provocată în ajunul şi în timpul vacanţei să spună ce atitudine are în politica externă.

Comitetul societăţii, la prima sa convocare, a discutat pe larg şi cumpătat asupra atitudinei cît şi asupra răspunsului cerut şi a hotărît emiterea următorului comunicat :

Alcătuirea unei societăţi a scriitorilor a fost truda zadarnică a înaintaşilor noştri vreme de jumătate de veac. Deosebirile de vederi şi de idealuri îi împiedicau a se recunoaşte ca făcînd parte toţi din falanga necesară luptei pe patru fronturi a cuvîntului.

Această piedică a fost înlăturată acum 7 ani, cînd s-a înfiinţat Societatea Scriitorilor Români, puternică astăzi prin temeliile sale şi prin solidaritatea de breaslă a membrilor săi numeroşi, nu se crede chemată să aducă în cetatea sa discuţii de ordin politic, de ordin public, care ar putea-o diviza, sparge şi fărîma.

Societatea Scriitorilor Români, cunoscînd diversitatea de păreri firească a membrilor ei, mai ales, se fereşte ca ea să intre în discuţie cu un singur om, dar pe de altă parte, trează sub frămîntările vremei, ea nu opreşte în nici un fel pe nici unul din membrii săi, nici chiar pe cei din comitet, să uzeze de pana lor după cum le vor dicta conştiinţa şi mintea, pe propria lor răspundere. (Flacăra, 29 august 1915).

Comitetul S.S.R.

Istoria acestei opţiuni nu se opreşte aici. **Flacăra** agită mereu spiritele. Ea anunţă o revenire a S.S.R.-ului într-un spirit mai activ, cu o opţiune mai clară :

Comunicatul Comitetului S.S.R. — a continuat a fi repudiat cu aceeaşi vehemenţă de către scriitorii români, şi mai tineri şi mai venerabili.

Aflăm cu plăcere că societatea, sau chiar comitetul, sunt gata să dea un al doilea comunicat care să fie mai în acord cu nădejdile pe care publicul şi scriitorii le pun în S.S.R.

Va şi un gest frumos şi o faptă bună — bine primite, chiar dacă vin ceva mai tîrziu. (Flacăra, 5 septembrie 1915).

Cum Comunicatul S.S.R.-ului dezamăgeşte pe partizanii acţiunii imediate şi intransigente, scriitorii din jurul revistei **Flacăra** ripostează. **Scriitorii** răspund comunicatului Comitetului S.S.R. Publicăm răspunsul pe care numeroşi membri ai S.S.R. îl dau comunicatului de mai sus :

Domnule Preşedinte,

Cu prilejul sesizării adresate S.S.R. de către colegul Octavian Tăslăuanu, Comitetul societăţii a adresat un apel către membrii ei, sub forma unui comunicat, prin care suntem imploraţi, pe cuvînt că părerile sînt împărţite, să facem pe morţii ca colectivitate în această chestiune. E drept că societatea e generoasă şi lasă mînă liberă fiecăruia în parte să se mişte potrivit temperamentului său.

Găsim însă deplasată şi mai ales zadarnică această generozitate. D-l Tăslăuanu în scrisorile sale nu a cerut comitetului dezlegare pentru membrii societăţii de a vorbi individual şi aceasta pe bunul cuvînt că nimeni, intrînd în societate, nu renunţase la scriitoriceasca lui libertate. D-l Tăslăuanu ceruse, din potrivă, un cuvînt colectiv al scriitorilor. Ori, credem că nimic nu era mai legitim ca această cerere, şi, în acelaşi timp, mai în spiritul statutelor. Societatea noastră într-adevăr are ca bază apărarea drepturilor materiale şi a prestigiului moral al scriitorilor.

Vedeţi dar, domnule preşedinte, că actualul comitet a avut, într-o atît de gravă chestiune, o atitudine departe de menirea lui ; comunicatul dovedeşte cel mult că actualii lui membrii nu pricep îndeajuns interesele şi menirea societăţii, ale cărei treburi le-au fost încredinţate spre girare.

Cerem în consecinţă, domnule preşedinte, o grabnică adunare generală, unde se va putea dezbate mai pe larg chestiunea.

Primiţi, vă rugăm, domnule preşedinte, asigurarea stimei noastre.

(ss) Ioan Al. George, Al. Cazaban, I. Chiru Nanov, N. Davidescu, Ludovic Dauş, C.A. Giulescu, C. Moldovanu, Alfred Moşoiu, Oreste, George Tofan, G. Rotică, etc., etc. **(Flacăra, 29 august 1915).**

DECLARAŢIA S.S.R.

Subscrişii membrii ai Comitetului şi Societăţii Scriitorilor români ne simţim datori să lămurim prin rîndurile de mai jos bunul gînd care în frămîntările vremii de faţă călăuzeşte laolaltă pe comitet şi societate.

Credincioasă actului ei constitutiv de a ocroti drepturile membrilor săi şi de a ridica prestigiul moral al profesiei literare, Societatea Scriitorilor Români se socoteşte chemată să dea o declaraţie colectivă, care să-i oglindească atitudinea faţă cu încercările de dezorientare ale unei anumite prese din România.

Condamnînd această presă, tocmită în slujba intereselor străine, Societatea Scriitorilor Români, deplin solidară cu membrii săi Ardeleni, Bucovineni şi Basarabeni, declară că nu se desistă o clipă de la vechea luptă pentru biruinţa idealului naţional integral.

Consequenţi cu mişcarea de propagandă, începută încă de la înfiinţare, prin numeroase şezători culturale ţinute în regat, precum şi în ţările locuite de români, şi imitînd pilda marilor noştri înaintaşi, credem că menirea societăţii este să dea suflet mişcării naţionale, înlăturînd categoric orice amestec cu vreo politică de partid.

Preşedinte
G. Diamandy

Urmează semnături numeroase.

Înregistrăm cu atît mai multă plăcere această declaraţie, cu cît ne-a fost mai mare amărăciunea de a înregistra primul comunicat al S.S.R. **(Flacăra, 19 septembrie 1915).**